

Møte torsdag den 31. mars 2016 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 61):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovsfesting av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter (romertall IX – begrensninger i de grunnlovsfestede rettigheter) (Innst. 165 S (2015–2016), jf. Dokument 12:31 (2011–2012))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Per-Willy Amundsen, Bent Høie, Trond Helleland, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om tillegg i Grunnloven § 49 om grunnlovsfesting av lokaldemokratiet, Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og Ib Thomsen om endringer i Grunnloven § 49 (lokalt selvstyre/lokaldemokrati) og Grunnlovsforslag fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk, Jenny Klinge, Hallgeir H. Langeland og Aksel Hagen om endringer i §§ 49 og 75 i Grunnlova (grunnlovsfesting av kommunalt sjølstyre) (Innst. 182 S (2015–2016), jf. Dokument 12:5 (2011–2012), Dokument 12:19 (2011–2012) og Dokument 12:26 (2011–2012))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget) (Innst. 161 S (2015–2016), jf. Dokument 12:37 (2011–2012))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Trygve Slagsvold Vedum, Trine Skei Grande og Snorre Serigstad Valen om endring i Grunnloven § 14 med sikte på å utelukke at stortingsrepresentanter kan beskikkes som statssekretærer og Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Lars Peder Brekk og Trine Skei Grande om Grunnlovsforslag 1 (2011–2012) på bokmål og nynorsk (Innst. 162 S (2015–2016), jf. Dokument 12:1 (2011–2012) og Dokument 12:1B (2011–2012))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal om endringer av Grunnloven § 57 (Valgordningen) (Innst. 160 S (2015–2016), jf. Dokument 12:18 (2011–2012))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder

Brekke og Jenny Klinge om endring av § 57 i Grunnlova (berre norske borgarar skal reknast med ved mandfordelinga)

(Innst. 163 S (2015–2016), jf. Dokument 12:28 (2011–2012))

7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Hallgeir H. Langeland, Snorre Serigstad Valen, Eirin Sund, Truls Wickholm, Marianne Marthinsen og Jette F. Christensen om endring av Grunnloven §§ 1, 3, 4-9, 11-15, 17-32, 34-37, 39-41, 43-48, 62, 67-69, 74-82, 86 og 112 (innføring av republikk som styreform i Norge) (Innst. 164 S (2015–2016), jf. Dokument 12:10 (2011–2012))
8. Referat

Presidenten: Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra representanten Bård Vegar *Solhjell* om velferdspermisjon torsdag 31. mars
- fra representanten Trond *Giske* om velferdspermisjon torsdag 31. mars

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Akershus fylke: Rannveig Kvifte *Andresen*For Sør-Trøndelag fylke: Audun *Otterstad*.**Presidenten:** Rannveig Kvifte Andresen og Audun Otterstad er til stede og vil ta sete.

Representanten Eirik Sivertsen vil fremsette et representantforslag.

Eirik Sivertsen (A) [10:01:05]: På vegne av stortingsrepresentantene Else-May Botten, Odd Omland, Torstein Tvedt Solberg og meg selv ønsker jeg å framsette et representantforslag om å sikre bredbånds telekommunikasjon i nordområdene.**Presidenten:** Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:01:35]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovsfesting av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter (romertall IX – begrensninger i de grunnlovsfestede rettigheter) (Innst. 165 S (2015–2016), jf. Dokument 12:31 (2011–2012))

Michael Tetzschner (H) [10:02:25] (ordfører for saken): Det grunnlovsforslaget som vi begynner dagen med, og som ligger på bordet i dag, er et av de siste forslagene som ble fremmet i forbindelse med den generelle grunnlovsmoderniseringen i forbindelse med 200-årsjubileet. Som man vil huske, har denne moderniseringen av Grunnloven fått hovedsakelig tre uttrykk. For det første har det vært en språklig fornyelse ved overgang til et mer talenært, men likevel høytidspreget bokmål og nynorsk. For det andre har det vært en tekstlig redigering og innarbeiding av menneskerettigheter som allerede delvis sto i Grunnloven, samt grunnprinsipper Norge allerede hadde bundet seg til gjennom internasjonale konvensjoner. Som det tredje element vil jeg nevne innskriving i Grunnloven av det som tidligere bygget på en fast konstitusjonell praksis, men uten direkte omtale, f.eks. Høyesteretts kompetanse til å prøve ordinære lovers grunnlovsmessighet.

Dagens forslag om en ny § 115 berører noe av punkt tre i denne moderniseringsrunden vi har hatt. Jeg kan også bringe i erindring at Menneskerettighetsutvalgets rapport har dannet grunnlaget for de forslag som et antall stortingsrepresentanter har latt fremme. Gjennomgangstonen i arbeidet har preget mandatet for utvalget, der det også het at man skulle «ta utgangspunkt i norsk grunnlovstradisjon», og at dagens grunnlov skulle «være retningsgivende med hensyn til tekstens omfang, utforming».

Når det gjelder § 115, kan man her si at besvarelsen gikk litt lenger enn oppgaven, i og med at forslaget til en ny § 115 innebærer en grunnlovfesting av en generell begrensningshjemmel av Grunnloven selv. Det er en nyskaping, og et flertall i komiteen mener at dette ikke har vært noen heldig nyskaping. Flertallet som står bak innstillingen her i dag, består av alle kontroll- og konstitusjonskomiteens medlemmer, bortsett fra Arbeiderpartiets representanter. Flertallet, som også representerer alle partier bortsett fra Arbeiderpartiet, fraråder Stortinget å grunnlovfeste en generell unntaksregel fra Grunnloven. Jeg regner med at mindretallet – Arbeiderpartiet – vil redegjøre for sitt syn, og at de øvrige representanter bak flertallet vil redegjøre nærmere for sine egne resonneringer.

Men det er mitt bestemte inntrykk, etter å ha arbeidet med saken i komiteen, at forslaget avvises av særlig tre hovedgrunner. For det første at man introduserer et fortolkningsprinsipp med grunnlovsrang som i sin praktiske anvendelse vil svekke ordlyden i øvrige grunnlovsbestemmelser til det som kan vise seg å bli en nærmere ubestemt kjerne av det gode eller den rettighet som bestemmelsen nettopp er satt for å verne. Den praktiske følgen er at man ved vanlig lov kunne tenke seg at det ble gjort innhugg i grunnlovsbestemmelsens rekkevidde på en annen måte enn i dag. Det skulle være unødvendig å si at det betyr en svekkelse av Grunnloven som idé.

For det andre: Når Grunnloven også er etablert som et vern av individuelle rettigheter og i litt større sammenheng et vern av det sivile samfunn mot statlig overmakt, blir dette et særdeles viktig spørsmål. Og for det tredje at man også ved det grepet man har gjort lovteknisk, etablerer et skille mellom såkalte sterke og svake grunnlovsbestemmelser. Det jeg tenker på, er at noen paragrafer nyter

det privilegium at de ikke skal utsettes for dette utvidede fortolkningsprinsipp som ligger i forslaget i § 115. Man kan selvfølgelig glede seg over at §§ 93, 94, 95, 99 første punkt og § 105 samt § 97 vedrørende straff – jeg går ikke inn i disse bestemmelsene detaljert – nyter et utvidet vern ved at innhuggsbestemmelsen ikke skal gjelde disse paragraferne. Men så kan man snu på det og se hvilke paragrafer det nå er som kanskje vil få en svekket stilling. Da kan man minne om at det kan være § 100, om yringsfrihet, § 101, om forsamlingsfrihet og foreningsfrihet, og § 102, om rett til privatliv og personlig integritet – altså ikke helt uvesentlige bestemmelser.

Ingen er i tvil om – selvfølgelig heller ikke komiteens medlemmer – at Grunnloven ikke gir alle svar ved direkte lesning av bestemmelsene. Sånn er det alltid med en lovtekst. En lovtekst må leses med de begrensninger som følger av ordinær juridisk metode, som bringer sammenheng i rettsstoffet, og hvor man er seg bevisst i hvilken kontekst den enkelte bestemmelse står i forhold til rettssystemet for øvrig. Grunnen til at det er slik, er at ikke alle problemstillinger om et tema kan behandles uttømmende språklig innenfor den enkelte paragraf. Ordinær fortolking av teksten, også innskrenkende fortolking av lovteksten i Grunnloven, vil finne sted – som det alltid har gjort – enten § 115 vedtas eller ikke. Det ligger i rettsreglenes natur, enten det er kommisjons-, lov- eller grunnlovfestet, at det i visse tilfeller må avgrenses ved å trekke inn relevante mothensyn. Fortolkingen knyttes ikke opp til den enkelte lovanvenders personlige synspunkter, men skjer bundet av allment godtatte metodekrav, først og fremst harmoniserende tolkning. Dersom en dommer ved alminnelige fortolkningsprinsipper kommer til at en regel vedkommende utleder fra Grunnloven, er i strid med den regel som er utledet av vanlig lov eller forskrift, så foreligger det motstrid. Da løses konflikten ved at Grunnloven går foran, og loven, forskriften eller forvaltningsvedtaket må vike. Problemet med § 115 er at den kan føre til det motsatte resultat, at ordinær lov eller forskrift angriper det virkeområde som dekkes av naturlig språklig forståelse av teksten, utover det som følger av vanlige fortolkningsprinsipper. I regelkollisjonen mellom grunnlov og vanlig lov eller forskrift gjør man Grunnloven til den tapende part, med mindre man kaster hele grunnlovsbestemmelsen over bord og ikke passer på å beholde en såkalt passende kjerne.

Hvis jeg skulle oppsummere skepsisen mot § 115 i ett argument, kan man si at det er en begrensningsregel man ønsker å innføre med grunnlovsrang. Den vil bli som en trojansk hest. Den kan, under gitte omstendigheter, underminere Grunnlovens funksjon som *lex superior* fra innsiden.

Noen har hevdet – og vi får sikkert høre litt mer til det senere i debatten – at § 115 kan forebygge domstolaktivisme. Det er jeg uenig i. Det er etter min mening andre tendenser som truer Grunnloven. Det er at grunnlovsbestemmelser som konkret verner individet, blandes sammen med og utvannes av sektorpolitikkenes hverdagslovgivning, ofte med svært åpne, verdiladde eller uklare begreper overlatt til en hærskare av rettsbrukere i forvaltning og domstoler. Her ligger kimen til større ulikhet, større vilkårlighet

og i og for seg også større innflytelse over menneskenes hverdag enn det vi ønsker fra et demokratisk synspunkt.

Når det gjelder grunnlovsbestemmelsen, vil ikke domstolene være problemet og aller minst Høyesterett. Høyesterett selv er bundet av lov- og rettsanvendelsesprinsipper og også av egne prejudikater. Høyesterett selv har utviklet allment akseptert lære som sier noe om domstolenes terskel for å gripe inn og prøve lovbestemmelser opp mot Grunnloven. Jeg tenker her på den såkalte tredelingslæren, som første gang kom til uttrykk i Kløfta-dommen, Rettstidende 1976, side 1, som går ut på at Høyesterett sier at intensiteten i domstolskontrollen når det gjelder grunnlovmessighet, vil kunne variere. Kontrollen vil være særlig sterk når det er snakk om regler som verner det enkelte menneskets frihet og sikkerhet, og så vil domstolene være ytterst tilbakeholdne når det gjelder kontroll av bestemmelser som regulerer virkemåten mellom statsmakten, fordi det mener man at statsmakten selv kan finne ut av. I en slags mellomstilling kommer reguleringen av det økonomiske liv.

Grunnlovens rettighetsbestemmelser er svært skjønsmessig utformet. Noen av paragrafene gir konkrete rettigheter, mens andre først og fremst fastslår forhold som det påligger statens myndigheter å ha et særskilt ansvar for. Den siste kategori av bestemmelser gir lovgiverne et langt større handlingsrom, og her skal det mer til for å si at privates rettigheter er krenket. Rettighetsvernet går kortere, og så lenge rettighetene ikke er innskrenket, gir det heller ikke mening å snakke om begrensninger. For disse bestemmelsene vil spørsmål om begrensning derfor langt sjeldnere komme på spissen.

Den nærmere konkretisering av rettighetene vil avhenge av Stortingets utfyllende lovgivning på det enkelte område. I den forbindelse vil flertallet fra komiteen – også da i merknadene – ha understreket at grunnlovsendringene våren 2014 ikke tok sikte på noen funksjonsendring fra folkevalgte til jurister, men at hensikten nettopp var å skrive inn, såkalt kodifisere, rettigheter som allerede gjaldt som del av norsk rett. I norsk rettstradisjon går det en klar linje tilbake til Høyesteretts plenumsavgjørelse i Kløfta-dommen, som tilsier at domstolene ved vurdering av en lovs grunnlovmessighet også må tillegge Stortingets eget syn på dette spørsmålet betydelig vekt. Herunder må domstolene som hovedregel respektere de folkevalgtes uttalte vurderinger om hvilke allmenne hensyn som kan tilsi begrensninger i rettighetene, og nøye seg med en etterprøving av den måten Stortinget har realisert sine intensjoner på, og om det samlede resultatet er forenlig med Grunnloven.

Dette er et viktig element i den norske prøvingstradisjonen, som for øvrig også finnes i land det er naturlig å sammenligne seg med, og som fortsatt må gjelde etter grunnlovsendringene i 2014. Etter den nye § 92 er det statens myndigheter som skal respektere og sikre menneskerettighetene, og ved oppfyllelse av denne plikten vil både den lovgivende og den utøvende makt fortsatt legitimt kunne ha syn på Grunnlovens grenser som domstolene må vektlegge.

Ved denne grensedragningen må domstolene ikke bare

være bevisst på den konstitusjonelle maktfordelingen mellom lovgivende, utøvende og dømmende makt, men også være seg bevisst og arbeide innenfor de juridiske temaer som domstolen er best egnet til å vurdere, og på den annen side overlate politiske prioriteringer til folkevalgte organer, som også må treffe sine beslutninger på grunnlag av faglig ekspertise og prosesskravene i utredningsforskrift m.m.

Den oppsummerende konklusjon er da at dette flertallet, som utgjøres av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, har altså festet seg ved det faktum at Grunnloven så langt har klart seg godt uten en generell begrensningsregel, men at det etter dette flertallets mening også legges et tilsiktet kvalitetskrav ved utformingen av grunnlovsbestemmelser, nemlig at det skal være alvorlig ment til etterfølgelse, og de skal respekteres. Flertallet vil også peke på fordelene ved at man unngår å legge et utpreget politisk vurderingstema til domstolen, slik vi mener at § 115 kan utvikle seg til slik ordlyden er fremsatt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti vil på denne bakgrunn ikke tilrå Stortinget å bifalle grunnlovsforslag IX, forslag til ny § 115 i Grunnloven.

Jette F. Christensen (A) [10:15:49]: Dette forslaget har egentlig en misvisende tittel. Dette er ikke et forslag om å begrense menneskerettighetene, men om å regulere rekkevidden av og vilkårene for dem, særlig satt opp mot hverandre. For det er ikke et alternativ at dette ikke vil skje. Det har skjedd, det skjer, og det vil skje. Spørsmålet er hvordan det skal skje, og hvem som skal legge rammene og vilkårene for det.

Noe av formålet med grunnlovsrevisjonsarbeidet som vi hadde i fjor, var å oppdatere Grunnloven slik at den speiler statsskikken i Norge og hvordan vi styrer dette landet.

Å gi et inntrykk av at det ikke foregår avgrensinger og vektinger mellom menneskerettigheter og ordinær lovgivning, er direkte misvisende. For det å si nei til et forslag er også å gi en beskjed, og den beskjeden ville være feil. Jeg er for at virkeligheten skal reflektere Grunnlovens verdier og intensjon, men da må også Grunnloven møte virkeligheten. Hvis ikke vil den miste legitimitet, og det er det ingen som er interessert i.

Alternativet til å vedta paragrafen slik den er foreslått, er at det bare er opp til Høyesterett, ikke den folkevalgte forsamling, å fastslå hvilke rettigheter som kan settes opp mot hverandre, og hvordan. Grunnloven er folkets lov, og Arbeiderpartiet mener derfor at folket gjennom sine representanter i Stortinget skal sette opp disse skrankene, ikke Høyesterett alene. Paragrafen er først og fremst en retningslinje for domstolene i tolkningen av rettighetsbestemmelsene i Grunnloven i lys av Stortingets lovgivning og er på ingen måte, som det blir forfektet, en billett til jusen inn i skjønsmessige politiske vurderinger. Den billetten tror jeg heller ikke de vil ha. Dersom man derimot lar menneskerettighetskatalogen stå uten § 115, vil Høyeste-

rett bli tvunget til det. Det har de allerede blitt, og jeg skal komme tilbake til det.

Paragraf 115 legger bånd på domstolene når de må vurdere lover opp mot Grunnlovens grenser. Stortinget regulerer på områder som faller inn under grunnlovsbestemte rettigheter. Men paragrafen regulerer på hvilke vilkår og hvor langt Stortinget kan gå i å gripe inn i grunnlovsrettighetene: Stortinget må respektere kjernen i grunnlovsrettighetene, begrensningen må være forholdsmessig og nødvendig for å ivareta tungtveiende allmenne interesser eller andres menneskerettigheter. Det er det som ligger i forslaget. Alternativet til å vedta det er at man skal fortsette å begrense via Høyesterett uten å ha noen retningslinjer.

Paragraf 115 sier også at Stortinget ikke kan uthule rettighetene i Grunnloven ved å tolke dem snevrere enn formålet, og ordlyden tilsier at å kreve en begrensning må respektere rettighetenes kjerne.

Alternativet, altså ikke å vedta paragrafen, er at det ikke går tydelig fram at all begrensning må respektere kjernen i grunnlovsrettighetene, begrensningen må være forholdsmessig og nødvendig for å ivareta tungtveiende allmenne interesser eller andres menneskerettigheter. Da vil det altså fortsette å foregå en begrensning som det ikke er noen vits i å late som ikke foregår, uten krav til å respektere verken menneskerettigheter eller nødvendighet. Det går bra nå, men det kan koste dyrt i møte med en høyesterett eller et storting som ikke tar denne oppgaven på alvor. Høyesterett er på ingen måte en motsetning til folkestyret. Tvert imot avhenger et demokratisk folkestyre av en aktiv høyesterett. Men den, og Grunnloven, kan ikke overlates fullstendig til seg selv.

Dette er, som jeg nevnte i begynnelsen, ikke en begrensningshjemmel, begrensningen foregår åkkesom. Paragraf 115 kan man egentlig kalle en balanseringsmekanisme. Den gir både domstolene og Stortinget som lovgiver en helt nødvendig mekanisme for å balansere Stortingets behov for samfunnsregulering gjennom lovgivning med rettsstatens krav om vern av grunnlovsbestemte individuelle rettigheter. På den måten er § 115 en ren operasjonalisering av formålsbestemmelsen i Grunnloven § 2 andre punktum:

«Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.»

Denne paragrafen har ikke kommet ut av ingenting. Den er foreslått av Menneskerettighetsutvalget, ledet av Inge Lønning, nettopp som en premiss for måten alle endringene i menneskerettighetskatalogen er formulert: som absolutte. Selv den korte historien etter at de ble vedtatt, har vist at det ikke kan stå uten behov for tolkning.

La meg ta § 106 som eksempel. Den paragrafen gir alle med lovlig opphold rett til fritt å ferdes innenfor grensene og å velge bosted i Norge. Det er jeg og Arbeiderpartiet for. Men i absolutt forstand kan det innebære at man ikke kan sette opp besøksforbud, hindre ferdsel på privat eiendom eller la det offentlige regulere arealer tiltenkt f.eks. boliger. Det bør man ha anledning til i tråd med Stortingets intensjon. Vi skal ikke begi oss ut på den brede retoriske landevei, men det er grunn til å spørre seg om flertallet ikke er enig i dette, og hvordan man i så fall ser

for seg en håndhevelse av besøksforbud eller utlendingsloven.

Arbeiderpartiet er enig i Menneskerettighetsutvalgets forslag om å gå over til den modellen som EMK og andre traktater benytter, og som innebærer en vurdering i to ledd, der første spørsmål er hvor langt en gitt rettighet rekker, og andre spørsmål er i hvilken grad nasjonal lovgiver har adgang til å gjøre modifikasjoner eller unntak.

Så kan man spørre seg: Hva er «tungtveiende allmenne interesser» egentlig? Det er først og fremst et politisk spørsmål, som det tilkommer Stortinget som lovgiver å avgjøre, og som ikke bør kunne overprøves av domstolene. Domstolenes prøving etter § 115 må med andre ord være begrenset til en vurdering av om de virkemidlene som er brukt for å oppnå slike allmenne hensyn, er forholdsmessige og nødvendige. Arbeiderpartiet forutsetter at domstolene med sin etterprøving vil legge betydelig vekt på hva som er lovgivers vurdering av forholdsmessighet og nødvendighet, og bare sette lover og andre beslutninger til side på dette grunnlaget, der det framstår som klart at denne vurderingen fører til et grunnlovsstridig resultat. Det er en enkel forutsetning å ha, for det gjør de allerede.

Arbeiderpartiet mener at det er viktig å finne en paragrafformulering Stortinget kan samles om. Høyesterettspraksis etter grunnlovsrevisjonen i 2014 illustrerer nødvendigheten av en begrensningshjemmel. For allerede i tre dommer siden grunnlovsrevisjonen i 2014 har Høyesterett lagt til grunn tilsvarende kriterier som i § 115 ved tolkingen av de nye rettighetsbestemmelsene i Grunnloven.

Allerede i høyesterettsdom av 24. november 2014, tatt inn i Rt. 2014 s. 1105, avsnitt 28, uttalte Høyesterett i forbindelse med tolkingen av den etter ordlyden unntaksfrie § 102, og jeg siterer:

«hvorvidt en lov som griper inn i privat- og familielivet, hjemmet, kommunikasjonen eller den personlige integritet, er forenlig med § 102, også beror på om loven ivaretar et legitimt formål og er forholdsmessig.»

Det samme gjelder i høyesterettsdom av 29. januar 2015. Der tok Høyesterett uttrykkelig opp spørsmålet om en begrensningshjemmel for de nye rettighetsbestemmelsene i Grunnloven.

Høyesterett har altså i praksis tolket begrensningskriteriene fra forslaget til ny § 115 inn i § 102. De dommene som foreligger, peker klart i retning av at dette vil Høyesterett fortsette med, at de vil gjøre det samme for de andre rettighetsbestemmelsene i Grunnloven. Stortinget må følge med i timen og sikre at de nye rettighetsbestemmelsene kan virke etter sitt formål. For når en paragraf i realiteten praktiseres, må den jo vedtas, settes rammer for. Høyesterett gjør ikke dette for å tilta seg politisk påvirkning, tvert imot, det er nødvendig for å overholde Stortingets og Grunnlovens intensjon.

Jeg varsler her og nå at hvis det framsatte forslaget skulle falle, vil Arbeiderpartiet fremme et nytt forslag til ny § 115. Det vil lyde:

«Enhver begrensning av rettigheter i denne grunnlov må være fastsatt ved lov, være forholdsmessig og respektere kjernen i rettighetene.

Det kan ikke i noe tilfelle gjøres slike begrensninger

i §§ 16 første punktum, 93, 94, 95, 96, 100 fjerde ledd første punktum og § 105. Tilsvarende gjelder for § 97 ved spørsmål om straff.»

Paragrafformuleringen er noe slankere enn den som foreligger nå, men tar opp i seg samme intensjon: Den gir domstolene og lovgiver et helt nødvendig grensesnitt for å balansere Stortingets behov for samfunnsregulering gjennom lovgivning med rettstatens krav om vern av visse grunnleggende rettigheter.

Den adgang til å gjøre begrensninger i rettighetene som er nevnt i Grunnloven § 115, vil være avhengig av flere kriterier, som alle er formulert som kumulative. Den må være fastsatt ved lov, den må respektere kjernen i rettighetene, og den må være forholdsmessig og nødvendig for å ivareta tungtveiende allmenne interesser eller andres menneskerettigheter.

Det betyr at det kun er Stortinget som lovgivende myndighet som kan gjøre unntak fra Grunnloven. Slik situasjonen er nå, er ikke det formulert noe sted.

Etter de nevnte høyesterettsdommene er det fremdeles usikkert hvor langt og på hvilke områder Stortinget gjennom lov kan gjøre begrensninger i rettigheter i Grunnloven. I forslaget til § 115 er det presisert at noen rettigheter i Grunnloven er absolutte og ikke kan begrenses ved lov. Noe tilsvarende går ikke fram av de nevnte høyesterettsdommene. Denne uklarheten i Grunnlovens rekkevidde er det viktig å få avklart, og det bør skje gjennom et grunnlovsvedtak.

Det er Stortingets ansvar som grunnlovgiver å definere sentrale kriterier for Grunnlovens virkning og rekkevidde. Dette handler også om at Stortinget som grunnlovgivende makt er med på å trekke opp grensen mellom domstolenes legitime kontrollvirksomhet og Stortingets politiske handlingsrom. Denne grensen er altfor viktig til at domstolene kan være alene om å trekke den opp. Når Stortinget vedtar en særskilt begrensningshjemmel i Grunnloven, vil Stortinget i framtiden også kunne ha en mening om hvordan domstolene praktiserer den.

Flertallet, bestående av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, skriver:

«Da de fleste rettighetene er skjønsmessig formulert, vil flertallet kunne se for seg en situasjon der det ikke er Stortingets lovgivning, men til syvende og sist Høyesterett som avgjør hvor omfattende rettigheten er.»

Den situasjonen kan jeg også se for meg, for det er den situasjonen vi befinner oss i i dag. Det er virkeligheten uten § 115. Den vil Arbeiderpartiet endre på, slik at det er den folkevalgte forsamling og ikke Høyesterett som definerer omfanget av rettighetene.

Jeg tar opp Arbeiderpartiets forslag i saken.

Presidenten: Representanten Jette F. Christensen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Helge Thorheim (FrP) [10:29:44]: Dette forslaget går ut på at Stortinget ved lov, vedtatt med alminnelig flertall, kan sette Grunnloven til side så lenge loven respekterer kjernen i rettighetene som er nedfelt i Grunnloven.

Forslaget om at Stortinget ved alminnelig lov kan sette Grunnloven til side, ble foreslått som en del av menneskerettighetene for at det skulle være lettere å begrense rekkevidden av rettighetene. I og med at det kun var de mest sentrale menneskerettighetene som ble vedtatt i 2014, er behovet for en generell begrensningsregel blitt vesentlig mindre.

Alle de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene, de såkalte ØSK-rettighetene, som Menneskerettighetsutvalget foreslo, men som Carl I. Hagen gikk imot, ble nedstemt i Stortinget. Dette omfattet rett til utdanning, rett til sosial trygghet, rett til tilfredsstillende levestandard og helse, rett til kulturell identitet, mv. Rett til asyl ble fremmet som et eget forslag i Dokument 12:14 for 2011–2012, som ble nedstemt i Stortinget som egen sak.

De rettighetene som ble vedtatt, som f.eks. vern mot frihetsberøvelse, rett til rettfærdig rettergang og uavhengige domstoler, uskyldspresumsjonen, vern mot dobbeltstraff, personvern mv., trenger neppe en generell begrensningsregel.

Prinsipielt bør enhver begrensning i de lovfestede rettighetene utledes av bestemmelsene selv og ikke ved at Stortinget ved lov, vedtatt med alminnelig flertall, setter Grunnloven til side. For eksempel sier Grunnloven § 97 at ingen lov må gis tilbakevirkende kraft. Bestemmelsen her er tolket innskrenkende, slik at tilbakevirkningsforbudet kun gjelder lover som virker til ugunst for vedkommende. Som et eksempel på dette var Grunnloven § 97 derfor ikke til hinder for at erstatningsreglene ble endret etter Utøya-tragedien, slik at ofrene kunne få høyere erstatninger. Med andre ord kunne man gjøre dette med tilbakevirkende kraft, ettersom det var til gunst for dem det gjaldt.

Under høringen som kontrollkomiteen holdt i forbindelse med behandlingen av menneskerettighetene, kom det klart frem at forslaget vil åpne for unntak i alle bestemmelser og ikke kun de som gjelder menneskerettigheter. Det er derfor liten tvil om at en generell begrensningsregel åpner opp for en svekkelse av det grunnlovsvernet vi har i dag.

Det er også blitt hevdet at en ny § 115 kunne begrense eller endre avgjørelser gitt av f.eks. Den europeiske menneskerettsdomstol, EMD, i Strasbourg. Dette er ikke riktig.

I tomtefestesaken, som var oppe i Høyesterett i 2007, kom Høyesterett til at en forlengelse av festeforholdet på samme vilkår etter tomtefesteloven § 33 ikke var i strid med Grunnloven § 97 om at ingen lov må gis tilbakevirkende kraft eller være i strid med Grunnloven § 105 om full erstatning ved ekspropriasjon. Den europeiske menneskerettsdomstol kom imidlertid den 12. juni 2012 til at tomtefesteloven § 33 var i strid med EMDs krav om «fair balance».

Dersom Justisdepartementet hadde fremmet en ny lov som ga festerne rett til å forlenge festekontrakten på samme vilkår som forrige gang, ville EMD åpenbart ha satt loven til side nok en gang. Om § 115 hadde vært vedtatt på dette tidspunkt, ville dette ikke hatt noen innvirkning på utfallet.

Når det gjelder f.eks. nye politimetoder, åpner Grunnloven § 102 annet ledd allerede i dag opp for overvåking ved at, som det heter i § 102:

«Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.»

Her har lovgiver selv uttrykkelig slått fast at inngrep overfor personer som mistenkes for kriminelle handlinger, kan finne sted.

Etter langvarig rettspraksis er det klart at inngrep kan gjøres, men at det gjelder en alminnelig forholdsmedsighetsbegrensning for lovhjemlede og saklig begrunnede inngrep i rettighetene og frihetene fastsatt i Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelse. Det er vist til Retstidende 2014, side 1105, avsnitt 28, og det er uttrykkelig utdypet i Retstidende 2015, side 93, avsnitt 60, hvor man etter § 102 må ha for øye balansen mellom de beskyttede individuelle interessene på den ene siden og de legitime samfunnsbehovene som begrunner tiltaket, på den andre siden. Spørsmålet om hvor langt en kan gå, og hvilken metode som kan benyttes, blir et tolkningsspørsmål som Stortinget må ta stilling til.

Uansett om det vedtas en slik begrensningsregel eller ikke, er det domstolene som til syvende og sist prøver begrensningsbestemmelser vedtatt av Stortinget. Kommer Høyesterett til at begrensningsretten går for langt, vil loven bli satt til side. Dette har vært ordningen i 200 år og blir ikke endret med vedtakelse av en slik bestemmelse.

Høyesterett vil nok være forsiktig med å underkjenne klare bestemmelser som Stortinget åpent gir uttrykk for er en begrensning av grunnlovsvernet. For eksempel ville rederiskattesaken, som er nedfelt i Retstidende 2010, side 143, fått et annet utfall. På 1990-tallet opparbeidet rederinæringen betydelige skattekreditter som ikke kom til beskatning før de eventuelt tok ut pengene av ordningen eller valgte å avvikle den. Da den nye skatteordningen, som i realiteten innebærer fullstendig skattefritak for rederiselskaper, ble vedtatt i 2007, måtte en avvikle de gamle skattekredittene. Stortinget vedtok da at disse skulle komme til beskatning i 2007. Rederiene mente at dette i realiteten innebar skattlegging med tilbakevirkende kraft. Saken ble avgjort med knappest mulig flertall i Høyesterett – seks mot fem stemmer – i rederiselskapenes favør. Dersom saken hadde kommet opp etter at denne begrensningsregelen hadde vært vedtatt, ville saken fått et annet utfall, fordi tilbakevirkningsforbudet i § 97 er absolutt på strafferettens område, dvs. innenfor kjerneområdet til bestemmelsen, mens det på skatterettens område er utenfor. Her vil en lettere godkjenne lover som har tilbakevirkende kraft. For eksempel godtas det at Stortinget på slutten av året endrer skatteregler med virkning for hele året.

På ovenstående grunnlag går Fremskrittspartiet imot forslaget om å lovfeste begrensninger i de grunnlovfestede rettighetene, og bifaller ikke forslaget.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [10:37:04]: I denne saken har det vært ulike syn blant høringsinstansene og i debatten ellers. Komiteen har brukt god tid på saken. Ulike hensyn har blitt veid opp mot hverandre, og det har vært en grundig debatt om behovet og nødvendigheten av endringen som foreslås. Kristelig Folkeparti har konkludert med at vi ikke støtter forslaget til ny § 115 i Grunnloven, og jeg skal begrunne dette nærmere.

Lønning-utvalget mente at begrensninger i rettighetene måtte fastsettes i Grunnloven og ikke kun følge av domstolenes praksis over tid. Vi har forståelse for intensjonene som ligger bak Lønning-utvalgets anbefaling om en generell begrensningsregel. Grunnloven har i dag ingen enhetlig tilnærming til begrensninger i de grunnlovfestede rettighetene. Grunnloven § 100 fastsetter derimot at ytringsfriheten kan begrenses. Denne er den eneste bestemmelsen i Grunnloven som gir en slik begrensning i rettighetene.

Begrensninger skjer først og fremst gjennom forvaltningens og domstolenes virksomhet over tid. Som Menneskerettighetsutvalget har vist til, kan en begrensningshjemmel i Grunnloven bidra til å synliggjøre denne praksisen. Så måtte det i så fall eventuelt vurderes hvorvidt det skulle formuleres begrensninger knyttet til hver enkelt paragraf, hver enkelt rettighet, eller om det skulle formuleres en generell bestemmelse gjeldende for hele Grunnloven, og som vil gjelde for flere av menneskerettighetsbestemmelsene i Grunnloven.

Fra Kristelig Folkepartis side ser vi at det naturlige her ville være en generell formulering. Vi står likevel igjen med spørsmålet om hvorvidt en slik hjemmel er nødvendig, og hvorvidt det er ønskelig ut fra den praksis som er innarbeidet, og som har utviklet seg – og utviklet seg over tid.

Grunnloven har nå vært gjenstand for en omfattende fornyelse og revisjon. Kristelig Folkeparti har fremmet og støttet en rekke av de nye formuleringene. Vi har gjort dette for å styrke Grunnlovens status og for å tilpasse Grunnloven til nye tider. Selv om det ikke er så synlig i hverdagen, har Grunnloven reelt sett praktisk betydning for alle som er i og oppholder seg i vårt land. Revisjon og fornyelse var nødvendig. Vi forandrer for å bevare – for å bruke et kjent og godt konservativt uttrykk.

I vårt arbeid med Grunnloven bør vi ha som styrende prinsipp at dokumentet skal ha relativt kortfattede og klare formuleringer. Disse formuleringene ligger som et fundament for vårt samfunn og uttrykker sentrale hovedprinsipper. Kristelig Folkepartis syn på Grunnloven er tydelig forankret i en tradisjon hvor det skal være klart uttrykte og bestandige grunnprinsipper, som skal gi Grunnloven det absolutte preg av å stå over ordinær lovgivning. En ny unntaksregel, derimot, slik det er foreslått i ny § 115, kan i ytterste konsekvens bidra til å gi Grunnloven et relativistisk preg.

Jeg skal ikke her påstå at forslaget som behandles her i dag, nødvendigvis ville bidra til å svekke Grunnlovens autoritet dersom det hadde blitt vedtatt. Det vil være å trekke det for langt. Men ut fra en totalvurdering, ut fra vårt syn på selve Grunnlovens funksjon og rolle, og ut fra forholdet mellom Grunnloven og rettsvesenet og den praksis som har utviklet seg over tid, har Kristelig Folkeparti konkludert med at det ikke er behov for eller nødvendig med ny § 115, slik det er foreslått. Jeg viser ellers til saksordføreren grundige gjennomgang av flertallets synspunkter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:41:23]: Jeg vil også takke saksordføreren for en grundig gjennomgang og en

grundig innstilling, og som det går fram av innstillingen, er det bred enighet i komiteen, med unntak av Arbeiderpartiet, i saken.

For Senterpartiet er Grunnloven grunnsteinen i vårt demokrati, og enhver grunnlovsendring krever et grundig forarbeid, og vi har særegne, omfattende krav til stortingsbehandlingen. Denne debatten gjelder forslaget til ny § 115 i Grunnloven om begrensninger i de grunnlovsfestede rettighetene. Denne endringa er en del av forslaget i Dokument 16 for 2011–2012, hvor det var en tverrpolitisk gruppe, inklusiv undertegnede, som ønsket å gi Stortinget et bredest mulig vurderingsgrunnlag i neste periode. I innstillinga står det spesielt:

«Det er gitt at ikke alle forslagsstillerne stiller seg bak samtlige paragrafer og/eller alternativer.»

Erfaringene ved behandling av tidligere grunnlovsforslag som jeg har vært med på, og dagens grunnlovsforslagsbehandling tilsier etter min vurdering at Stortinget må med et større alvor gå igjennom hvordan en fremmer og argumenterer når det gjelder grunnlovsforslag – altså at representanter og partier står bak forslagene ved framsetting og vil arbeide for å få dem vedtatt i det kommende storting, og at velgerne da skal ta hensyn til det ved sin stemme i valg. Det er jo det som er noe av kjernen ved de særegne, omfattende behandlingskrav som vi har til grunnlovsendringer. Det er et standpunkt som jeg håper at flere kunne drøfte, for jeg mener å se at det i det siste har utviklet seg en kultur hvor det er litt for stor lemfeldighet – for å bruke et så sterkt uttrykk – med hensyn til hva som fremmes, og hva som så skjer med forslaget når det kommer i salen seinere. Det bør være et større alvor over dette, og det bør være en større klargjøring fra de enkelte partiene om de står bak forslagene eller ikke, når en går til stortingsvalget.

Senterpartiets prinsipielle syn er at Grunnloven skal ha mest mulig kortfattede og presise lovparagrafer. Lovteksten skal tydeligst mulig ha en ansvarsfordeling, hvor Stortingets rolle kontra domstolenes rolle er tydelig. Senterpartiet stemte på denne bakgrunn mot dagens § 89 når det gjelder prøvingsretten, der det heter:

«I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven.»

Når vi i Senterpartiet stemte imot å grunnlovsfeste prøvingsretten, var det fordi det over tid kunne gi domstolene et frasparkspunkt over tid, for da å gi domstolene mer makt – altså en utvikling i en retning som tidligere er benevnt som embetsmannsstaten, som vi i Senterpartiet har en klar historisk og ideologisk tradisjon for at vi ikke ønsker tilbake.

Stortingets handlefrihet må ellers verdsettes i forhold til forståelsen av bl.a. internasjonale konvensjoner. Senterpartiet vil altså arbeide mot en unødvendig innsnevring av Stortingets handlefrihet. Dette er bl.a. viktig for dagens flyktningdebatt. En flyktning har krav på asyl som nødhjelp, men kan ikke kreve permanent bosetting i nytt land, etter vår vurdering.

Ellers konkret til forslaget til ny § 115: En generell begrensningsregel av rettssaker i Grunnloven er en nyskaping, da det i Eidsvollsgrunnloven ikke var tatt inn en regel

om adgang til å fravike reglene, heller ikke en regel som hjemlet adgang til å gjøre unntak fra Grunnloven, og ingen regel om konstitusjonell nødrett. Begrensningsregelen i den foreslåtte § 115 gir Grunnloven et utilsiktet relativistisk preg og svekker borgernes rettigheter der Grunnlovens idé er å gi dem konstitusjonelt vern. § 115 kan også ha virkning for andre konstitusjonelle garantier, og som flere har vært inne på: eldre grunnlovsbestemmelser.

Grunnloven har så langt klart seg uten en generell begrensningsregel. Det ligger en rett til at det skal være et kvalitetskrav, et utilsiktet kvalitetskrav, slik at utforminga av grunnlovsbestemmelsene er av en slik kvalitet at en bare bør vedta rettigheter som man faktisk mener at de senere storting skal se seg bundet av. Det er et utpreget politisk vurderingstema som gjennom en vedtakelse av § 115, da kan overføres til domstolene.

På denne bakgrunn vil Senterpartiet stemme imot den endring som her er foreslått av Arbeiderpartiet.

Abid Q. Raja (V) [10:48:11]: Aller først vil jeg takke saksordfører Michael Tetzschner for et fremragende innlegg og ikke minst for godt arbeid med saken. Jeg slutter meg hovedsakelig til – om ikke hele – innlegget som saksordføreren holdt.

Jeg har sagt det herfra før, og jeg sier det igjen, det er viktig at man sier det: Jeg elsker Grunnloven. Det høres litt rart ut å si, men jeg tror det er veldig mange som har studert juss, som deler den følelsen. Jeg ser at justisministeren smiler, jeg tror kanskje han kjenner seg igjen i dette – at man blir litt forelsket i Grunnloven når man begynner å studere Grunnloven, begynner å grave i Grunnloven. Som sagt skjer det med mange jusstudenter.

Nå var vi jo litt inne på at det har vært litt blandet arbeid med hensyn til grunnlovsarbeidet, og ikke alt har vært like fint. Prosessen rundt f.eks. språkendringen kan man jo kanskje si ikke var det aller peneste. Det karakteriserte jeg også, at den type hestehandel for å få det til ikke var den peneste måten å få språkendringen på. Stortinget vet jo, jeg sa det også fra talerstolen, at jeg ikke var for språkendringen den gangen og kjempet imot det, men jeg stemte allikevel for, fordi man ikke skulle stå utenfor når den elskverdige Grunnloven først skulle bli endret. Så det skal være sagt at det er en del ting som har skjedd rundt Grunnloven, som ikke tjener Grunnloven til ære, og her kan vi alle ha et forbedringspotensial.

Så er det litt forunderlig for meg å høre den skepsisen som er blant enkelte representanter og partier når det gjelder Høyesterett og domstolens prøvingsadgang, som jo har vært gjeldende rett hele tiden. Først var det skepsis da man skulle kodifisere dette, altså bringe dette inn i Grunnloven i en språkdrakt. Man snakket om at man skulle lage en moderne grunnlov som skulle være tilgjengelig for folk, folk skulle skjønne, osv., og da var det litt vanskelig å forstå at man ikke umiddelbart ville skrive dette inn i Grunnloven.

Så er det også en litt overdreven redsel for hva Høyesterett kan komme til å finne på dersom vi ikke lager en slik § 115, som er en generell adgang, en generell adgang som egentlig bryter med hele konseptet som Grunnloven er ment å være. Det skal som sagt veldig mye til for å vedta en

grunnlovsbestemmelse, og det er med god grunn det også skal mye til for å endre Grunnloven – både mellomliggende valg og kvalifisert flertall – og det er fordi Grunnloven er den største rettskilden. Den § 115 som er foreslått, sier at enhver begrensning i rettigheter i denne grunnlov skal kunne gjøres ved lov så lenge det er forholdsmessig og nødvendig for å ivareta tungtveiende allmenne interesser. Jeg vil anta at de som fremmer Dokument 8-forslag herfra, mener at det er forholdsmessig og nødvendig å fremme disse forslagene, og at vi vedtar dem. Jeg vil anta at det flertallet som vedtar det, vil mene at det er allmenne interesser som taler for at vi faktisk vedtar de bestemmelsene. At man dermed med simpelt flertall skal kunne uthule Grunnloven, som skal være *lex superior*, skal være bærebjelken i demokratiet, er noe nytt. Det er noe som heller ikke står seg opp mot hva eidsvollsmennene og deres tradisjon sto for, for dette forslaget om § 115 er en nyskaping som ikke gjaldt da eidsvollsmennene sto og snekret Grunnloven. Så det bryter med hele tradisjonen. Det er også noe vi i flertallet viser til.

Den norske grunnloven har vist seg historisk å være veldig slitesterk. Det skyldes at det er kortfattede og klare formuleringer knyttet til hovedprinsippene, og at det lovteknisk har vært mulig å gi rom for både tolkning og utfylling uten at hovedprinsippene er ute av syne. Det må vi holde fast på. Flertallet kan ha forståelse for at man selvfølgelig skal kunne gjøre begrensninger. Det mener jo alle. Det er ingen her som mener at man ikke skal kunne gjøre begrensninger, for det gjøres jo allerede i dag. Også representanten Jette Christensen var inne på det: Åkkesom gjør man det allerede. Selv om man kan ha forståelse for at man gjerne vil ha inn en slik generell bestemmelse, er flertallet heldigvis imot dette – alle partier, med unntak av Arbeiderpartiet. Det er fordi at lager vi en slik unntaksregel, så gir man Grunnloven et utilsiktet relativistisk preg. Man må ikke bidra til å uthule prinsippet om at Grunnloven er *lex superior*. Innholdsmessig kan man heller ikke utelukke at en generell unntaksbestemmelse kan svekke borgernes rettigheter der Grunnlovens idé er å gi dem et konstitusjonelt vern.

Faktum er at Grunnloven så langt har klart seg godt uten en slik generell begrensning, og det er meningen at det skal være kvalitetskrav når man fremmer forslag om nye grunnlovsbestemmelser. De må være gjennomtenkt når man fremmer dem, og de må være gjennomtenkt når man vedtar dem. Og når man først har vedtatt dem, bør man ikke gjennom simpel lov gjøre store begrensninger i grunnlovsbestemmelsene. Det vil uthule hele poenget med å ha en *lex superior*, ha en grunnlov.

Så har jeg notert meg at Arbeiderpartiets medlemmer mener at vi må ha en § 115, og at den foreslåtte er den som representerer en endelig avklaring av hvor langt rettighetsvernet egentlig rekker, og de mener at dette vil gi en slik opprydning, en bedre forutsigbarhet og en betydelig retts-teknisk forbedring. Men det er som sagt ikke nødvendig, for den måten å gjøre det på finnes allerede i systemet. At man i tillegg ønsker, slik det står, å åpne for en lovgivningsteknikk der forvaltningen kan få delegert myndighet til å fravike ordlyden i grunnlovsbestemmelsene bare den nye

loven har en klar hjemmel for det, beveger man seg svært langt utenfor hva grunnlovsidéen er – en grunnlovsidé om at bærende prinsipper skal være nedfelt i Grunnloven og skal gjelde til enhver tid og ikke bli utvannet gjennom ordinær lovgivning. Jeg er veldig glad for at stortingsflertallet slår klart fast at den typen uthuling av Grunnloven skal vi ikke gi noe rom og åpning for. Det forundrer meg egentlig at Arbeiderpartiet som det største stortingspartiet vil gjøre den type innhogg i Grunnloven at man gjennom alminnelig lovgivning, gjennom simpelt flertall på Stortinget, skal kunne uthule viktige prinsipper i Grunnloven.

Derfor er jeg glad for at Stortinget i forrige sesjon takket nei til derogasjonsbestemmelsen og stemte det ned, selv om Arbeiderpartiet kjempet også for den, uten at man kunne forklare hvem som skulle ha den derliggende myndighet. Her i stortingssalen i replikkunden kunne man ikke svare på hvem som skulle ta den beslutningen ved derogasjon, om det var regjeringen ved en beslutning, om det skulle være en simpel beslutning på et stortingspartis kontor, eller om det skulle være i stortingssalen.

På samme måte er jeg veldig glad for at Stortinget heller ikke i dag kommer til å vedta en slik generell unntaksbestemmelse som vi ikke trenger, fordi vi allerede har et system som er velfungerende. Enkelte har en skepsis mot hva Høyesterett kan komme til å finne på. Det er det egentlig ikke noen grunn til å være så veldig redd for. Vi har et velfungerende demokrati som er basert på maktfordelingsprinsippet, og domstolenes prøvingsrett har vært gjeldende rett, ikke fra tidenes morgen, men i lang, lang tid, og fungerer veldig godt. Så jeg er veldig glad for at § 115 med det ikke kommer til å bli vedtatt.

Rasmus Hansson (MDG) [10:56:19]: Takk til saksordfører Tetzschner både for godt arbeid i saksbehandlingen og for et veldig opplysende innlegg, men takk også til Jette F. Christensen fra Arbeiderpartiet for en god gjennomgang av de prinsipielle argumentene for forslaget. Vi har betydelig sans for den tankegangen også, men Miljøpartiet De Grønne stiller seg altså bak flertallet i denne saken fordi vi mener at det ikke er klokt av Stortinget nå å vedta den foreslåtte unntaksbestemmelsen – slik den foreligger – for de grunnlovfestede rettighetene. Men dette har ikke vært noen åpenbar konklusjon for oss, og vi har derfor tatt inn noen egne merknader i behandlingen av denne saken.

Også for De Grønne er det åpenbart at menneskerettigheter ikke kan regnes som absolutte. Som Menneskerettighetsutvalget selv påpeker, er ulike rettigheter i konkrete tilfeller ofte motstridende, og de må vike for hverandre. Dette er det godt redegjort for av flertallet i innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen. Et eksempel er at ytringsfriheten kan begrenses dersom en ytring f.eks. synliggjør svakheter ved landets forsvar. Andre eksempler er at personvern kan begrenses for å oppklare kriminalitet, eller at noens bevegelsesfrihet innskrenkes, f.eks. ved at vedkommende settes i fengsel. I tillegg er de rettighetene det her er snakk om, blant de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene, som normalt gjennomføres ved politiske vedtak. Det koster penger. Det er stor enighet om at den

nøyaktige gjennomføringen av sånne rettigheter er overlatt til Stortinget og de skiftende politiske flertallene.

At rettighetene slik de nå er formulert, må vurderes opp mot hverandre og i noen tilfeller begrenses, er åpenbart. Et argument for å ta inn en unntaksbestemmelse er at det i utgangspunktet er uheldig dersom Grunnloven gir et annet inntrykk av innbyggernes reelle rettigheter og begrensninger i disse enn det som faktisk er tilfellet. Det er et viktig mål at Grunnloven er mest mulig forståelig og mest mulig tilgjengelig for befolkningen, og det er også en av grunnene til at De Grønne stemte helhjertet for en nynorsk versjon av Grunnloven i jubileumsåret 2014.

Vi i De Grønne deler dermed intensjonene om at rettighetenes virkeområde må trekkes opp klart i grunnlovsteksten for at Grunnloven skal være en effektiv skranke mot myndighetsmisbruk. Vi mener imidlertid at det oppnår vi ikke på en forsvarlig måte med det forslaget til unntakshjemmel som vi nå har fått mulighet til å ta stilling til. For å gå litt i detalj: Det er i unntaksbestemmelsen som er foreslått, stilt opp flere vilkår for når de grunnlovfestede menneskerettighetene ikke skal gjelde.

Det første vilkåret er at begrensningen må være fastsatt i lov, og det innebærer at en bestemmelse om unntak fra menneskerettighetene i seg selv ikke kan legitime begrensninger i rettighetene. Det må altså være lover som konkret sier når begrensningen finner sted, og det kan f.eks. være straffeloven og lover som gjelder når Norge er i krig.

Det andre vilkåret er at begrensninger må respektere kjernen i rettighetene. Utvalget skriver at dette vil samsvare godt med praksis fra Den europeiske menneskerettshof, og etter Den europeiske menneskerettshofkonvensjon kan en gruppe rettigheter fravikes så lenge det skjer på vilkår som ligner dem som er i forslaget til unntaksbestemmelse, som vi nå debatterer. Presiseringen i dette vilkåret er viktig. Det understreker at det er når begrensningene følger av menneskerettighetenes filosofiske grunnlag, at en kan begrense menneskerettighetene, og det følger prinsippet om at mine rettigheter slutter der dine begynner. Samtidig har vi også merket oss at den norske formuleringen er kritisert for ikke å være lik nok den europeiske.

De to siste vilkårene som er oppgitt i forslaget, er at begrensningene i en rettighet må være forholdsmessige og nødvendige for å ivareta tungtveiende allmenne interesser eller andres menneskerettigheter. Det er altså ikke nok at begrensningen respekterer kjernen av rettighetene, de må også være forholdsmessige, og her må en da benytte seg av tolkning. Det betyr at det ikke kan være noen mindre inngripende tiltak som skulle vært iverksatt isteden, og det innebærer at fordelene med inngrepet må være klart større enn ulempene. Når både allmenne interesser og andres menneskerettigheter nevnes, kan det tolkes som eksempler, men her åpnes det altså for mye tolkning. Det ville være rart om en begrensning kan være forholdsmessig dersom en menneskerettighet begrenses til fordel for en frihet som ikke er en menneskerettighet.

Oppsummert mener De Grønne at det er problematisk å ta inn en bestemmelse om at menneskerettighetene skal kunne fravikes når vilkårene som nevnes, ikke er tilstrek-

kelig presise. Vilkårene i første ledd er til dels overlappende, og det er uklart for oss hva som legges i ordlyden «tungtveiende allmenne interesser». For eksempel kan det gis inntrykk av at Stortinget kan vedta unntak fra rettighetene til en person eller gruppe når et politisk flertall mener det er riktig. Videre stemmer ikke lenger andre ledd, hvor rettighetene som unntakshjemmelen aldri skal gjelde for, er listet opp. Forslaget til ny § 99 om retten til fri religionsutøvelse mv. ble ikke vedtatt ved Stortingets behandling våren 2014, og forholdet til den allerede eksisterende begrensningen i § 100 om ytringsfriheten er ikke behandlet ennå.

Det er imidlertid viktig for De Grønne å understreke at vi ikke utelukker at vi på et senere tidspunkt kan vurdere å støtte et forslag til en mer presist formulert hjemmel, som klarere gir uttrykk for hvilke begrensninger i menneskerettighetene som må eksistere i et demokratisk samfunn, og vi er også åpne for å vurdere konkrete begrensningshjemler knyttet til hver enkelt bestemmelse.

Martin Kolberg (A) [11:02:44] (komiteens leder): Jeg begynner naturligvis med å vise til representanten Christensens innlegg, som jeg stiller meg 100 pst. bak. Så vil jeg, før jeg går til sakens realiteter, også slutte meg til det som representanten Lundteigen sa om alvoret i de forskjellige forslagene. Jeg vil ikke si det spesielt relaterer seg til det vi snakker om i denne saken, for det var veldig mange godt forberedte forslag, gjennom Lønning-utvalget og på annen måte, men rent generelt vil jeg slutte meg til det. Det bør være et alvor i det å foreslå grunnlovsforslag, som har en noe annen autoritet enn det tradisjonelt har. Det er mange grunnlovsforslag som etter hvert viser seg ikke å ha den autoriteten som de bør ha, også i de respektive partigruppene. Så jeg slutter meg til det synspunktet.

Fordi det ble sagt med ettertrykk fra representanten Raja at det var ikke pent, eller at det foregikk hestehandel i forbindelse med språkdiskusjonen knyttet til Grunnloven, vil jeg si jeg er uenig i det. Det var en faglig og politisk uenighet om det skulle gjøres, men å kalle det for hestehandel har jeg behov for å distansere meg fra, for det mener jeg det ikke er grunnlag for å si fra Stortingets talerstol. Så har jeg sagt det.

Det er bra for Norge og bra for Stortinget at det ikke er noen uenighet om Grunnlovens autoritet og betydning i det norske samfunnet. Det er en av grunnplankene i norsk demokrati at det tverrpolitisk aldri har blitt satt spørsmålstegn ved Grunnlovens autoritet og betydning for det norske samfunnet. Også på tvers av alle partiskiller føler jeg meg veldig trygg på at alle mener at dette er å forstå som folkets lov, det er den loven som har den hensikt å ivareta borgernes rettigheter opp mot myndighetene, altså opp mot oss, og andre myndigheter.

Det var det som var bakgrunnen for den meget omfattende og gode revisjonen og fornyelsen av Grunnloven som vi hadde for ca. et år siden i forbindelse med grunnlovsjubileet, da Stortinget vedtok en rekke paragrafer som nettopp styrker det enkelte menneskets posisjon i forhold til maktthaverne, altså alle menneskerettighetsspørsmålene. Det var på tide, vil jeg si, at Det norske storting på det

tidspunktet tok inn menneskerettighetsspørsmål som inntil da ikke hadde hatt den nødvendige grunnlovsbeskyttelsen. Jeg vil legge til, uten at jeg utfordrer til noen debatt om det nå, at det var under en ganske betydelig politisk diskusjon og kamp. Det var ikke uten videre slik at vi fikk disse tingene på plass, men vi fikk det på plass, og det ble bred enighet om det. Det var viktig og bra.

Så mer til nerven i den aktuelle situasjonen som vi diskuterer her i dag. Det er en linje mellom den diskusjonen vi hadde, etter mitt skjønn iallfall, i forbindelse med vedtaket av § 89, og det vi diskuterer nå. § 89 kom betimelig på plass, endelig vil jeg si, ved at Grunnloven fikk en autorisering av det som har vært utviklinga i norsk rettspraksis gjennom mye mer enn 100 år – altså at domstolene har en rett og plikt til å tilse at det som skjer, er i tråd med Grunnlovens bestemmelser. Det var det også mye diskusjon om, men vi har fått det på plass. Det er fint at vi har gjort det.

Så kommer spørsmålet: Hvordan er den myndigheten å forstå? Jeg satt på plassen min og tenkte på om jeg skulle bruke dette uttrykket, for det er et alvorlig uttrykk, men langt på vei er det grunnlag for å si at dette handler om Stortingets autoritet og dermed den folkevalgte maktens autoritet også – ved siden av at vi har gitt våre rettsinstanser denne fullmakten. Det som denne diskusjonen i dag handler om, er om det folkevalgte storting skal ha en mulighet – med Grunnlovens bestemmelse i hånd – til å si at her må vi gjøre visse begrensninger og ikke bare lene oss på hva Høyesterett sier. Jeg respekterer og forstår de argumentene som føres i marka av et stort flertall i Stortinget mot dette, men jeg mener at tida kommer til å modnes på dette punktet.

Det handler om å ivareta den folkevalgte makts mulighet til å være med og definere hva som blir utviklinga, slik som representanten Christensen så godt sa. I dag har vi ikke en slik lovhjemmel. Vi kan kanskje – og jeg sier kanskje – gjøre det uten en slik lovhjemmel hvis situasjonen skulle kreve det, men det ville være mye mer rettsriktig å gjøre det hvis man har en grunnlovsbestemmelse som gir Stortinget en slik autoritet. Det avviser flertallet, og presidenten og andre som har ansvaret for Stortingets autoritet og den folkevalgte makts autoritet i det norske samfunn, burde tenke igjennom akkurat dette argumentet.

Her står Arbeiderpartiet overraskende nok alene, vil jeg si – overraskende nok. Det er ikke slik at vi mener at vi skal gis en mulighet til å undergrave Grunnloven, som ligger i flertallets argumentasjon, slik jeg hører det fra talerstolen nå. Det er det motsatte det handler om. Det er å gi Grunnloven en bestemmelse som gjør at vi håndterer dette eventuelt på en slik måte at den er rettsgyldig, og at vi ikke oppfører oss i strid med Grunnlovens intensjon.

Så sier bl.a. representanten Raja at vi trenger ikke den bestemmelsen, for vi har et system som fungerer utenfor Stortingets hånd, i virkeligheten. Det er et system som fungerer, og det har fungert bra, for med denne utviklinga gjennom norsk rettspraksis og gjennom den praksis som Høyesterett har etablert også etter at denne diskusjonen kom i gang i Stortinget, har det begynt å etablere seg en rettsorden her. Den er jo ikke et problem i dag, slik som representanten Christensen sa. Jeg mener ikke det,

Arbeiderpartiet mener ikke det. Men når vi nå diskuterer disse spørsmålene, og forslagene er fremmet, mener jeg fra mitt ståsted at det ryddigste og riktigste ville være å si at jo, vi skal ha en slik begrensningsparagraf for nettopp å greie å imøtekomme de utfordringene som eventuelt måtte komme.

Dette er argumentasjonen, og den mener jeg står veldig sterkt, og den står først og fremst i Grunnlovens tradisjon. Grunnloven er den loven som nettopp skal gi oss retningslinjer for hvordan vi skal håndtere disse sakene i framtida, og at ikke «bare» Høyesterett skal håndtere dette på egen hånd og etablere en praksis som de allerede har gjort, gjennom de eksemplene som representanten Christensen viste til. Da må vi selvfølgelig akseptere dem, men hvordan utviklinga vil bli, vet vi ikke. Hvis vi ikke har en grunnlovsrett til å kunne gå inn og se på ting i gitte situasjoner og håndtere det slik som den folkevalgte makt burde gjøre, står vi svakere som folkevalgt forsamling ved neste korsvei.

Dette er argumentene. Derfor hadde jeg lyst til å si dette. Det er helt i tråd med hva representanten Christensen sa, men jeg sier det med mine ord på en annen måte. Jeg skulle ønske iallfall at – jeg skjønner at dette blir nedvotert – dette modnes, og det er det som er bakgrunnen for at Arbeiderpartiet, slik som Christensen annonserte, kommer til å fremme dette forslaget på nytt, for dette kan ikke Stortinget la passere.

Michael Tetzschner (H) [11:12:06]: Jeg skal ikke bruke tiden på historikken fra 2014, om hva som ble utvekslet av standpunkter bak språkfornyelsen osv. Jeg skal bare si, etter å ha hørt debatten i dag, som heldigvis har avklart en bred enighet om denne nyskapningen: Stortinget ønsker den ikke. Det som også er gledelig, er at argumentasjonen hos flertallet bygger på de samme resonnementene – stort sett.

Nå er Arbeiderpartiet ikke et helt uvesentlig parti. Derfor synes jeg de kanskje skulle lagt litt mer vekt på å forklare oss andre hvorfor de synes det er en vinning for vår forfatningsrett å åpne for noe som i praksis vil være at ordinær lovgivning setter til side grunnlovsbestemmelser. Hvorfor er det en god idé? Når man ikke påtar seg å forklare Stortinget det, kan det også ha sammenheng med at man ikke er så opptatt av Grunnloven annet enn som politisk markering. Jeg må minne om at det er ikke slik at Høyesterett utøver en fullmakt eller myndighet. Høyesterett og alle dommere er bundet av streng metodelære som nettopp respekterer kjernen i lovgivningsvirksomhet. Da er det altså denne forsamling selv som har utstyrt seg med en overlov, altså en lex superior-bestemmelse, som betyr at disse prinsippene ikke lett flyttes på ved tilfeldige stortingsvalg. Det skal være gjennomtenkt, det er en bremsemekanisme som vi er vel kjent med når det gjelder grunnlovsbestemmelser og -forslag. Med Arbeiderpartiets nye og særdeles frilynte holdning til grunnlovsbestemmelse annonseres det altså fra talerstolen at man skal introdusere en veldig forenklet grunnlovsbestemmelse som nå virkelig åpner for sidestilling mellom vanlig lov og grunnlov.

Det er også slik – hvis jeg forsto representanten Chris-

tensen rett – at i lover som finnes tungtveiende og ivaretar tungtveiende allmenne interesser, hvor det også ble presisert at her hadde domstolene heller ikke noe å gjøre med vurdering av hva som kunne ligge i dette, var det et par kumulative vilkår til: Det skulle være forholdsmessig, og det skulle være nødvendig. Hvis vi bare gjør oss ferdig med nødvendighetskravet, er det krav til om man vurderer andre og mindre inngripende måter å oppnå det samme på, altså mindre inngripende overfor borgerne. Men forholdsmessighetsstandarder må alltid vurderes ut fra hva man oppnår og dermed hvor tungtveiende allmenne interesser som ligger i forslaget. Begrunnelsen fra talerstolen om det som er blitt Arbeiderpartiets nye grunnlovslinje, inneholder brudd på elementære forutsetninger for slike bestemmelser. Det skal i det følgende bli veldig spennende å følge hvilket grunnlovssyn Arbeiderpartiet faller ned på. Nå har de altså gitt seg inn på en virkelig devaluering av Grunnloven som idé og overlatt det til den praktiske hverdagspolitikken.

Jeg vil avslutningsvis minne om hva Grunnloven også betyr utover at den legger føringer for Stortingets lovgivning og Høyesterett. Det er lett ved slike anledninger som dette å peke på toppen av pyramiden, hvor man i all beskjedenhet kan si at Stortinget også utgjør en. Men da ser man bort fra at grunnlovsbestemmelsene virker hver eneste dag som et bakteppe for forvaltningsavgjørelser, som bakteppe for forskriftsavgjørelser, som bakgrunn for alle de tusen lovanvendelsesvedtak som forvaltningen treffer. Ved å svekke grunnlovsbestemmelsenes hovedprinsipper som fyrtårn og signalgivere svekker man også de styringsimpulsene som Stortinget har ønsket å gi nedover – stråle nedover – i vår mangfoldige administrasjon. Man glemmer av og til at det er andre i Norge som også bruker loven hver dag. Hvis signalet nå går ut fra Stortinget om at det ikke er så farlig – hvis man likevel har bedre ideer enn grunnlovskonsipistene hadde, er det bare fritt frem. Det er bare å finne på noen gode begrunnelser for at dette er lovgivning som ivaretar tungtveiende allmenne interesser, at de ellers er forholdsmessige, og at de er nødvendige. Jeg har ikke truffet en eneste forslagsstiller bak en vanlig lov som ikke mener at alle disse tre betingelsene er oppfylt. Det er derfor vi i all beskjedenhet driver lovgivningsvirksomhet her på Stortinget – det er nettopp fordi vi mener at vi fremmer sterke og gode allmenne interesser, at de er nødvendige, og at de er forholdsmessige. Ved å begi seg inn på den gli-deflukten representanten Christensen inviterer oss til, er vi nettopp i ferd med å svekke den Grunnloven vi feiret 200-årsjubileet for, i så flotte former for to år siden.

Jette F. Christensen (A) [11:18:16]: Jeg tar ordet fordi jeg trenger å imøtekomme noen påstander. Jeg vil også markere at i noen av de siste innleggene har det vært en karikering av andres holdninger og påstander som rett og slett ikke er en grunnlovsdebatt verdig. Jeg er rystet, særlig når man påberoper seg å ha den eneste riktige grunnlovsforståelsen og være dens fremste forsvarer. Det er underlig.

Jeg er opptatt av Grunnloven. Arbeiderpartiet er opptatt av Grunnloven. Vi er akkurat like opptatt av Grunn-

loven som f.eks. Menneskerettighetsutvalget, ledet av Inge Lønning, som foreslo å innføre ny § 115.

I dag har vi også lært litt om kjærlighet og forelskelse fra denne talerstolen. Kjærlighet kan jo komme i mange former – den kan forvirre, den kan gjøre blind. Jeg vet ikke hva som er kjærlighet for deg, president, men for meg er det å sette andres behov foran sine egne. Av og til er det slik at oppførselen leder ut ifra det. Når man hører Abid Q. Rajas kjærlighetserklæring til Grunnloven, er det litt underlig at den kjærligheten ikke følges av at han ønsker den det beste.

Jeg vil også irettesette representanten Tetzschner, når han sier at jeg i mitt innlegg ikke redegjorde for hvorfor jeg vil innføre ny § 115. Jeg tror jeg sto her oppe i 20 minutter, og jeg leste jo ikke værmeldingen. Jeg redegjorde for hvorfor Arbeiderpartiet mener at det er viktig og nødvendig at den folkevalgte forsamlingen trekker opp et grensesnitt og illustrerer i hvilke tilfeller begrensninger skal forekomme, hvordan det skal forekomme, og hvilke paragrafer som overhodet ikke skal rammes av en begrensning. Det er det som er tilfellet. Når man hører Michael Tetzschner her i stad – dette skjer. Stortinget kan jo ikke late som om tolkninger, begrensninger og vekting ikke forekommer. Vi i Arbeiderpartiet ønsker at Stortinget skal være med og påvirke den vektingen. Derfor har vi fremmet et nytt grunnlovsforslag. Dersom dette faller, ser jeg fram til å diskutere det når den tid kommer.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Michael Tetzschner (H) [11:21:26]: Jeg tror Jette F. Christensen kom i skade for å sitere meg galt, for jeg sa ikke at hun ikke snakket om § 115. Store deler av innlegget gikk ut på en henvisning til § 115. Men det jeg rett og slett stilte spørsmål om, og som det kunne være anledning til å utdype gjennom denne replikken, er: Hvorfor er det en god idé at man vil åpne for at vanlig lov skal tilsidesette grunnlovsbestemmelser? Hvorfor synes Arbeiderpartiet det er en god idé?

Jette F. Christensen (A) [11:21:56]: Arbeiderpartiet mener at det er en god idé å innføre ny § 115, all den tid Høyesterett allerede opererer innenfor den. Arbeiderpartiet er for å innføre ny § 115 fordi vi f.eks. er for besøksforbud selv om vi er for at alle mennesker i Norge skal kunne ferdes fritt og velge sitt eget bosted.

Michael Tetzschner (H) [11:22:20]: Disse eksemplene med at det skulle være umulig å lovgi begrensninger i f.eks. bevegelsesfriheten, er et innbilt problem. Grunnloven selv forutsetter jo at man kan ilegge begrensninger, bl.a. straffebestemmelsene, som nettopp legger slike restriksjoner, så det er ikke noe ved dagens rettstilstand på bakgrunn av den Grunnloven vi har nå, som hindrer slike begrensninger, som da følger av lov og grunnlov, og at det skulle være umulig å regulere til bolig, er et like søkt eksempel. Men mitt spørsmål er: Mener virkelig representanten Christensen at grunnen til at man nå skal høvle ned tersklene som Grunnloven beskytter overfor vanlig lovgiv-

ning, er at Høyesterett altså bryter Grunnloven? Er det det som er representantens anliggende?

Jette F. Christensen (A) [11:23:26]: Nei. Men i motsetning til representanten Tetzschner forholder jeg meg til virkeligheten, og virkeligheten er altså at Høyesterett når de i dag dømmer, bruker formuleringer i ny § 115, og det er nødvendig, fordi menneskerettighetskatalogen er formulert slik at alle rettigheter er absolutte, under den forventning at ny § 115 også skulle bli vedtatt. Det er den måten menneskerettighetskatalogen er innrettet på. Vi i Arbeiderpartiet ønsker å følge Menneskerettighetsutvalgets forslag og innføre ny § 115, slik at denne katalogen skal bli helhetlig og fungere etter hensikten.

Abid Q. Raja (V) [11:24:14]: Jeg var bare litt usikker på den kjærlighetsbiten som kom opp her, for jeg uttrykte grunnleggende kjærlighet til Grunnloven som sådan. Det er mulig jeg misforsto representanten, men hvis jeg ikke var enig med Arbeiderpartiet eller gjorde det rette ved å vedta bestemmelsen, var det visst en litt merkelig kjærlighet. Det forstår jeg ikke innholdet av. Det er en veldig illiberal måte å praktisere kjærlighet på, for den må jo kunne praktiseres på forskjellige måter. Det at vi ikke vil innføre ny § 115 og dermed uthule Grunnloven som sådan, det er noe vi står for. Men hvis det er slik å forstå at vi kan være glad i Grunnloven først hvis vi gjør det på den måten Arbeiderpartiet vil, føler jeg at vi er på villspor.

Tidligere i stortingsperioden stemte vi også ned derogasjonsbestemmelsen, som Arbeiderpartiet kjempet for, og jeg forstår ikke hvorfor Arbeiderpartiet vil tilta seg denne makten og tilsidesette viktige prinsipper i Grunnloven gjennom simple flertallsvedtak.

Jette F. Christensen (A) [11:25:12]: Representanten Rajas utøvelse av kjærlighet til Grunnloven i denne sal og i disse debattene har vist at den kjærligheten kan være springende, uforutsigbar og allsidig. Men det er alles rett å definere hvordan kjærlighet er for den enkelte, og det har jeg respekt for.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Martin Kolberg (A) [11:25:49]: Det er kanskje ikke helt nødvendig, men likevel: De karakteristikkene som representanten Tetzschner gir av Arbeiderpartiets syn i denne saken, må jeg bare få sagt fra mitt ståsted som komiteens leder at jeg avviser og oppfatter som usedvanlig parlamentarisk urimelig å si – at Arbeiderpartiet nå har en glideflukt vekk fra Grunnlovens autoritet. Det må sies herfra når han først sier det han sier. Det er derfor jeg tar ordet, egentlig, for å få sagt det. Det er parlamentarisk helt urimelig i en stortingsdebatt om et seriøst politisk tema å uttale seg på den måten som Tetzschner gjør, for det gjør vi ikke, og jeg beskylder ikke ham for det motsatte, selv om han har et annet syn i denne saken.

Nå har det vært en replikkordveksling som har klargjort dette, men det er ett argument i tillegg, og det er: Hvis det er slik som flertallet hevder, at dette er å undergra-

ve Grunnlovens autoritet, så er det slik å forstå at de aller fleste grunnlover i de demokratiske stater i Europa ikke har den autoritet som flertallet mener, fordi de har en slik unntaksbestemmelse. De aller fleste har en slik unntaksbestemmelse nettopp med bakgrunn i den argumentasjonen som vi har framført i denne saken. Dessuten har EMK, som jeg vil si er over loven når det gjelder menneskerettigheter i Europa, unntaksbestemmelser for hver paragraf.

Jeg vil før denne debatten er slutt, si at jeg savner Inge Lønning i denne debatten. Jeg skulle ønske han var blant oss og kunne framført det synet som han hadde som leder for Menneskerettighetsutvalget, og som nettopp er det som Arbeiderpartiet står for i denne debatten og i denne salen. Da tror jeg kanskje at dette hadde fått et annet utfall, nettopp fordi han forsto sammenhengen – i trygg høyreverdikonservativ tradisjon forsto han det og sto for det. Det lente vi oss på i behandlingen av Menneskerettighetsutvalget i sin alminnelighet, og vi lener oss på det også i denne debatten. Det er ikke vi som har foretatt noen glideflukt. Hvis det er noen, er det Høyre som har gjort det – ikke vi, men Høyre.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:28:58]: Når jeg nå ber om ordet, er det på bakgrunn av det representanten Kolberg sa om at EMK står over loven, altså: står over Grunnloven. Det må i beste fall være en upresis uttalelse. EMK har sine bestemmelser, EMK har sitt verdigrunnlag, og Norge har tatt opp i seg mye. Men i mitt første innlegg sa jeg at «Stortingets handlefrihet må ellers verdsettes i forhold til forståelsen av bl.a. internasjonale konvensjoner», og at «Senterpartiet vil altså arbeide mot en unødvendig innsnevring av Stortingets handlefrihet». Jeg kan ikke være enig i det utsagnet som representanten Kolberg kom med, at EMK står over Grunnloven i den forstand at det som EMKs aktverdige personer til enhver tid legger i det som der ligger, automatisk skal bli den forståelse som også Norge skal følge. Dette er et dynamisk forhold, det er et handlingsrom, og det er vesentlig at Det norske storting innenfor de internasjonale forpliktelsene opptrer slik at en velger løsninger som er tilpasset vår situasjon og våre internasjonale forpliktelser.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplansen.

Michael Tetzschner (H) [11:30:51]: Vi er på slutten av debatten, så jeg skal være kort.

Det er to punkter: For det første tror jeg representanten Kolberg kom i skade for å overse at det jeg kommenterte, ikke var Arbeiderpartiets synspunkter, slik de er fremkommet i innstillingen. Det jeg kommenterte, var det helt nye forslaget som ble annonsert fra tallerstolen her, som altså var en meget omfattende hjemmel for Stortinget til gjennom ordinær lov reelt sett å sette Stortinget til side – og på helt andre premisser enn det som ligger selv i § 115. Så la det være klart. Da skal det heller ikke være slik at det er noen representanter som påtar seg å være stildommere over andre. Det tror jeg vi kan overlate til presidenten, hvis det er slik at

man ikke holder seg til reglementet eller forretningsordenen.

For det andre: Henvisningen til EMK, som representanten Kolberg også var inne på, har vi omtalt i innstillingen. Det er riktig at man rent lovgivningsteknisk har skrevet inn mulighetene for begrensninger av de enkelte bestemmelsene, men de har et annet perspektiv, nemlig at proporsjonalitetsprinsippet i EMK tar et individutgangspunkt, hvor det altså ikke skal kunne gjøres inngrep i enkeltpersoners rettigheter hvis de er uproporsjonale og unødvendige og ikke tjener samfunnsformål. Så det er et individperspektiv, bl.a. dette som også er en del av europeisk rettstradisjon nå.

Det som er innvendingen mot § 115, er nettopp at det er en proporsjonalitetsbestemmelse for staten. Når staten synes det er for byrdefullt å respektere de rettighetene som ellers står i Grunnloven, kan man altså da gjøre politiske eller andre, mer opportunistisk betonte, innhugg i Grunnloven, og det er et annet system enn EMKs system.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:33:00]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Per-Willy Amundsen, Bent Høie, Trond Helleland, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om tillegg i Grunnloven § 49 om grunnlovfesting av lokaldemokratiet, Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og Ib Thomsen om endringer i Grunnloven § 49 (lokalt selvstyre / lokaldemokrati) og Grunnlovsforslag fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk, Jenny Klinge, Hallgeir H. Langeland og Aksel Hagen om endringer i §§ 49 og 75 i Grunnlova (grunnlovfesting av kommunalt sjølstyre) (Innst. 182 S (2015–2016), jf. Dokument 12:5 (2011–2012), Dokument 12:19 (2011–2012) og Dokument 12:26 (2011–2012))

Martin Kolberg (A) [11:34:13] (komiteens leder og ordfører for saken): Spørsmålet om å grunnlovfeste lokaldemokratiet, eller lokalt selvstyre, har vært gjenstand for offentlig debatt i Norge i mange år. Stortinget har behandlet ulike varianter av spørsmålet både i 1998, i 1999, i 2003, i 2007 og i 2012. Alle gangene har forslagene blitt avvist.

Begrunnelsene har vært flere, men de mest sentrale har handlet om hvorvidt begrepet «lokalt selvstyre» er et tilstrekkelig presist begrep for det lokale demokratets stilling i forhold til statsmakten, og om en grunnlovfesting av det lokale selvstyret, eller demokratiet, kan begrense statens handlefrihet og fleksibilitet. Det har også vært argumentert at en slik grunnlovfesting medfører at statlige myndigheter vil måtte bli mindre detaljstyrende overfor kommuner og fylkeskommuner.

Videre er spørsmålet om rettsstilstanden blitt problematisert. Mer presist: Kan en grunnlovfesting gi kommunene et juridisk fundament for å reise sak mot staten i saker hvor kommunene ikke er enig i statens beslutning?

Alle innsigelsene og spørsmålene har vært viktige for å

komme fram til det vi skal avgjøre i dag: hvorvidt et flertall i denne salen kan stille seg bak grunnlovfesting av lokalt demokrati. I den innstillingen som kontroll- og konstitusjonskomiteen i dag legger fram for Stortinget, er det, slik innstillingen ligger, gjennom subsidiær stemmegivning grunnlovsmessig flertall for grunnlovfesting av det lokale demokratiet. Et eventuelt vedtak vil da i tilfelle lyde:

«Innbyggerne har rett til å styre lokale anliggender gjennom lokale folkevalgte organer. Nærmere bestemmelser om det lokale folkevalgte nivå fastsettes ved lov.»

Det har vært en lang vei fram til dette. I denne omgangen har komiteen hatt til behandling tre framsatte forslag om grunnlovfesting av lokaldemokratiet, eller lokalt selvstyre. Siden de tre forslagene gjelder samme grunnlovsbestemmelse, altså Grunnloven § 49, og for en stor del har samme motivasjon og begrunnelse, har en samlet komité funnet det mest hensiktsmessig å behandle de framsatte forslagene under ett.

Felles for de tre forslagene og en viktig grunn til at forslaget om grunnlovfesting av lokaldemokratiet stadig reises på nytt, er at Norge uten forbehold ratifiserte Europarådets charter om lokalt selvstyre i 1989. Charterets artikkel 2 lyder på norsk:

«Prinsippet om lokalt selvstyre skal anerkjennes i nasjonal lovgivning, og i grunnlov hvor dette lar seg gjennomføre.»

Det har vært viktig for forslagsstillerne, og også for komiteen, at Norge er det eneste land blant 26 europeiske demokratier som ikke har bestemmelser om lokalt nivå eller uttrykker kommunalt selvstyre i sin grunnlov, og at Norge ved flere anledninger har fått merknader i Europarådet fordi lokalt demokrati ikke er tatt inn i Grunnloven.

Det kommunale selvstyret, eller demokratiet, er selvfølgelig innarbeidet i norsk rett gjennom en rekke lover og sedvane, og intensjonen i Europarådets charter om lokalt selvstyre er å anse som oppfylt. Men det er selvfølgelig et viktig poeng at land som ikke like selvfølgelig anerkjenner det lokale demokratiet, bruker det faktum at Norge ikke har grunnlovfestet lokaldemokratiet, som et argument for ikke selv å anerkjenne lokalt selvstyre i sitt eget land.

Jeg skal nå kort redegjøre for de tre forslagene slik de er framsatt. For det første er det grunnlovsforslag 5, som er fremmet av Per-Willy Amundsen, Bent Høie, Trond Helleland, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande, og som derved er det mest tverrpolitiske. Det tilsvarer forslaget fra forrige periode som med 103 mot 40 stemmer ikke ble bifalt. Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet stemte imot, mens Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre stemte for.

Forslaget lyder slik:

«Innbyggerne har rett til å styre anliggender som er av lokal karakter, gjennom lokale organer som er utpekt ved direkte og frie valg. Slike organer kan pålegges bestemte oppgaver ved lov eller avtale. Nærmere bestemmelser om valg, stemmerett og geografisk avgrensning fastsettes ved lov.»

Så til det neste forslaget. Det er grunnlovsforslag 19, fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og

Ib Thomsen, som i korthet går ut på å sørge for å avgrense det lokale selvstyret og uttrykke eksplisitt i forslagsteksten at en grunnlovfesting ikke skal begrense statens mulighet til å bestemme hvilke oppgaver kommunene skal ha, hvordan virksomheten skal kontrolleres, vedtak overprøves, osv. Forslaget er fremmet i fem alternativer som nytt annet ledd til § 49. Det er alternativ 3 B i dette forslaget, som jeg har referert over, som ligger an til å få det grunnlovsmessige flertall her i dag.

Så til det tredje forslaget, som er Dokument 12:26 for 2011–2012 fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk, Jenny Klinge, Hallgeir H. Langeland og Aksel Hagen. Forslaget har mange av de samme begrunnelsene i seg som de to andre forslagene, men legger i tillegg til det lokale folkestyrets merverdi for staten. Det blir også foreslått et tillegg til Grunnloven § 75. Forslagsstillerne fremmer to alternative forslag til et nytt annet ledd i Grunnloven § 49. Det ene alternativet lyder:

«Det kommunale selvstyret skal styrke vårt folkestyre.»

Og:

«Det kommunale sjølvstyret skal styrke vårt folkestyre.»

Som et alternativ fremmes forslag til en ny bokstav, n, i Grunnloven § 75, som da i tilfelle vil lyde: «å respektere og sikre det kommunale selvstyre.»

Jeg refererer til dette som saksordfører, slik at det skal framkomme i debatten hva som ligger til grunn for diskusjonen her i dag.

Som det går fram av det jeg så langt har sagt, stemte Arbeiderpartiet imot grunnlovfesting av lokaldemokratiet i forrige stortingsperiode. Jeg skal kort si noe om bakgrunnen for det.

Daværende komité avholdt i mars 2012 en åpen høring hvor KS deltok. Under høringen kom det fram opplysninger som ikke kunne ignoreres. Blant annet ble det sagt at det ved en framtidig tolkning ikke ville være en vesensforskjell mellom begrepene «lokalt selvstyre» og «lokalt demokrati». Det framkom også at forslaget ville kunne bli brukt som et politisk redskap i situasjoner der det er uoverensstemmelse om hvorvidt saken er av lokal karakter eller ikke. Konsekvensene kunne i så fall bli en endring av oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene i Norge og et hinder for dynamikken mellom kommune og stat. Videre kunne en grunnlovfesting få konsekvenser for rettslig praksis. Dette var av avgjørende betydning for standpunktet Arbeiderpartiet tok på det tidspunktet. Også andre partier var skeptiske, og forslaget fikk ikke det nødvendige grunnlovsmessige flertall, som jeg allerede har redegjort for.

Det var på denne bakgrunn at Fremskrittspartiet fremmet et forslag til grunnlovfesting av lokaldemokratiet som nettopp skulle demme opp for den skepsisen som stortingsflertallet utviste. Det er det forslaget Arbeiderpartiet stiller seg bak i dag, sammen Høyre og SV, men som paradoksalt nok Fremskrittspartiet nå ikke vil stemme for.

De to andre grunnlovsforslagene vil bli støttet av de partiene som har framsatt dem, og jeg regner med at de redegjør for de begrunnelser som står i innstillingen.

Jeg vil videre først og fremst redegjøre for Arbeiderpartiets holdning og de flertallsmerknadene vi står bak, i første rekke sammen med Høyre og SV, men også i noen grad sammen med andre partier.

La meg først få understreke lokaldemokratiets sterke betydning. Det er, slik vi ser det, en av de sterkeste verdiene i det norske samfunnet. Lokaldemokratiet har dessuten en meget sterk oppslutning i befolkningen. Norske kommuner har vært en avgjørende brikke i den representative, demokratiske velferdsstaten, og kommunene har flyttet reell makt nærmere enkeltmennesker og lokalsamfunnet. Det er på denne bakgrunn vi må se endringen i Grunnloven som nå besluttes.

Likevel er det også slik at grunnlovfesting av lokaldemokratiet ikke rokker ved det faktum at kommunenes lokale myndighetsutøvelse skal skje innenfor den nasjonale ramme. Flertallet i komiteen har også vært nøye med å understreke at en grunnlovsbestemmelse om lokaldemokratiet ikke vil endre grensen mellom kompetansen til de kommunale organene og et statlig klageorgan, først og fremst Fylkesmannen, direktorater og departementer. Flertallet ønsker definitivt ikke en utvikling som gir private parter dårligere mulighet til å vinne fram med sine klager enn i dag.

Det er altså slik at flertallet understreker at Norge er en enhetsstat hvor borgernes rettigheter og plikter skal være like i hele landet, og at innbyggernes rettsikkerhet ikke skal svekkes gjennom denne grunnlovsendringen.

På dette grunnlaget mener et flertall i komiteen, og formentlig også et flertall ved voteringen, at grunnlovsforslag 19, Dokument 12:19 for 2011–2012, alternativ 3 B, ivaretar disse hensyn, og vi foreslår det forslaget vedtatt.

Michael Tetzschner (H) [11:46:20]: Jeg kan slutte meg til veldig mye, kanskje det aller meste, av det som saksordføreren redegjorde for. Vi fikk en oversiktlig og grei fremstilling av saken.

Høyre har hatt på sitt program at man ønsker en grunnlovfesting, og det er også en av grunnene til at vi er med på å skape flertall for dette forslaget. Det er vel det eneste forslaget i dag som kan imøteses å bli vedtatt av Stortinget. Dog er det riktig å minne om vår styringstradisjon i Norge. Vi er et forholdsvis lite land, vi bor i tette nærsamfunn, og vi behøver ikke alle forvaltningsnivåer, selv om også noen vil påberope seg å stå nærmere lokaldemokratiet. Derfor har vi presisert i innstillingen at hele drøftelsen som ligger i merknadene, altså gjelder primærkommunene. Vi har også vært opptatt av å betone at ettersom vi kommer fra – og fortsatt er – en helstat, vi henger sammen forvaltningsmessig og lovmessig, så vil vi aldri komme forbi den realitet at det lokale selvstyret utøves på grunnlag av nasjonal lovgivning. Man kan vel egentlig også si at det lokale selvstyret har det omfanget som det får ved at staten delegerer sin myndighet på ulike vis, først og fremst gjennom lov og forskrift.

Med det som utgangspunkt finner vi allikevel at det vil være riktig å bringe også i Grunnloven inn en henvisning til det lokale selvstyret. Dermed oppfyller vi også formelt noe som har vært diskutert, nemlig om vi bare formelt – og

ikke reelt – oppfylte Europarådets charter. Så skulle den saken også være i orden.

Det som har ligget oss litt på sinne, er særlig grensesnittene mellom klagegangen, som gjelder enkeltpersoner som berøres av et lokalt vedtak. Vi har vært opptatt av å betone at individets rettsstilling ikke skal bli svekket, altså mulighetene til å få overprøvd sin sak hvis man mener man er rammet av et urimelig lokalt vedtak i kommunestyret eller i andre lokale organer. Mulighetene til å få overprøvd dette skal altså være intakt, slik at staten med denne bestemmelsen ikke gir fra seg de ordningene som er satt nettopp for å trygge rettsområdet for den minste enheten i samfunnet, nemlig individet.

Vi ønsker heller ikke at en grunnlovsbestemmelse skal brukes mot staten til å hevde spesielle autonome områder, jevnfør det jeg sa innledningsvis. Det betyr ikke at staten til enhver tid kan vurdere hvilke arbeidsoppgaver og hvilke fullmakter de legger til det lokale nivået, og det synes jeg man skal arbeide mer for å gjøre, men det trenger vi ingen grunnlovsbestemmelse for å vurdere eller sette opp skranke for. Det kan og bør utmerket skje og har hittil skjedd gjennom vanlig lovgivning.

På noen områder tror jeg man i større grad kan akseptere at i en tvist mellom stat og kommune har kommunen også behov for å hevde sin rettslige integritet, i hvert fall når det er snakk om mer avtalepregede forhold, så vi imøteser at man kan se på tvisteløsningsmekanismer som gjør at kommunen ikke bare blir utsatt for statens overmakt når man diskuterer på hvilke premisser man har inngått en avtale, og på hvilken måte den er oppfylt av partene. På disse områdene har vi mer å gjøre for å tilføre lokaldemokratiet mer reell beslutningsmyndighet, men veien går ikke ved en finlesing av Grunnloven, samtidig som vi er fornøyd med at vi nå får dette skrevet inn i Grunnloven, slik vi ellers er inne i en trend hvor vi skriftliggjør mer av den norske forvaltningstradisjonen. Vi har relativt nylig skrevet inn i Grunnloven domstolenes prøvelsesrett, informasjonsplikt osv.

Jeg synes også saksordføreren ga en presis gjengivelse av de tre forslagene, og jeg kan røpe at vi ikke syntes forskjellen mellom dem var så stor at vi brukte mye tid på å veie disse opp mot hverandre. Men vi har altså truffet den beslutningen – og det gjenspeiles i flertallsinnstillingen – at vi fra Høyres side anbefaler vår gruppe å stemme mot forslag nr. 26, mot forslag nr. 5 og for forslag nr. 19, forslaget som er fremmet av representantene Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og Ib Thomsen.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Helge Thorheim (FrP) [11:52:20]: En styrking av det kommunale selvstyret har alltid vært en viktig sak for Fremskrittspartiet. Fremskrittspartiet har lagt vekt på å få en økt brukermedvirkning og delegering av makt til de lokale politiske organer, og at kommunene får større mulighet til å kontrollere sine inntekter og utgifter samt større frihet til å organisere sine tilbud på den

måten de mener at innbyggerne har størst utbytte av dem.

Det er i denne saken fremsatt tre forslag som alle går på grunnlovfesting av lokaldemokratiet, slik saksordføreren har redegjort for. Det forslaget som må antas å kunne få det nødvendige, kvalifiserte to tredjedels flertallet ved Stortingets behandling i dag, er det forslaget som er utarbeidet av de tidligere stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal og nåværende stortingsrepresentant Ib Thomsen, alle fra Fremskrittspartiet.

Da det antas – som tidligere nevnt – at forslaget får kvalifisert flertall ved dagens votering, vil Fremskrittspartiet slutte seg til noen av flertallsmerknadene i saken. Den ene merkningen gjelder forutsetningen om at et vedtak om grunnlovfesting begrenser seg helt og holdent til

«primærkommunens stilling overfor statlig myndighet og at ingen andre lokale ordninger, samarbeidskonstruksjoner eller forvaltningsnivåer omfattes av grunnlovsbestemmelsen».

Det forutsettes videre at

«kommunenes antall og geografiske inndeling vil forbli et statlig ansvar».

Fremskrittspartiet ønsker ikke at en grunnlovsbestemmelse om lokaldemokrati skal bli brukt til å innsnevre enkeltborgeres rettigheter eller rettssikkerhet. Fremskrittspartiet slutter seg således til merkningen om

«at man med vedtaket om en ny grunnlovsbestemmelse ikke i utgangspunktet vil endre grensen mellom kompetansen til et kommunalt organ og klageorganet, og at det definitivt ikke ønskes en rettsutvikling som gir private parter dårligere muligheter til å vinne frem med klage enn i dag (...)».

Ved Fremskrittspartiets relativt vide behandling av de fremsatte forslagene er Fremskrittspartiet kommet til at det ikke er nødvendig å grunnlovfeste det lokale selvstyret, ettersom det lokale nivået allerede er forutsatt i flere av de eksisterende grunnlovsbestemmelsene. Det antas derfor at en egen grunnlovfesting av det lokale selvstyret ikke vil medføre noen vesentlig endring i så måte.

Fremskrittspartiet vil på denne bakgrunn ikke bifalle noen av de fremsatte forslagene.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [11:54:57]: Jeg vil først rette en takk til saksordføreren for det arbeidet han har utført i denne saken.

Kristelig Folkeparti vil sikre et velfungerende og grunnlovfestet lokaldemokrati. Lokaldemokratiet og lokal bestemmelsesrett er helt grunnleggende i vår politikk og styrende for vårt politiske virke.

Subsidiaritetsprinsippet – eller nærhetsprinsippet, på godt norsk – handler om at beslutninger skal fattes på lavest mulige effektive nivå. Begrepsbruken stammer fra katolsk sosialtenkning og handler opprinnelig om at samfunnet ikke skal involvere seg i løsning av spørsmål som kan løses av familien. Det er fortsatt et godt prinsipp. Politisk utvider vi imidlertid dette nærhetsprinsippet til å handle om at beslutninger skal fattes på lavest mulig effektivt nivå. Lokaldemokrati og medbestemmelse er derfor her helt sentralt.

Kristelig Folkeparti er medforslagsstiller på ett av forslagene, nemlig Dokument 12:5 for 2011–2012. I dette forslaget foreslås det å grunnlovfeste lokaldemokratiet gjennom følgende formuleringer:

«Innbyggerne har rett til å styre anliggender som er av lokal karakter, gjennom lokale organer som er utpekt ved direkte og frie valg. Slike organer kan pålegges bestemte oppgaver ved lov eller avtale.

Nærmere bestemmelser om valg, stemmerett og geografisk avgrensning fastsettes ved lov.»

Det er dette forslaget vi støtter primært, og jeg tar herved opp dette forslaget.

Kristelig Folkeparti er imidlertid opptatt av å sikre et grunnlovsmessig flertall for lovfesting av kommunalt selvstyre. Det kan se ut til at forslaget jeg nettopp har referert til, og som støttes av Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne i innstillingen, ikke vil få nødvendig kvalifisert flertall.

Dokument 12:19 for 2011–2012, fra Fremskrittspartiet, ligger også på bordet, og flertallet mener dette forslaget skiller seg fra det forslaget som ble fremmet i forrige periode, ved at dette gir staten rett til å begrense kommunens selvstyre i større grad enn forslaget som ble nedstemt i forrige periode.

Forslaget i Dokument 12:26 for 2011–2012 kan anses å være et mer vidtrekkende forslag, som gjeninnfører begrepet «lokalt selvstyre» som et selvstendig prinsipp, uten noen beskrankninger fra statens side.

Hva gjelder Dokument 12:19 for 2011–2012, så har forslagsstillerne lagt vekt på at forslaget er fremmet på bakgrunn av behandlingen av grunnlovfesting av lokaldemokratiet i forrige periode. Intensjonen er at forslaget skal være et alternativ som tar opp i seg at maktbalansen mellom stat og kommune ikke skal forrykkes, samtidig som man oppfyller Europarådets charter om lokalt selvstyre.

De innvendingene som ble tillagt vekt da Stortinget sist gang behandlet grunnlovfesting av lokaldemokratiet, anses av flere partier som fortsatt gyldige, og forslagsstillerne i Dokument 12:19 for 2011–2012 har søkt å komme disse innvendingene i møte.

Grunnlovsforslaget fra Fremskrittspartiet, slik det er formulert i Dokument 12:19 for 2011–2012, anses ikke å være et vern mot statlig styring, men et forslag som fastslår prinsippet om et lokalt folkevalgt nivå. Dette er et viktig poeng hva gjelder forholdet mellom forvaltningsnivåene.

Kristelig Folkeparti mener det er nødvendig å få til en grunnlovfesting av lokaldemokratiet. Vi vil derfor primært stemme for forslaget slik det er formulert i Dokument 12:5 for 2011–2012. Samtidig mener vi det er viktig at det oppnås grunnlovsmessig flertall i denne saken, og vi vil derfor stemme subsidiært for forslagene i Dokument 12:19, alternativt 3 B, dersom forslaget i Dokument 12:5 ikke får nødvendig flertall.

Presidenten: Representanten Hans Fredrik Grøvan har tatt opp det forslaget han refererte til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:59:19]: Som saksordføreren har redegjort for, er det tre ulike forslag om samme

tema: forslaget i Dokument 12:5 for 2011–2012, som representanter fra både Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre står bak, Dokument 12:19 for 2011–2012, som fire representanter fra Fremskrittspartiet står bak, og Dokument 12:26 for 2011–2012, som tre representanter fra Senterpartiet og to fra SV står bak.

Poenget i det første forslaget er at det skal være mulig å styre anliggender som er av lokal karakter, gjennom lokale organer utpekt ved direkte og frie valg, altså endring av § 49 andre og tredje ledd, som blir nye.

Det andre forslaget er at en skal styre lokale anliggender gjennom lokale folkevalgte organer, § 49 andre ledd – alternativ 3 B.

Forslag nummer 3, fra Senterpartiet og SV, er rett og slett at lokale saker utøves gjennom kommunalt sjølstyre, altså alternativ 2 – § 49 nytt andre ledd. Det som saksordføreren sa på det punktet, var noe upresist, så jeg vil bare understreke at det forslaget som vi tar opp her av det vi har foreslått, er alternativ 2: «Lokale saker utøves gjennom kommunalt selvstyre.»

Forslag om grunnlovfesting av kommunalt sjølstyre er, med ulik ordlyd, blitt framsatt en rekke ganger, som flere har vært inne på, og forslaget er behandlet – og det er avvist – fra 1998 og fram til 2012 hele fem ganger. Begrunnelsen for avvísningen har bl.a. vært om de foreslåtte begrepene, altså innholdet i forslaget, har vært tilstrekkelig presise for det lokale demokratiets stilling i forhold til statsmakten.

Senterpartiet vil vise til at lokalforvaltningen ikke ble nevnt med ett eneste ord i Grunnloven av 1814. De representative, lokale organene oppsto først i 1837 med formannskapslovene og ble regulert gjennom vanlig lov. Dette var den gang et svært stort fremskritt med hensyn til folkets politiske utvikling og en svært viktig utfylling av Grunnloven. Og det skulle gå over 150 år før det virkelig oppsto et politisk trykk for å få kommunen inn i Grunnloven. Grunnlovskonservatismen var alt på 1800-tallet en sterk kraft som medvirket til dette. Siden 1980 har det vært fremmet flere endringsforslag til Grunnloven – med varierende ordlyd – med det siktemål å grunnlovfeste kommunen og det kommunale sjølstyret.

Senterpartiet viser til at sjøl om den formelle konstitusjonelle forankringa har manglet, finnes det et eldgammelt idémessig hopehav mellom kommunene og Grunnloven. Historikeren Johan Ernst Sars hevdet for langt over hundre år siden at formannskapslovene av 1837

«betegnede et saa stort fremskridt i hensyn paa folkets politiske utvikling, at de i saa maade næsten kan sidestilles med selve grundloven».

I forbindelse med hundreårsjubileet i 1937 skrev en annen historiker, Arne Bergsgård, at lovene var en nødvendig utfylling av Grunnloven – «den største og viktigaste utfyllinga som grunnlova nokon gong har fått og kunde få».

Det kommunale sjølstyret i Norge er uløselig knyttet sammen med visse institusjonelle grunntrekk: frie valg, kommunens status som sjølstendig rettssubjekt, skattleggingsretten og retten til å ta på seg oppgaver som verken er forbudt eller tilligger andre organ.

Senterpartiet vil påpeke at kommunalt sjølstyre i norsk sammenheng ikke innebærer at staten skal holde seg unna, men at staten skal styre med klokskap, med måtehold og moderasjon. Senterpartiet viser til at det kommunale sjølstyret til en viss grad kan karakteriseres som en del av et statlig rammestyringsideal, et ideal som staten rett nok har hatt vanskelig for å leve opp til i dag-til-dag-politikken. Kommunalt sjølstyre handler slik ikke om kommunal alenegang. Kjennetegnet ved sjølstyre i norsk sammenheng er at det avspeiler det nære interessefellesskapet og de nære tillitsbåndene mellom topp og bunn i styrings-systemet vårt. Norske kommuner utøver sjølstyre når de tar i bruk egen vurderingsevne for å utføre oppgaver på oppdrag fra staten.

Senterpartiet vil understreke at å mobilisere folket som rådgivere var et viktig motiv allerede da formannskapslovene ble utformet. Etter den andre verdenskrigen ble kommunal sektor omformet til å være en bærebjelke for velferdsstaten, på sett og vis med samme begrunnelse – sjølstyret var ikke et hinder, men tvert imot noe som ga en merverdi for staten. Titusenvis av folkevalgte landet over gjør en jobb som en ville ha trengt en hær av statsbyråkrater til å utføre, og de lokale folkevalgte gjør dessuten jobben bedre.

Senterpartiet vil derfor understreke at det kommunale sjølstyret dels har fungert som en forlenging av den statlige makten og har tilført den nasjonale politikken, f.eks. innenfor skole, helse og kultur, en verdifull lekmannskomponeent. Gjennom at kommunene har vært i stand til å omsette nasjonale ambisjoner til lokal praksis på en langt mer treffsikker måte enn staten sjøl ville make til å gjøre, og nettopp ved at staten har vært aktiv og stilt krav, har staten medvirket til å gjøre lokaldemokratiet mer slagkraftig.

Senterpartiet mener at ut fra denne forståelsen blir ikke statlig makt og kommunal sjølstyremakt oppfattet som et nullsumspill, altså et system der det automatisk blir mindre av det ene om det blir mer av det andre. Det kommunale sjølstyret og Stortinget støtter tvert imot opp om hverandre og hjelper hverandre til å oppnå felles målsettinger. Men det kan komme i konflikt, særlig hvis staten gir for liten plass til det lokale politiske skjønnet og ser på kommune-politikken som en kostnad i stedet for en merverdi når den nasjonale politikken skal realiseres lokalt.

Senterpartiet understreker at et av de mest karakteristiske kjennetegnene ved det kommunale sjølstyret er at det har stått – og står – så sterkt i vårt folk. Vi vil derfor, ut fra denne forståelsen av innholdet i det kommunale sjølstyret, kombinert med at Grunnloven skal være et bolverk for demokratiet også i tilspissede situasjoner i nasjonens liv, gå inn for å grunnlovfeste det kommunale sjølstyret.

Senterpartiet er av den oppfatning at det kommunale sjølstyret som verdi og som kjennetegn ved den norske styringsordningen bør framheves som egen paragraf i Grunnloven. På den bakgrunnen fremmer jeg Senterpartiets forslag så langt.

Det har blitt anført at en grunnlovfesting av det lokale sjølstyret kan begrense statens handlefrihet og fleksibilitet, fordi det implisitt i en slik grunnlovfesting vil ligge at statlig myndighet vil måtte bli mindre detaljstyrende overfor

kommuner og fylkeskommuner. Slik som jeg nå har gått igjennom dette, er det ikke grunnlag for en slik forståelse.

Arbeiderpartiet har tidligere reelt hatt en slik argumentasjon mot grunnlovfesting. Ved kontrollkomiteens innstilling av 15. mai 2012, om «grunnlovfesting av lokaldemokratiet», som det het den gangen, var det en merknad fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, hvor det ble sagt:

«I grunnlovsforslaget om lokaldemokrati fremgår det ikke hvilken type lokaldemokrati som grunnlovsfestes.»

Og videre:

«Den dynamiske relasjonen mellom forvaltningsnivåene kan bli frosset.»

Fremskrittspartiet anførte i samme dokument sin argumentasjon at:

«grunnlovfesting kan medføre en begrensning i styringsmodell fra stat overfor det lokale demokratiske nivå.»

Det som er meget interessant, er å gå videre inn i den innstillinga som ble behandlet da, Innst. 298 S for 2011–2012, hvor Fremskrittspartiet har følgende merknad:

«Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiets landsmøte har bedt Fremskrittspartiets stortingsgruppe igangsette arbeidet med å fremme forslag om en god måte å grunnlovsfeste lokaldemokratiet på uten at det går på bekostning av statens styringsmulighet og fremme flere alternative forslag til behandling i neste stortingsperiode.»

Og dét skjedde – det skjedde gjennom de forslagene som her har kommet, og det er jo da ganske spesielt: Fremskrittspartiet fremmer eget forslag, Dokument 12:19 for 2011–2012, samt at Fremskrittspartiets Per-Willy Amundsen også er med på Dokument 12:5 for 2011–2012, sammen med representanter fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre. Og så signaliseres det i innstillinga og videre fra hovedtalspersonen her i dag at en i dag vil stemme mot samtlige grunnlovsforslag. Samtlige grunnlovsforslag! Det trengs en forklaring fra Stortingets talerstol her i dag som er noe mer enn at «det ikke er nødvendig» med en grunnlovfesting.

For, som jeg sa her innledningsvis: Den prosedyren som er rundt grunnlovsforslag, er spesielt omstendelig. Dette er et viktig tema. En har gått til valg på at en skal gjøre noe, en fremmer forslag til rett tid – som innebærer sånn og sånn – og så kommer en her i dag, og så ligger det an til at en stemmer imot. Det må forklares nærmere, forklares tydelig. I beste fall må det tas sjølkritikk fra partiet på at en sier én ting i valg, en sier én ting når en skal ha oppslutning, og så, når en kommer her, så har en et helt annet standpunkt.

Senterpartiets forslag er som sagt veldig klart og veldig kort: Lokale saker utøves gjennom kommunalt sjølstyre. Der er det to begreper som er sentrale – det er «kommunalt», og det er «sjølstyre».

Forslaget vil ikke få flertall. Det er en fanesak for Senterpartiet å grunnlovfeste det kommunale sjølstyret, og jeg merket meg spesielt representanten Tetzschner, som sa at han hadde vurdert alle de tre forslagene og så at de i sin

realitet var rimelig like, for ikke å ta for sterkt i. Da vil jeg si at det vil bli feil oppfattet om Senterpartiet skulle stå sammen med Fremskrittspartiet, som har en helt annen begrunnelse, og stemme mot det forslaget som vil få kvalifisert flertall. På den bakgrunnen vil Senterpartiet stemme subsidiært for alternativ 3 B, altså romertall III i innstillinga, slik at en får fram synet vårt på den beste måten, også i historieboka.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Abid Q. Raja (V) [12:12:19]: I avisen Nationen er det i dag en sak om det vi er i ferd med å vedta i dag, og behandler nå. Lokaldemokratiet er bærebjelken i vårt demokrati, og det fortjener å bli grunnlovfestet. Det finner nå sin rettmessige plass. Det at vi nå vil grunnlovfeste dette, er også en hyllest til lokalpolitikere land og strand rundt, til de ytterste distrikt, av det viktige arbeidet man gjør hver eneste dag. Det er avgjørende for vår nasjons utvikling, og ikke minst danner det grunnlaget for vår moderne, norske demokratiske modell. Det er også en anerkjennelse av deres arbeid og viktigheten av lokalpolitikere og lokaldemokratiet.

Som representanten Grøvan viste til, har Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne en egen merknad hvor vi understreker at grunnlovfesting av lokaldemokratiet vil stadfeste den viktige rollen lokaldemokratiet har, både historisk, i dag og i framtiden. En grunnlovfesting vil også innebære et vern av lokaldemokratiet og sikre befolkningens muligheter til demokratisk deltakelse og innflytelse. Det har vært brukt som argument mot grunnlovfesting at statens handlekraft vil bli begrenset. Imidlertid vil en grunnlovfesting i seg selv ikke innebære en ny situasjon i forholdet mellom staten og lokale myndigheter. Det begrenser ikke Stortingets handlingsfrihet, verken når det gjelder muligheten til å løse viktige nasjonale oppgaver eller til å videreutvikle det lokale selvstyret.

Vi har et eget forslag som vi kommer til å stemme for i utgangspunktet. Subsidiært vil vi stemme for det forslaget som vil få det nødvendige to tredjedels flertall. Med dette tar jeg opp det forslaget som Venstre står bak sammen med de to øvrige partiene.

Presidenten: Presidenten tror det forslaget allerede er tatt opp.

Karin Andersen (SV) [12:14:55]: SV slutter seg til saksordføreren innledning og står bak innstillingen i saken.

Formålet med dette grunnlovsforslaget er gjengitt i innstillingen. Lokaldemokratiet er viktig for demokratiets sunnhet. Mange steder i verden ofrer jo folk livet for lokaldemokratiet. Når vi nå grunnlovfester dette for å komme i tråd med det charteret om det lokale sjølstyret som vi ratifiserte i 1989, er det ikke for å forrykke situasjonen i dag. Og det behøver ikke nødvendigvis å bety at vi hittil ikke har oppfylt våre forpliktelser, men at vi nå formaliserer de forpliktelsene vi har, og som vi i praksis har gjennomført

til nå, både gjennom andre typer lover og gjennom praksis. Så det er en viktig sak vi gjennomfører, for det skal være orden på dette, og det bør stå i Grunnloven, det vi er forpliktet til gjennom internasjonale avtaler på denne måten.

Det går veldig tydelig fram av forslaget at man ikke har som intensjon å forrykke dagens maktbalanse mellom kommuner og stat, og heller ikke å begrense statens mulighet til å bestemme hvilke oppgaver kommunene skal ha, hvordan virksomheten skal kontrolleres, og at det er mulig å overprøve vedtak. Det er SV enig i. Det er fordi de argumentene som saksordføreren framførte, er gyldige og tunge, nemlig at vi lever i et land der det skal være rettsikkerhet for alle innbyggerne, at vi skal ha et velferdssystem som gjelder alle, at kommunene har som ansvar å gjennomføre en del av disse viktige oppgavene, men innenfor de statlige rammene som er satt, og at man som innbygger ikke skal utsettes for vilkårlighet eller urimelig forskjellsbehandling. De lovbestemmelsene mener jeg Stortinget har hatt veldig bred enighet om. Det vil selvfølgelig hele tida være en diskusjon om disse grensene og fortolkningen av de lovene som blir gitt. Men det store flertallet på Stortinget – jeg tror kanskje alle – er enig i at det viktige prinsippet rundt rettsikkerhet og like rettigheter skal håndteres på en lik måte ved lovgivning, kanskje spesielt lovgivning som gjelder skole eller grunnleggende velferd, og at ikke innbyggerne blir behandlet forskjellig.

Jeg har et spørsmål. Jeg sitter ikke lenger i kontroll- og konstitusjonskomiteen. Derfor har jeg et lite spørsmål til merknadsteksten på side 8 i innstillingen. Lovforslaget som vi står bak, og som ser ut til å få flertall her – det er vi veldig glade for – lyder at innbyggerne har rett til å styre lokale anliggender gjennom lokale folkevalgte organer, og det er viktig, men i en merknad som står øverst på side 8 i innstillingen, bruker man begrepet «primærkommunene». Fortolkningen, slik jeg oppfatter det av kommuneloven, er at primærkommunene omfatter de folkevalgte organene i kommunene og fylkeskommunene. Jeg tror det er viktig at vi får avklart at det er det det gjelder nå. Det betyr selvfølgelig ikke at staten kan endre på både kommuner og fylkeskommuner, men at dette gjelder de lokale folkevalgte organene som i dag fungerer. Jeg bare ber om at det blir klargjort, slik at de to begrepene er helt samsvarende, og at vi er enige om det, vi som står bak dette flertallet.

Rasmus Hansson (MDG) [12:19:46]: Dette er en stor dag. At vi omsider får grunnlovfestet prinsippet om lokalt selvstyre i Norge, er veldig hyggelig å få være med på for en grønn politiker. Ikke bare er vi forpliktet til en slik grunnlovfesting gjennom Europarådets charter om lokalt selvstyre, lokaldemokratiet er en del av sjelen i det norske demokratiet. Det er en del av vår historie, og det bør gis vern i den norske grunnloven for å sikre befolkningens muligheter til demokratisk rett og innflytelse. At mest mulig av det som angår innbyggerne våre, skal bestemmes på lavest mulig nivå, altså nærmest mulig dem det gjelder, er også noe av kjernen i de grønne verdiene om et levende lokalsamfunn og et levende demokrati.

Det handler om at folk selv skal oppleve et ansvar for

fellesskapet – og eierskap og tilhørighet til de beslutningene som tas. Nærhet vet vi engasjerer mer enn avstand. Det ser vi gang på gang og senest i et oppslag i Bergens Tiden i går, som refererer en forskningsrapport fra CICERO som viser at lokal forankring er den beste muligheten til å få folk opptatt av jordens miljø. Lokal innramming øker folks engasjement mer enn hvis en fokuserer på det fjerne. Det er menneskelig at dette skjer. Derfor er det lurt å ta høyde for det i politikken.

Samtidig er selvfølgelig alle politiske områder, fra individets rettigheter til sårbare arealer og ressurser, avhengig av nasjonal styring og tilrettelegging. Det er ikke gitt hva som til enhver tid bør ligge på hvilket nivå. Ved den pågående kommunereformen har uenighetene om dette blitt veldig tydelige, men prinsippet om å ha kommunen som både et forvaltningsnivå og et demokratisk nivå nær innbyggerne er uomstridt. Derfor mener De Grønne at det også bør inn i Grunnloven, slik andre viktige pilarer i vårt demokrati er skrevet inn i Grunnloven. Grunnloven bør i størst mulig grad gjenspeile virkeligheten med hensyn til hvordan landet vårt styres – som vi var inne på i debatten om § 115 for et øyeblikk siden – og hvilke rettigheter den enkelte har.

Denne saken består av tre ulike grunnlovsforslag, som alle handler om å grunnlovfeste lokaldemokratiet. De Grønne går primært inn for forslag nr. 5, Dokument 12:5 for 2011–2012, sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti. Det ville innebære at følgende ordlyd ble vedtatt inntatt i Grunnloven:

«Innbyggerne har rett til å styre anliggender som er av lokal karakter, gjennom lokale organer som er utpekt ved direkte og frie valg. Slike organer kan pålegges bestemte oppgaver ved lov eller avtale.»

Vi mener at denne ordlyden er tydelig om dagens praksis for lokaldemokratiet, som også innebærer direkte og frie valg, uten at teksten skaper usikkerhet om hvorvidt dette betyr at en grunnlovfesting skal endre myndigheten til kommunene eller ansvarsfordelingen mellom kommunene og staten.

Ordlyden i dette forslaget begrenser ikke Stortingets handlefrihet, verken når det gjelder muligheten til å løse viktige nasjonale oppgaver i framtida, eller utvikle det lokale selvstyret sammen med kommunene og fylkeskommunene.

Samtidig registrerer vi at dette forslaget ikke vil få flertall. Vi støtter da subsidiært forslag nr. 19, Dokument 12:19 for 2011–2012, alternativ 3 B, som lyder:

«Innbyggerne har rett til å styre lokale anliggender gjennom lokale folkevalgte organer. Nærmere bestemmelser om det lokale folkevalgte nivå fastsettes ved lov.»

Vi er uansett glade for at vi nå får flertall for å grunnlovfeste det lokale selvstyret. Vi takker samtidig for en grundig behandling i komiteen og i partigruppene.

Helga Pedersen (A) [12:24:08]: Lokaldemokratiet i Norge har lange tradisjoner. Hvert fjerde år går velgerne til stemmelokalene for å avgjøre hvem som skal bekle de

viktigste lokalpolitiske tillitsvervene i egen kommune de neste fire årene.

Kommunene er gitt ansvaret for store oppgaver for samfunnet og viktige oppgaver for innbyggerne: barnehage til de aller minste, skolegangen til barn og unge, eldreomsorg til de aller eldste og mest pleietrengende og helsetjenester til hele befolkningen – for å nevne noe.

I tillegg til å være tjenesteytere er kommunene viktige samfunnsplanleggere og utviklere av egen kommune og eget lokalsamfunn. De har myndighetsoppgaver, og ikke minst er kommunene en veldig viktig demokratisk arena.

Komiteen understreker i sin innstilling at lokaldemokratiet er en av de sterkeste verdiene i det norske samfunnet, og at kommunene har vært og er en avgjørende brikke i den norske representative demokratiske velferdsstaten. Nærhetsprinsippet, som innebærer at oppgaver og beslutninger ligger så nært som mulig dem det angår, er sentralt i denne sammenhengen.

At beslutninger knyttet til velferdstjenester, som har stor betydning for folks hverdag, tas av folkevalgte nær der folk lever sitt liv, er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som gis, og at befolkningen kan stille til ansvar dem som tar disse beslutningene.

Samtidig er det et sentralt prinsipp i Norge at kommunene opererer innenfor rammene av det nasjonale fellesskapet. Dette kommer til uttrykk i formålsbestemmelsen i kommuneloven. Eksempler på rammer gitt av det nasjonale fellesskapet er likeverdighet i tjenestetilbudet og rettsikkerhet for innbyggerne. Dette må ligge fast. Det er derfor bra at flertallet i komiteen understreker at man ved vedtaket om en ny grunnlovsbestemmelse i utgangspunktet ikke vil endre grensen mellom kompetansen til et kommunalt organ og klageorganet, og at det definitivt ikke ønskes en rettsutvikling som gir private parter dårligere muligheter til å vinne fram med klage enn i dag.

En grunnlovsbestemmelse om lokaldemokrati skal ikke bli brukt til å innsnevre enkeltborgeres rettigheter eller rettsikkerhet. Det er også bra at komiteen understreker at en grunnlovsbestemmelse om kommunalt selvstyre ikke etablerer noen skranke for den funksjons- og oppgavefordelingen innenfor offentlig forvaltning som Stortinget gjennom ordinær lovgivning finner hensiktsmessig.

Statsråd Jan Tore Sanner [12:27:14]: Grunnlovsdebatten er Stortingets debatt, men jeg ønsker allikevel å benytte denne anledningen – siden det er en historisk dag – til å gi honnør til kontroll- og konstitusjonskomiteen for at man har samlet seg bak et forslag som gjør at vi nå også grunnlovfester det lokale selvstyret.

Dette er en diskusjon som flere representanter, deriblant representanten Martin Kolberg, har understreket har gått frem og tilbake gjennom mange år – vel et par tiår – og hvor det har vært fremmet ulike forslag med ulik begrunnelse for å støtte og for å avvise. Derfor er det ekstra grunn til å uttrykke glede over at kontroll- og konstitusjonskomiteen ser ut til å kunne samle seg bak et forslag som kan bli vedtatt i Stortinget.

Dette er i bunn og grunn å befeste arven fra formannskapslovene, som ble innført allerede i 1837, og det er, som

det understrekes i merknadene, først og fremst en prinsipp-erklæring. Men det at det er en bred politisk enighet bak dette, gir en styrke, og også at vi nå fjerner den usikkerheten som har vært når det gjelder Norges oppfyllelse av Europarådets charter om lokalt selvstyre.

Så er det slik at denne grunnlovsbestemmelsen ikke vil endre på den politiske debatten som vi har fra dag til dag i Stortinget og også i det offentlige rom om skjæringspunktet mellom nasjonal styring, lokaldemokratiets handlingsrom og enkeltindividets rettigheter, men det er allikevel viktig at det nå markeres at vi grunnlovfester det lokale selvstyret.

Så vil det være opp til regjering og storting nettopp i dag-til-dag-politikken å vise at vi styrker lokaldemokratiet. Der har regjeringen nå sendt på høring et forslag om en tvisteløsning mellom stat og kommune som gir kommunene en mulighet til uavhengig prøving av statlige vedtak. Jeg har også for kort tid siden mottatt kommunelovutvalgets innstilling, som også på flere områder vil bidra til å styrke lokaldemokratiets vilkår hvis Stortinget slutter seg til dette.

Det er med glede jeg ser at det kan se ut til at et tilstrekkelig flertall i Stortinget i dag kan samle seg bak denne grunnlovsbestemmelsen.

Martin Kolberg (A) [12:30:23]: Først svar på et spørsmål fra representanten Karin Andersen om forståelsen av primærkommunene: Vi snakker om primærkommunene, altså om kommunene, les: ikke fylkeskommunene, i denne sammenheng – for å uttale meg helt tydelig om det, slik at det er oppklart.

Så ser jeg at det nærmer seg slutten på denne debatten. Jeg vil herfra uttrykke en takk for og en glede over at vi helt åpenbart kommer til å vedta denne bestemmelsen, etter veldig mange år og mange diskusjoner fram og tilbake. Jeg er også glad for at statsråd Sanner uttrykte glede over og forståelse for det som gjøres her, og kaller dette en historisk dag. Det betyr at vi er kommet til et punkt i disse lange prosessene i vår politiske utvikling der vi mener, veldig samstemt, at det er veldig viktig at vi får på plass denne bestemmelsen i Grunnloven, og det er bra.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:31:42]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget) (Innst. 161 S (2015–2016), jf. Dokument 12:37 (2011–2012))

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [12:32:21] (ordfører for saken): I denne saken er det et stort flertall, alle unntatt SV, som står bak innstillingens tilråding. Jeg leser det også dit hen at det er enighet i komiteen, fra alle partier, om at det skal være en svært høy terskel for å fritta stortingsrepresentantene fra plikt til å møte. SV faller ned på en annen kon-

klusjon enn resten av komiteen, og SV fremmer således forslag 3 B og 3 C, slik det framkommer i innstillingen. Jeg antar at SV selv vil begrunne sitt syn nærmere, på samme måte som de andre partiene.

Bakgrunnen for forslaget er at det i spesielle tilfeller har blitt gitt langvarig permisjon til enkeltrepresentanter. Situasjoner har oppstått der representanter har villet tiltre stillinger som ikke kan kombineres med det å være stortingsrepresentant.

Det er fremmet tre alternative forslag hvor vilkårene for fritak er forskjellige. Det mest liberale alternativet har ingen andre vilkår enn at representanten selv søker om fritak. Det mest restriktive alternativet går ut på at fritak kun gis dersom dette er av nasjonal interesse. Det tredje alternativet gir Stortinget en viss frihet til selv å fastsette vilkårene.

Komiteen har lagt stor vekt på at stortingsvervet er en grunnlovfestet plikt. Det er i utgangspunktet ikke mulig for personer som er valgbare, å motsette seg valg. Utgangspunktet er at alle som er valgbare, plikter å ta imot et valg som stortingsrepresentant.

Forslaget om å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget kan etter flertallets, inkludert Kristelig Folkepartis, syn bidra til å svekke bevisstheten om den forpliktelse det innebærer å være stortingsrepresentant. Det må legges stor vekt på det ansvaret en representant er pålagt etter Grunnloven.

De samme forslagene som vi behandler nå, ble fremmet i 2008. De fikk heller ikke da nødvendig flertall da de ble behandlet i plenum i 2010. Jeg vil dessuten gjøre oppmerksom på at forslagene den gang faktisk av en samlet komité ble vurdert til å være på grensen eller over grensen til ikke å være i tråd med Grunnlovens ånd. Stortingsrepresentantene har en forpliktelse som er forankret i Grunnloven. Det er derfor etter mitt syn ikke riktig om Stortinget selv i etterkant av et valg kan innvilge fritak etter søknad. Det mest liberale alternativet vil i praksis fjerne plikten til å motta valg som stortingsrepresentant. Vervet som stortingsrepresentant må fortsatt være en borgerplikt for dem som velges. I likhet med flertallet i komiteen mener jeg derfor at dagens regelverk i praksis fungerer godt. Det gjelder også i de få spesielle unntakssituasjoner som kan oppstå.

Komiteens tilråding er derfor at forslagene ikke bifalles.

Jette F. Christensen (A) [12:35:54]: Dette forslaget handler om «å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget». Men det muliggjør også noe annet. Det muliggjør å legge utilbørlig press på enkeltrepresentanter for å fratrukke sitt verv i nasjonalforsamlingen, enten fra deres eget parti, fra meningsmotstandere eller fra pressen. Vi kan alle sammen se for oss situasjoner og aktualiteter der dette kunne skjedd.

Arbeiderpartiet mener at de som er valgt inn på Stortinget, er valgt inn av folk, det er en kontrakt som består av tillit som folk har gitt den enkelte representant, og som man må prøve å forvalte ut fra sitt eget talent og grad av folkeskikk. Like fullt mener vi at dette forslaget er det viktig å ta avstand fra fordi denne kontrakten mellom folk og representant, uavhengig av parti, uavhengig

av presse, er så viktig og dyrebar at den er verdt å hegne om.

Tom E.B. Holthe (FrP) [12:37:16]: La meg starte med det Grunnloven en gang for alle slår fast. Det heter at stortingsvervet er en grunnlovfestet plikt. Det er i utgangspunktet ikke mulig for personer som er valgbare, å motsette seg valg. Utgangspunktet er at alle som er valgbare, plikter å ta imot et valg som stortingsrepresentant.

Representanten Christensen ga et eksempel på hvordan dette kunne være. Jeg har også et eksempel på hvordan det kan bli – jeg velger å sette dette eksemplet kanskje noe på spissen, men likevel: et stortingsvalg hvor en kjent og kanskje meget populær stortingsrepresentant velger å trekke seg fra videre arbeid i Stortinget, men blir oppfordret av partiet til å stille til valg, nettopp for å sikre et mandat, for deretter, etter valget, å trekke seg til fordel for en kandidat som kanskje ikke ville oppnådd nødvendig stemmetall for å komme inn i Stortinget.

Selv om det er satt på spissen, er det faktisk mulig å gjøre mange ting med et liberalt fritak fra Stortinget. Etter min vurdering er dagens ordning – som flere har vært inne på, hvor det gis permisjon i spesielle tilfeller – dekkende for behovet for fritak. I starten av denne perioden ble det f.eks. gitt permisjon til representanten Stoltenberg fordi det ble ansett å være av nasjonal interesse at han fikk stillingen som generalsekretær i NATO. Dette er et godt eksempel på at dagens ordning fungerer etter hensikten. Derfor kommer Fremskrittspartiet til å stemme imot forslaget.

Michael Tetzschner (H) [12:39:25]: Jeg slutter meg til de to foregående talere. Adgang til å nedlegge sitt mandat er fremmed for vår konstitusjonelle praksis. Man kan hevde at det fungerer godt i andre lands nasjonalforsamlinger, men da må man kanskje også ta i betraktning at de har andre spilleregler, som gjør at valgperioden ikke er så fiksert som vår, f.eks. anledning til å skrive ut nyvalg, som i grunnen gjør at disse periodene gjennomsnittlig blir kortere enn de fulle, fikserte periodene.

Ellers er jeg også veldig enig i de momentene som vi har valgt å legge vekt på, nemlig at bak en offisiell begrunnelse som er vakker, kan det skjule seg en reell begrunnelse som ikke er fullt så vakker. For dem som har vært med i partipolitikk en stund, behøver jeg ikke utdype det nærmere. For å hegne om representantenes uavhengighet ved å avskjære diskusjonen: Er man valgt til Stortinget, så sitter man der; diskusjonen er over. Så har vi de få unntakene – fra det som bør være hovedregelen, men dem er det så mye offentlighet og transparens rundt at de ikke skaper problemer.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:41:00]: Dette har vært en enkel sak for Senterpartiet, og jeg slutter meg til det som er sagt tidligere.

Stortingsvervet er en grunnlovfestet plikt. Det er unntak ved sykdom og andre presserende personlige grunner. Det er nødvendig, og det er sjølsagt korrekt. Senterpartiet ønsker ingen liberalisering av den praksis som er, sna-

rere tvert imot. Det å tre tilbake fra Stortinget og gå over i World Economic Forum eller å gå inn i bistandsarbeid synes vi ikke det er rett å gi fritak fra Stortinget for. De som stiller til valg for å representere sitt fylke og sitt parti på Stortinget, må være 100 pst. motivert til å utføre vervet. Det er det ansvaret som ligger i det. Det må ikke være slik at partier kan bruke et navn taktisk, slik som det er sagt av andre her også, for derved å øke sin oppslutning, og at vedkommende så trer tilbake av en grunn som ikke er grunnleggende avgjørende viktig.

Det er også et punkt om at en ikke ønsker en liberalisering som kan muliggjøre press fra eget parti for å få personer til å tre tilbake, så derfor er vi veldig klare på at forslaget ikke skal bifalles.

Karin Andersen (SV) [12:42:56]: Sjøl om dette forslaget som jeg ønsker å fremme, i dag ikke får flertall, gjør jeg det allikevel. Det er ikke fordi SV ønsker noen annen praksis enn den som er i dag, at vi ønsker et mer liberalt fritaksregime enn det som er i dag. Det er å tillegge våre merknader og vårt forslag helt feil intensjon. Det er det ikke grunnlag for.

Flertallet i dag ønsker å fortsette den praksisen som er. Det SV ønsker, når den plikten en har, er grunnlovfestet, er at de mulighetene til fritak som er, også skal festes på samme måte. Vi ønsker at dette må være formelt og ikke mer ukodifisert, slik det i dag er. Dagens praksis åpner jo for permisjoner.

Vervets alvor er det ingen tvil om. For mange er det nesten litt kuriøst å snakke om å motsette seg valg. De fleste som kommer inn på Stortinget, har jo slåss om bare det for først å bli nominert og siden bli valgt, så det er ikke slik at man står høyt oppe på en liste og ikke ønsker å bli valgt. Jeg hører historier nå om at man kanskje kan bruke noen populære personer som stråmenn, osv. Det vil ikke hjemles i den praksisen som i dag er, og vil heller ikke kunne hjemles i en praksis som vil være omtrent den samme om vi skulle stemme for det forslaget som SV fremmer i dag.

Jeg vil også si at begrunnelsen som ligger i det grunnlovsforslaget som ligger bak lovteksten, der man argumenterer med at det er en vararepresentant som har et verv eller en jobb som ikke lar seg forene med å sitte på Stortinget, etter mitt syn ikke nødvendigvis er en god nok begrunnelse. Dette er valg man tar sjøl i en periode der man ikke er under noe annet press enn om man vil stå på en liste eller ikke.

Personlig tilhører nok jeg dem som er ganske restriktive når det gjelder å si at det er greit at man fratrer stortingsvervet for å gå inn i andre posisjoner. Jeg er ikke helt imot det, men jeg er restriktiv til det og mener at det skal begrenses så mye som mulig, for dette er valg man sjøl tar.

Men grunnen til at jeg fremmer dette, er at jeg ikke bare er opptatt av vervets alvor, men også av livets alvor – det livets alvor som treffer noen representanter av og til svært hardt, og som gjør at man har behov for på eget sjølstendig grunnlag å ta dette valget om å tre tilbake, rett og slett fordi man må. Når praksis er slik at dette er mulig å gjøre, bør det også være klart for representanter som personlig kan komme i en slik posisjon. Jeg vet at det kan skje, og jeg vet

at det kan være svært alvorlig for mange. Noen har beskrevet partikulturer der det kanskje er slik at man kan bli presset ut, og at man kan bli presset til å ville trekke seg. Det kan jeg ikke si ikke kan forekomme, men det er ikke det dette forslaget SV fremmer, tar opp. Det vi ønsker å stadfeste, er det regelverket der man i dag kan få permisjon av velferdsgrunner, men at det skal være klart for representanten, og at det er en beslutning representanten må ha stor innflytelse på sjøl – at det er klart. Det er mennesker som velges til Stortinget, mennesker som gløder for å være på Stortinget, som velges til Stortinget. Det er ikke noen som velges hit som ikke vil være her. Men av og til kan altså livets alvor treffe en på en måte som gjør at dette ikke er forenlig. Derfor har vi landet på at denne muligheten til å fra tre vervet også bør inn i Grunnloven, på samme måte som plikten til å ta imot vervet står der.

Vårt forslag kommer til å falle i dag. Jeg oppfatter det slik at hele flertallet er enig i at den praksisen vi har i dag, skal følges. Personlig har jeg signalisert at jeg mener at fritaksgrunnene for noen kanskje er for åpne for de valgene som man sjøl tar, mens vår hensikt er å ivareta de menneskene som rammes av ting og av valg de sjøl ikke tar, men der de sjøl må kunne få ta den beslutningen om hvorvidt dette er forenlig med å fortsette å sitte på Stortinget eller ikke.

Jeg tar med dette opp SVs forslag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. Representanten Karin Andersen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Sak nr. 4 [12:49:00]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Trygve Slagsvold Vedum, Trine Skei Grande og Snorre Serigstad Valen om endring i Grunnloven § 14 med sikte på å utelukke at stortingsrepresentanter kan beskikkes som statssekretærer og Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Lars Peder Brekk og Trine Skei Grande om Grunnlovsforslag 1 (2011–2012) på bokmål og nynorsk (Innst. 162 S (2015–2016), jf. Dokument 12:1 (2011–2012) og Dokument 12:1B (2011–2012))

Michael Tetzschner (H) [12:50:14] (ordfører for saken): Også i denne innstillingen har det utkrystallisert seg en ganske klar tilråding om at man ikke bifaller grunnlovsforslaget, selv om man kan ha forståelse for forslagsstillernes anliggende.

Det er to hensyn som står mot hverandre. For det første er landet tjent med at man setter personer inn i den politiske ledelsen, at landets regjering har tilgang på de beste talentene for oppgaven, selv når disse talentene i tillegg måtte være innvalgt på Stortinget. Så er spørsmålet om det representerer et demokratisk problem, for velgerne i et demokrati er øverste legalitetskilde for nasjonalforsamlin-

gen. Det å tukle med velgernes dom ved å gjøre det slik at det er andre representanter enn dem som faktisk er valgt fra valgdistriktet, som representerer valgdistriktet, er ikke helt ubetenkelig.

Så kan man ha en mer praktisk tilnærming til dette, og det er det jeg føler at komitéflertallet har falt ned på. Hvor stort praktisk problem er dette? Siden krigen, eller i den perioden av vår statsskikk hvor statssekretærene har hatt sin fremvekst, er det utnevnt ca. 800 personer som statssekretærer. Forbruket av statssekretærer er økende. Over halvparten er utnevnt etter år 2000. Vi vet at 89 av disse 800 på ett eller annet tidspunkt også har tjenestegjort i nasjonalforsamlingen, men vi har ikke statistikk på hvor mange rollekollisjoner det har vært. Hvis vi ser på innværende periode og forrige periode, begrenser det seg til to–tre.

Vi er dermed kommet til at vi ikke vil bruke Grunnloven som reguleringsmekanisme for et problem som rent praktisk er ganske begrenset, men det følger i merknadene med noen råd på veien. Det er at de forskjellige som skal vurdere slikt, må legge stor vekt på at Stortinget ikke synes dette er en ideell situasjon, og at man må vurdere behovet for regulering hvis omfanget øker. Det er nemlig et bærende hensyn at det er velgernes tale i det enkelte valgdistrikt som også gir seg utslag i hvilke personer som – i hvert fall ved mer høytidelige anledninger – fyller salen vi har foran oss.

Jeg tillater meg også å nevne et par andre ting ved statssekretærfunksjonen som burde påkalle mer interesse og kanskje også noe bekymring. Det er at de på mange områder har en litt uklar status. Stortinget har tidligere ønsket å opprettholde forskjellen mellom statsrådene, som er ansvarlige for det de sier i denne sal, og statssekretærene, samtidig som statssekretærene tar mer og mer del i selve den administrative ledelsen av departementene. Det er noe upløyd mark, for å antyde det. Men det rydder vi ikke opp i ved å bifalle denne grunnlovsbestemmelsen, i og for seg heller ikke ved å stemme den ned, annet enn å minne om at det går en grense for hvilken praksis og hvilket omfang en praksis eventuelt kan ha før Stortinget igjen må ta dette opp til diskusjon nettopp for å regulere det. Men vi håper at omfanget av dette ikke blir større enn at vi kan leve med det, slik vi gjør i dag. Dette er begrunnelsen for at vi ikke støtter dette grunnlovsinitiativet slik det nå foreligger.

Så må vi passe på – og det er en annen side – at Stortinget også kan vise at det å være representant er en så interessant, spennende og ærefull funksjon i vårt demokrati at mange av den grunn avstår fra forespørselen om å bli statssekretær.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Martin Kolberg (A) [12:55:33] (komiteens leder): I all hovedsak – helt og fullt, egentlig – slutter jeg meg til de resonnementene som saksordføreren, representanten Tetzschner, nettopp har presentert.

Det vi skal ha veldig klart for oss når vi behandler denne saken, er at det er en sak som berører flere viktige konstitusjonelle forhold, først og fremst det som også re-

presentanten Tetzschner var inne på: Hvem er det som skal bestemme hvem det er som skal sitte i Stortinget? Det er jo folket i valg som skal bestemme Stortingets sammensetning.

Som det framgår av innstillingen, er dette en utvikling over tid som har vært gjenstand for diskusjon lenge – ikke at folket, selvfølgelig, skal bestemme, men den utviklingen vi har hatt opp mot å utnevne representanter til statssekretærer. For alvor ble dette en konkret utfordring etter 1976, da ordningen med statssekretærer ble grunnlovfestet samtidig som Stortinget – riktig, vil jeg si – slo fast at man måtte fratre som stortingsrepresentant når man er statssekretær, altså på samme måte som for statsråder.

Som Tetzschner også var inne på, statssekretærenes ansvar overfor Stortinget skiller seg allikevel tydelig fra statsrådenes ansvar. Statsrådene er konstitusjonelt ansvarlig overfor Stortinget, mens statssekretærene ikke er det. Slik det framkommer i forslagsstillernes argumentasjon, skaper det en konstitusjonelt prinsipielt uheldig situasjon når stortingsrepresentanter som beskikkes til statssekretærer, må tre ut av Stortinget og dermed ikke lenger kan utøve sitt verv på den måten som Grunnloven egentlig bestemmer.

Rent konstitusjonelt er det grunnlag for å si, slik forslagsstillerne anfører, at dette er en ordning og en praksis som strider mot det grunnleggende om at det bare er folket ved valg som bestemmer Stortingets sammensetning. Jeg vil også si at det er verdt å merke seg for Stortinget at det var et samlet presidentskap – jeg gjentar et samlet presidentskap – fra forrige periode som sto bak det forslaget som nå ligger til behandling her i Stortinget.

I likhet med resten av komiteen mener Arbeiderpartiet at det kan være ulike syn på hvor stort praktisk problem dagens ordning representerer, eller hvor mange fordeler det eventuelt fører med seg.

I de senere år er det beskikket stortingsrepresentanter til statssekretærer av regjeringer av ulik politisk farge. Over halvparten er utnevnt etter 2000, fra og med regjeringa Bondevik I. Antallet som blir utnevnt som statssekretærer fra Stortinget, er begrenset og ikke større på det nåværende tidspunkt enn at det etter Arbeiderpartiets syn ikke kvalifiserer for et absolutt forbud. Men hvis denne praksisen skulle eskalere, og der slutter jeg meg til det som Tetzschner også sa – han sa det samme, hvis denne praksisen skulle eskalere – kan det være grunn til for Stortinget å vurdere forslaget på nytt.

På dette grunnlaget vil Arbeiderpartiet ikke støtte forslaget om endring av Grunnloven for dermed å stenge muligheten til å beskikke stortingsrepresentanter til statssekretærer. Det er også fordi det kan være momenter som taler for å beholde en slik ordning som den er i dag. Et av hensynene som taler mot grunnlovsforslaget, er at en begrensnings av hvem som kan rekrutteres til regjeringsapparatet, vil kunne oppfattes som konkret urimelig. Et annet er at loven slik den nå praktiseres, gir flere erfaring fra arbeidet i Stortinget inn i regjering. Den enkelte som blir spurt, står også fritt til å kunne si nei til en slik utnevning. Men først og fremst ønsker vi som sagt på det nåværende tidspunkt å være tilbakeholdne med å sette absolutte konstitusjonelle hindre for en slik praksis.

På denne bakgrunn har Arbeiderpartiet ut fra en helhetlig vurdering valgt å la dagens ordning videreføres, men forutsetter at det utøves et politisk skjønn som tilsier en viss moderasjon i å rekruttere fra Stortinget.

Tom E.B. Holthe (FrP) [13:00:29]: Fremskrittspartiet, sammen med Senterpartiet og Venstre, vil stemme for forslaget om at stortingsrepresentanter ikke kan utnevnes til statssekretærer. Disse partier mener det kun er spørsmål om tid før antallet statssekretærer fra Stortinget blir et problem i den forstand at Stortinget personellmessig adskiller seg noe fra det som velgerne har bestemt.

Man vil også over tid uthule prinsippet om at representantene forutsetter å sitte perioden ut, men med det tradisjonelle unntaket om å kunne motta internasjonale stillinger av høy viktighet for Norge.

Jeg støtter argumentasjonen i grunnlovsforslaget som omhandler utnevning av stortingsrepresentanter til statsråder, som bl.a. sier at denne utnevningen ikke er et problem for sammensetningen av Stortinget, da statsråder har rett til, og i praksis plikt til, å møte for Stortinget – rettigheter og plikter en statssekretær ikke vil ha.

Etter en samlet vurdering for å forebygge en slik utvikling vil Fremskrittspartiet støtte grunnlovsforslaget som innebærer at regjeringen ikke skal ha muligheten til å hente stortingsrepresentanter til å tjenestegjøre som statssekretærer.

Presidenten: Da har presidenten oppfattet det slik at representanten Tom E.B. Holthe tok opp det forslaget han refererte til at han ville stemme for.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [13:02:04]: I de senere årene har stortingsrepresentanter flere ganger blitt beskikket som statssekretærer. Eksempler på dette har vi fra regjeringer med ulik politisk farge. Forslagsstillerne viser til at den som tiltrer som statssekretær, automatisk må tre ut av Stortinget og først kan gjeninntre dersom han eller hun får avskjed i løpet av valgperioden. På begge punkter innebærer ordningen at en annen statsmakt, regjeringen i dette tilfellet, får direkte innflytelse på Stortingets sammensetning. Dermed blir den kontrollerte instans med på å bestemme hvordan kontrollinstansen skal settes sammen. Jeg har forståelse for at dette kan ha noen betenkelige prinsipielle sider ved seg.

Jeg merker meg at forslagsstillerne vurderer det dit hen at dagens praksis innebærer et avvik fra den grunnlovfestede og prinsipielt sett grunnleggende ordning, at det er velgerne og ikke den utøvende makt som skal bestemme Stortingets sammensetning. Jeg ser at dette er en relevant problemstilling. Samtidig må vi spørre oss om hvorvidt situasjonen er slik at det reelt sett er behov for å ta et såpass radikalt grep som en grunnlovsendring vil være.

Det har blitt presisert at det samme problemet ikke vil være stede når en stortingsrepresentant blir utnevnt til statsråd. Det er jeg helt enig i. Forslagsstillerne viser til at vi i disse tilfellene, på en helt annen måte, er i kjernen av det konstitusjonelle systemet. Statsrådene har en rett, og i praksis også en plikt, til å møte i Stortinget. Statsråde-

ne har konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar for regjeringens og departementenes virksomhet. Det er statsråden som svarer overfor Stortinget.

Forslaget tar altså sikte på å stenge den mulighet som i dag finnes for å hente statssekretærer fra Stortinget. Dette begrunnes bl.a. i et demokratiperspektiv. Det kan være ulike syn på hvor stort praktisk problem dagens ordning representerer. Men prinsipielt er jeg helt enig i at dagens ordning kan gi regjeringen mulighet til å påvirke personsammensetningen i Stortinget.

Et hensyn som taler imot grunnlovsforslaget, er at regjeringsapparatet i dag får tilgang på landets dyktigste og mest kompetente personer. Rekrutteringsgrunnlaget bør være bredest mulig.

Jeg tror imidlertid det er bred enighet om at problemet foreløpig er meget lite, og skulle det utvikle seg til å bli et større problem, får en mulighet til å komme tilbake til spørsmålet.

Kristelig Folkeparti forstår, og har i og for seg sympati for, forslagsstillernes intensjon, men vi mener det ikke er behov for å grunnlovfeste et absolutt konstitusjonelt hinder. Derfor anbefaler vi at dagens ordning videreføres. Men som det tydelig framgår av merknadene i innstillingen, og som jeg igjen vil understreke, forutsetter vi at det utøves et politisk skjønn som tilsier en viss moderasjon i å rekruttere statssekretærer fra Stortinget.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:05:44]: Jeg vil si at denne saken egentlig er den mest spesielle av de forslagene vi behandler her i dag, spesiell på den måten at grunnlovsforslaget er framsatt av stortingsrepresentanter fra samtlige partier i forrige periode, representert ved Arbeiderpartiets Dag Terje Andersen, tidligere stortingspresident Per-Kristian Foss, på daværende tidspunkt med lang fartstid i kontrollkomiteen, Dagfinn Høybråten, tidligere leder og sentral i Kristelig Folkeparti og Snorre Serigstad Valen, SVs nåværende nestleder. Det var vel ingen som ved siste stortingsvalg forestilte seg annet – når det var en slik bukett av personer med fartstid og med tillit som foreslo en slik klar formulering – enn at vi skulle komme i den situasjonen at det ikke blir grunnlovsendring på dette punktet i dag. Jeg understreker det jeg har sagt i flere innlegg, behovet for å ta dette mer seriøst.

Representanten Tetzschner var inne på statssekretærens rolle. Jeg er enig i at det er et viktig tema som bør diskuteres, men som også representanten sa, er det ikke noe tema her i dag, for Stortinget kjenner bare statsråden, og en statssekretær er en person som er en hjelpende hånd til statsråden – en sentral hjelpende hånd, en hjelpende hånd som har prokura på fellesskapets vegne. Men det er uinteressant for Stortinget, for vi kjenner bare statsråden.

Den utvikling som dette grunnlovsforslaget skulle stoppe, var nettopp at det blir mer og mer vanlig at stortingsrepresentanter blir utnevnt til statssekretærer – 89 i tallet så langt. Av dem er halvparten utnevnt etter år 2000, etter Bondevik I-regjeringa. Det er altså en utvikling som jeg vil si så sterkt at er en ukultur i forhold til det som er den kontrakt som den enkelte stortingsrepresentant har med sine velgere når en stiller til valg og blir valgt. En skal da delta

med sin arbeidskraft her. Hvis en ikke blir statsråd, er det her en skal være. Det er uaktuelt å gå inn som statssekretær.

Jeg er glad for at Fremskrittspartiet og Venstre er sammen med Senterpartiet om en merknad og forslaget som representanten for Fremskrittspartiet har tatt opp, og som vi i Senterpartiet støtter. Vi mener at vi må forebygge en slik utvikling som jeg nå har beskrevet, og som vi ikke ønsker. Vi anbefaler at dagens praksis ikke videreføres.

Representanten Kolberg sa at hvem som skal rekrutteres til regjeringsapparatet, vil kunne bli begrenset ved dette, og at det kan oppfattes som konkret urimelig. Det vil jeg si er ganske spesielt. En bør med seg sjøl avgjøre hvilken rolle en skal ha. Jeg synes ikke det er urimelig å ha sin rolle her i salen dersom en ikke er beskikket til statsråd.

Jeg er glad for at Fremskrittspartiet og Venstre er sammen med Senterpartiet om grunnlovsforslaget som handler om alternativ 2 A, slik at ny § 14 får et nytt annet ledd, hvor det da kort og fyndig heter:

«Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer.»

Dag Terje Andersen (A) [13:10:27]: Representanten Lundteigen var så elskverdig å nevne mitt navn i sitt innlegg, og jeg har tidligere en rekke ganger argumentert for, skrevet artikler om og begrunnet hvorfor jeg mener det var riktig å fremme grunnlovsforslaget. Jeg synes vi i forlengelsen av det grunnlovsforslaget hadde en god debatt. I forrige periode hadde vi for første gang i denne salen en debatt om de grunnlovsforslag som var framlagt, og jeg synes vi hadde en god debatt i den sammenhengen.

Jeg mener fremdeles at det ville vært riktig om grunnlovsforslaget ble vedtatt, og det mener jeg fordi jeg synes at stortingsvervet skal betraktes slik at det skal henge veldig høyt, og at det skal være veldig vanskelig å få fritak fra stortingsvervet. Derfor mener jeg at fritak, som Stortinget noen gang har gjort, og som gjelder FN-opdrag og andre sentrale internasjonale oppdrag på vegne av landet, skal være for en type stillinger der en kan si at en helt klart går til et høyt verv av interesse for landet.

I min verden er det helt klart at en statssekretær har lavere politisk rang enn en folkevalgt stortingsrepresentant. I tillegg kommer det faktum at kontrollfunksjonen tilsier at det er betenkelig at en går fra en posisjon til en annen i det norske politiske systemet, og som ikke er gjenstand for kontroll fra Stortinget, altså at en ikke står ansvarlig overfor Stortinget, slik en statsråd som går til regjeringa, gjør.

Det var bakgrunnen for forslaget. Det var særlig i den ånd som vi hadde rundt jubileumstida, og de endringene som fremdeles er til diskusjon. Oppfatningen blant forslagsstillerne var at det ville være ryddig for ansvarsfordelingen mellom statsmaktene å gi stortingsrepresentantene den rette autoritet og fjerne den anledningen som nå er gitt i Grunnloven. Jeg konstaterer at det ikke er flertall for det, og det kan argumenteres for det. Jeg mener det prinsipielle er viktig i denne saken, og vil bare bekjentgjøre at jeg for min del kommer til å stemme for den grunnlovsendringen som jeg selv har vært med på å foreslå.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:13:14]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal om endringer av Grunnloven § 57 (Valgordningen) (Innst. 160 S (2015–2016), jf. Dokument 12:18 (2011–2012))

Abid Q. Raja (V) [13:13:42]: Jeg viser til forslaget fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal om endringer av Grunnloven § 57 (Valgordningen). Komiteen har delt seg i et flertall og et mindretall. Flertallet, unntatt et mindretall bestående av Fremskrittspartiets medlemmer, er av den oppfatning at dagens valgordning fungerer godt, og at den ivaretar en relativt sett god geografisk og representativ spredning, i og med at samtlige fylker er representert med minst fire representanter.

Et annet flertall, alle med unntak av representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet, har bemerket at det på ingen måte er sikkert at valgordningen blir mer rettferdig eller representativ dersom landarealfaktoren reduseres eller avskaffes og/eller kun at stemmeberettigede legges til grunn for fordeling av mandater.

Det opprinnelige forslaget fra representantene fra Fremskrittspartiet inneholdt i alt elleve ulike variabler for å endre Grunnloven § 57 (Valgordningen). Noen av forslagene ville i realiteten ikke ha innebåret noen nevneverdig endring av sammensetningen av Stortinget, mens andre, inkludert dette forslaget som et mindretall foreslår i dag, og som innebærer at landarealfaktoren helt bortfaller, ville ha innebåret en betydelig endring som først og fremst ville ha gått ut over representasjonen fra de nordligste fylkene generelt og fra Finnmark spesielt.

Jeg har imidlertid en viss sans for prinsippet om at alle stemmer skal telle likt. Forslagsstillerne viser til flere eksempler på hvordan både dagens og tidligere valgordninger har medført en viss skjevfordeling mellom partienes oppslutning i prosent og antall representanter. Jeg mener derfor at det som en forlengelse av den varslede regionreformen vil være naturlig å se på valgordningen på nytt, se på om det fortsatt skal være 19 valgdistrikt eller om valgdistriktene skal følge de nye regionene som eventuelt blir til, og om det i så fall fortsatt vil være naturlig å ha en landarealfaktor som et element i utregningen av antall representanter fra hver region.

Ettersom det er et mindretall i saken, regner jeg med at de vil redegjøre for sitt syn. Flertallets anbefaling er at samtlige alternativer av de forslagene som er framsatt, bifalles ikke.

Martin Kolberg (A) [13:16:33] (komiteens leder): Jeg vil uttrykke glede over at dette forslaget ikke blir vedtatt i dag, fordi det er et forslag som på vesentlige områder vil legge helt nye prinsipper til grunn for valgordninger i Norge.

Den historiske posisjonen til valgordningene har vært

at en alltid har tatt forskjellige typer geografiske hensyn. Det er riktig, som det er framført av forslagsstillerne og i det alminnelige politiske ordskiftet om valgordninger, at en kan si at distriktene er «overrepresentert i forhold til folketallet», men det er et politisk uttrykk som er viktig med tanke på å holde den norske staten sammen på en riktig måte. Det er derfor Norge er Norge. Og det er derfor vi sørger for at også de områdene som ikke har den samme befolkningstettheten som en del av byområdene – og særlig Oslo-regionen – har, blir representert på en kvalifisert og ordentlig måte.

Det som ville være utviklinga hvis dette forslaget skulle bli vedtatt, ville være en etter hvert ganske dramatisk glidning i retning av de folketette områdene. Det går det an å argumentere prinsipielt for – som det gjøres i forslaget – med tanke på at en stemme skal telle likt over hele landet, men det er få valgordninger i Europa som følger dette prinsippet 100 pst. Det er med den ordninga som er etablert, og som dette forslaget ikke berører, nemlig spørsmålet om håndtering av utjamningsmandater, til en viss grad tatt hensyn til disse forholdene.

Når det er slik at vi i dagens ordning justerer representantantallet fra det enkelte fylke ved hvert annet valg – altså hvert åttende år – vil det automatisk bli i en retning av det som er forslaget intensjon. Hvis man allikevel skulle fjerne arealkoeffisienten, som dette forslaget foreslår, på forskjellige nivåer, ville det svekke distriktsrepresentasjonen i det norske stortinget på en politisk meget uheldig måte.

Det er dokumentert i innstillinga hvordan dette også kunne virke udemokratisk, særlig i f.eks. Finnmark, som kunne ende med bare to representanter istedenfor det antallet som de har i dag. En slik utvikling er ikke ønskelig, og den er heller ikke politisk demokratisk – vil jeg si – ut fra den forutsetning at vi skal sørge for en rimelig fordeling og en ordentlig representasjon fra hele landet.

Derfor vil Arbeiderpartiet stemme tydelig imot dette, og jeg er, som sagt, veldig glad for at dette blir så kontant avvist som det blir.

Til slutt bare til det som saksordføreren sa, og som jeg er enig i: Kommer vi i den situasjonen at vi får nye regioner i landet, med en utvidet politisk myndighet, står vi et helt annet sted. Da har vi en helt annen type diskusjon. Men det berøres ikke i dette forslaget. Dette forslaget vil føre til sentralisering, og det vil føre til en ujevn fordeling av representantene på en måte som er uheldig for forholdet mellom det en kan kalle for by og land i Norge. Det ønsker vi ikke.

Erik Skutle (H) [13:20:38]: Jeg skal ikke bruke veldig lang tid, jeg skal kun gi en kort stemmeforklaring for Høyres vedkommende. Jeg tillater meg i dette innlegget å gå inn på forslagene som debatteres i denne saken, nr. 5, jeg går også litt inn på neste sak, nr. 6.

Høyre går imot begge de to forslagene sånn som de nå er utformet, selv om forslagene prinsipielt sett hver for seg kan være fornuftige tilpasninger. Man kan argumentere for det. Prinsippet om én person, én stemme er et godt demokratisk prinsipp, synes vi, og aller helst én statsborger, én stemme. Jeg vil påstå at vi nå ligger helt i grenseland for

hva som er akseptabelt, hvis man legger til grunn at man bør ligge tett opp mot prinsippet én person, én stemme. Man har hatt konkrete eksempler der man har hatt et flertall blant dem som har avgitt stemme, som har vært annerledes enn det som har blitt en styringsdyktig koalisjon som har dannet regjering.

Som representanten Kolberg var inne på, er det selvfølgelig ingen stater som klarer å balansere dette 100 pst.; at det blir én person, én stemme, men vi bør gå i den retningen, komme nærmere dit, det synes jeg at vi bør, og jeg vil annonsere at Høyre i framtiden vil vurdere om det er behov for justeringer i de relevante lovbestemmelsene, kanskje sånn som representanten Raja var inne på, at det blir en diskusjon knyttet til disse nye regionene. Vi får se.

Men poenget er, når jeg sier at Høyre kommer til å stemme imot begge, at sånne typer justeringer må gjøres helhetlig, og de må gjøres samlet. I dag har man to komponenter, minst, men det er to komponenter som diskuteres her i dag, som – litt forenklet – oppveier hverandre. En kan si – hvis en forenkler det litt, selvfølgelig – at arealfaktoren tilgodeser grisgrendte strøk, mens prinsippet om at alle innbyggere – ikke statsborgere – skal telle med ved mandatberegning, tilgodeser mer tettbygde strøk, fordi det gjøres flere innvandrere i byene osv.

Ideelt sett kunne man gjerne fjernet begge disse to, eller gjort tilpasninger på begge to, men da må det skje samlet, og det er ikke aktuelt for Høyre å gå inn på noen av disse forslagene så lenge det er uklart om begge to vil få flertall. Dessuten kommer det en regionreform, eller en kommunereform, som gjør at det kan bli relevant å se dette i sammenheng. Derfor stemmer vi imot begge forslagene i dag.

Jeg vil markere en viss avstand til de argumentene som ble framført av representanten Kolberg, om at det er en veldig riktig innretning det som vi har i dag. Det mener vi ikke, vi mener at det er rom for forbedring. Vi mener at dette må ses på, men at det må ses samlet, helhetlig og i sammenheng.

Tom E.B. Holthe (FrP) [13:24:18]: Forslaget om endringer i valgordningen har til hensikt å gi en mer rettferdig og mer representativ valgordning enn dagens ordning i Grunnloven § 57.

Dagens valgordning har gitt mange tilfeldige utslag hvis en ser tilbake historisk. Eksempelvis ble Per Borten statsminister i 1965 til tross for at venstresiden fikk 50,7 pst. av stemmene. Tilsvarende gjentok seg i 1969. I 1973 fikk sosialistene stortingsflertallet tilbake, men da var det de borgerlige som fikk 52,5 pst. av stemmene. Igjen skjedde dette i 1977, da det ble sosialistisk flertall på Stortinget etter at de borgerlige fikk 52,2 pst. av stemmene.

Det viser at dagens valgordning har en rekke svakheter. Etter Fremskrittspartiets mening bør antall representanter i sterkere grad knyttes opp mot antall stemmeberettigede.

Dette kan gjøres ved å redusere faktoren som landarealet utgjør. Da det kun er norske statsborgere som er stemmeberettigede, bør også bare norske statsborgere inngå i grunnlaget for fordelingen av antallet representan-

ter. I dag skjer fordelingen etter landareal og antall innbyggere, uavhengig av om disse er stemmeberettigede eller ikke ved stortingsvalget.

Fremskrittspartiet vil primært stemme for forslaget fra representantene Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal, Dokument 12:18 for 2011–2012.

Men vi vil også stemme subsidiært for Senterpartiets forslag, Dokument 12:28 for 2011–2012, hvor det kun er norske borgere som regnes med i mandatfordelingen.

Selv det mest ytterliggående forslaget hvor landarealfaktoren blir tatt bort, vil gi overraskende få utslag – med unntak av Finnmark, hvor kun to av dagens fem representanter ville blitt valgt inn om man fjernet landarealfaktoren. Uansett hvilket alternativt forslag som hadde blitt valgt, ville det gitt et mer rettferdig resultat.

Presidenten: Da har presidenten oppfattet det slik at representanten Tom E.B. Holthe tok opp det forslaget han refererte til at han ville stemme for.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:27:04]: I motsetning til flere tidligere saker er vi i hvert fall her i den reale situasjonen at det er tre fremskrittspartirepresentanter som fremmer grunnlovsforslag, og at Fremskrittspartiet i sin tilråding går inn for at det forslaget skal vedtas. Det er altså samsvar mellom hva som ble sagt før valget, og hva en gjør nå.

Forslaget har imidlertid fått altfor liten oppmerksomhet. I det hele tatt vil jeg si at grunnlovsforslag får altfor liten oppmerksomhet med hensyn til den avgjørende betydning som det har, og det må vi gjennom diskusjonene prøve å rette opp i.

Representanten Tom Holthe sa at det var tilfeldige utslag av valgordningen. Jeg vil påstå at det vil være svært vanskelig å sikre at prosenter blir representanter med et representativt demokrati når en har sperregrense, eksempelvis. Det vil bestandig være utslag her som kan diskuteres. Spørsmålet er da om det temaet som vi nå diskuterer, med arealfaktor, er rettferdig for å korrigere det hovedprinsippet som alle er enige om, nemlig én person, én stemme.

Arealfaktoren skal korrigere for manglende nærhet til beslutningene i Stortinget, og jeg vil så varmt som jeg kan, gi min tilslutning til det som representanten Martin Kolberg sa, at den ordningen vi har, har medvirket til at Norge er det Norge vi kjenner. Det vil innebære en dramatisk glidning vekk fra det som i hvert fall arbeiderbevegelsen og Senterpartiet har stått last og brast om i mange år, nemlig jambyrdige forhold og like tilbud fra velferdstjenester og fra storsamfunnet når det gjelder de mennesker som vil utnytte hele territoriet som heter Kongeriket Norge.

Dette ville, dersom det hadde blitt vedtatt, innebåret en dramatisk sentralisering av makt, og jeg vil si det at det er flere stortingsrepresentanter som burde kjenne landet sitt bedre, burde reise mer i landet. Jeg var så heldig nå å erfare Finnmark i påsken i embets oppdrag og reiste fra Olderdalen til Havøysund i snøføyke. Det er noe som gjør inntrykk på en søring, og som viser her hvor vesentlig det er at Nord-Norge er representert sånn som det er i dag. Forslaget vil jo innebære at Nord-Norge mister 5 av 20 stor-

tingsrepresentanter. For Finnmark blir det en reduksjon på hele tre stortingsrepresentanter – fra fem til to. Vi ser det enorme området som heter Finnmark, med de enorme naturressurser som er der, og den utvikling som skjer, hvor naturressursene i veldig liten grad kommer Finnmarks befolkning og kystfiskeriene til gode – så var det behov for endringer, burde endringene være sånn at Finnmark burde vært bedre representert, ikke dårligere representert i Stortinget.

Jeg vil derfor så sterkt jeg kan argumentere for at forslaget fra Fremskrittspartiet avvises, og jeg regner med at Fremskrittspartiet i sin frimodighet reiser Nord-Norge på kryss og tvers og forfekter dette her. Det er et forslag som vil innebære at ikke minst fiskerne i Nord-Norge vil bli dårligere representert, en gruppe mennesker som allerede i dag har for få talspersoner for å fremme sine interesser, og det ser vi ut fra hvordan verdiene blir fordelt mellom kystbefolkningen og andre interesser.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [13:31:23]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk og Jenny Klinge om endring av § 57 i Grunnlova (berre norske borgarar skal reknast med ved mandatfordelinga) (Innst. 163 S (2015–2016), jf. Dokument 12:28 (2011–2012))

Rasmus Hansson (MDG) [13:31:56] (ordfører for saken): Dette grunnlovsforslaget gjelder endring i § 57 i Grunnloven, og formålet med forslaget er at bare norske borgere skal regnes med i mandatfordelingen til Stortinget. Forslaget kan derfor ses i sammenheng med den forrige saken, som vi akkurat debatterte, som foreslår endringer både i beregningen av innbyggertallet og i arealtillegget for mandatfordelingen.

I innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen anbefaler komiteens flertall, som Miljøpartiet De Grønne tilhører, å ikke bifalle forslaget, mot komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet, som støtter forslaget.

Etter Grunnloven skal i dag fordelingen av stortingsmandater gjøres hvert åttende år, og det er fylkene som er valgdistrikter. Kommunal- og regionaldepartementet offentliggjorde 7. mai 2012 fordelingen som skal gjelde for stortingsvalget i 2017, og til grunn for denne fordelingen av stortingsmandater ligger innbyggertallet i fylket og fylkets areal.

Forslaget vi nå debatterer, ville innebære – hvis det ble vedtatt – at det ikke lenger skal være tallet på registrerte innbyggere i et valgdistrikt, men kun innbyggere med statsborgerskap, sammen med valgdistriktets areal, som skal ligge til grunn for fordelingen av stortingsmandater. Forslaget foreslår altså ikke noen endringer i arealtillegget.

Forslagsstillerne begrunner forslaget med at det kun er norske borgere som kan stemme ved valg og bli valgt

som stortingsrepresentanter, og at det da er uheldig at et annet antall innbyggere utgjør beregningsgrunnlaget for fordelingen av stortingsmandatene.

I komiteens merknader understreker flertallet, alle unntatt Fremskrittspartiet og Senterpartiet, at nesten 10 pst. av innbyggerne i Norge er utenlandske statsborgere. Ifølge Statistisk sentralbyrå passerte tallet på utenlandske statsborgere i Norge en halv million i 2014, og de utgjorde dermed 9,9 pst. av folketallet. Flertallet har merket seg at innbyggerne uten norsk statsborgerskap er nokså jevnt fordelt i landet i dag, selv om det er variasjoner. I hovedstaden utgjør utenlandske statsborgere 15,8 pst. av innbyggerne, og utenom Oslo er Rogaland, Akershus, Buskerud og Finnmark fylker med stor andel utenlandske statsborgere i forhold til folketallet, med over 10 pst. Den laveste andelen utenlandske statsborgere er i Nord-Trøndelag, med 6 pst.

Av denne grunn mener flertallet at vårt representative demokrati innebærer at Stortinget skal representere alle landets faktiske innbyggere, ikke bare norske statsborgere eller bare de som har stemmerett eller bare de som har stemt på valgdagen. Flertallet mener derfor at det ikke er ønskelig å endre det systemet vi har i dag, og vi går inn for at forslaget ikke blir vedtatt.

Martin Kolberg (A) [13:35:14] (komiteens leder): Dette er også et forslag som jeg vil uttrykke glede over at ikke kommer til å bli vedtatt. Jeg stiller meg helt bak saksordførers, representanten Rasmus Hanssons, framstilling av dette. Dette forsøket på å påberope seg prinsippet om at når man ikke er valgbar, skal man heller ikke telle med, blir trumfet fullstendig – selvfølgelig – av representasjonsprinsippet.

Jeg merket meg at representanten Lundteigen – med rette – hadde et veldig sterkt engasjement i den forrige saka, men i denne saka formoder jeg at han har et like sterkt engasjement den andre veien, og det henger jo ikke sammen. Den ene siden av saka er at vi har arealkoeffisienten som gjør justeringa den ene veien, men hvis det er slik at vi skulle forlate prinsippet om at innbyggertallet skal telle ved mandatfordelinga, er det riktig, som representanten Hansson sier, at det er ganske jevnt fordelt, men dog er det en del områder som da absolutt ville tape, og særlig vil det gjelde Oslo. Det er klart at det vil tippe den andre veien på en uheldig måte. Dessuten er det det demokratiske prinsippet som handler om at det er innbyggertallet som skal telle, som er det viktige her. Det er et prinsipp som har ligget til grunn for all tenkning rundt norsk valglovgivning gjennom hele Norges moderne historie, og å rokke ved det ville være veldig uheldig, og det ville kunne på sett og vis diskriminere dem som blir satt til side. Arbeiderpartiet vil på dette grunnlaget stemme imot dette.

Jeg vil også slutte meg til noe som representanten Skutle sa i den forrige saken, og det er at det er veldig viktig å håndtere disse tingene i en helhetlig sammenheng. Og valgordninga i Norge i dag fungerer tilfredsstillende, og den fungerer bra. Jeg satt i sin tid selv i Valglovkommissjonen som la grunnlaget for den ordninga vi har nå. Hvis det er slik at man skal gå inn og gjøre vesentlige forandringer i valgordninga, vil jeg nok mene at det ville være

riktig at Stortinget igjen tok initiativ til en ny valglovkommisjon med tanke på en gjennomgang av helheten når tida måtte være inne for det. Det er slik – jeg tror Skutle kanskje misforsto meg på dette – at jeg mener ikke at det skal være en statisk ordning. Jeg sier at det fungerer bra i dag, men får vi vesentlige forandringer i befolkningsstrukturen eller i samfunnsstrukturen ellers, er det klart at valgordninga må gjenspeile det på en riktig måte på et riktig tidspunkt, men den tida er ikke inne nå. Så det som lå i det forrige forslaget, som egentlig inneholder begge de tingene, og det som nå foreslås fra Senterpartiets side, bør ikke vedtas, og det fra Senterpartiets side bør absolutt ikke vedtas av prinsipielle grunner.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:38:40]: Jeg vil takke saksordføreren for hans arbeid.

Det var først gjennom den revisjonen av mandatfordelingen som skjedde sist, under den rød-grønne regjeringa, at dette spørsmålet kom tydelig fram. Det var svært få som var klar over at de ulike begrepene hadde de konsekvenser som da viste seg. Det er sikkert noen som har sittet i valglovkommisjoner som har vært klar over det, men det har vært veldig lite kommunisert. Det har sjølsagt blitt aktualisert, og det har sjølsagt fått konsekvenser, når vi i Norge har fått flere innbyggere som ikke er norske statsborgere. Og de innbyggerne som ikke er norske statsborgere, bosetter seg ikke jamt over Norges land. En bosetter seg mer i de sentrale strøk enn i distriktene. Det får dermed betydning for sammensetningen av Stortinget, med hensyn til fylker.

Sjølsagt er Senterpartiet tilhenger av det representative demokratiet, der en skal representere alle innbyggere. Som tingmann for Buskerud skal jeg sjølsagt representere alle dem på Fjell i Drammen som har tyrkisk statsborgerskap – som bor i Drammen – på lik måte som jeg skal representere dem på Fjell i Drammen som har norsk statsborgerskap. Men saken har den sammenheng at det fører til at vi får en fordeling mellom fylkene som blir annerledes. Etter Senterpartiets syn må vi ha de samme kriterier for hvem som er velgere, hvem som er valgbare, og grunnlaget for fordeling av mandater mellom fylker – altså norske borgere. Statsborgerskap gir ansvar, og det gir retter, og Senterpartiet er veldig nøye med at en her skal beholde det. Det norske statsborgerskapet gir rettigheter, og det gir plikter – og det er det veldig sentrale med å ha det.

Så forslaget vårt henger veldig godt sammen. Det er et forslag som de fleste ikke trodde var nødvendig, fordi en hadde en forståelse av hva som lå i begrepet i § 57, at det ikke skulle føre til den utilsiktede virkningen som vi nå har fått.

På den bakgrunn vil jeg klart ta opp forslag nr. 1, fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Tom E.B. Holthe (FrP) [13:42:32]: Dette skal være fort gjort.

Som jeg redegjorde for i forrige sak, vil Fremskrittspartiet stemme alternativt for forslaget til Senterpartiet om at bare norske borgere skal regnes med i mandatfordelingen.

Grunnloven bør endres slik at det ved stortingsvalg bare er norske statsborgere som inngår i mandatfordelingen. Jeg behøver ikke utdype det noe nærmere. Jeg synes representanten Per Olaf Lundteigen har redegjort for det på en veldig god måte, så jeg slutter meg i stort til det.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:43:09]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Hallgeir H. Langeland, Snorre Serigstad Valen, Eirin Sund, Truls Wickholm, Marianne Marthinsen og Jette F. Christensen om endring av Grunnloven §§ 1, 3, 4-9, 11-15, 17-32, 34-37, 39-41, 43-48, 62, 67-69, 74-82, 86 og 112 (innføring av republikk som styreform i Norge) (Innst. 164 S (2015–2016), jf. Dokument 12:10 (2011–2012))

Helge Thorheim (FrP) [13:43:58] (ordfører for saken): Denne saken gjelder grunnlovsforslag fra Hallgeir H. Langeland, Snorre Serigstad Valen, Eirin Sund, Truls Wickholm, Marianne Marthinsen og Jette F. Christensen om endring av en rekke paragrafer i Grunnloven med formål å innføre republikk som styreform i Norge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og komitémedlem Jette F. Christensen fra Arbeiderpartiet, viser til at tilsvarende forslag om innføring av republikk har vært fremmet og behandlet i Stortinget en rekke ganger. Forslagene, som innebærer et grunnleggende brudd med den norske statsformen, har blitt avvist ved samtlige tidligere stortingsbehandlinger.

Flertallet viser til at monarkiet som statsform har en mer enn tusenårig lang tradisjon i Norge. I tilknytning til unionsoppløsningen i 1905 ble det holdt en folkeavstemning om Norge fortsatt skulle være et kongedømme. Den nye kongen som ble foreslått, ønsket at folket skulle få si sitt – om de ønsket ham som konge – før han svarte ja. Resultatet av folkeavstemningen viste et klart flertall for den foreslåtte kongen.

Komiteens flertall viser til at dersom det en gang i fremtiden skulle bli aktuelt å endre styringsform, bør det etter flertallets mening vurderes hvorvidt det er hensiktsmessig at saken forelegges befolkningen i en rådgivende folkeavstemning. Meningsmålingene som har vært gjennomført de senere år, viser imidlertid at monarkiet har bred oppslutning i befolkningen, og det er derfor ingen signaler som skulle tilsi en endring i det standpunkt som Stortinget tidligere har hatt i dette spørsmålet.

Komiteens flertall vil på ovennevnte grunnlag tilrå at det fremlagte forslaget ikke bifalles.

Jeg forutsetter at medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og medlemmet Jette F. Christensen fra Arbeiderpartiet selv gjør nærmere rede for sin begrunnelse for å tilrå forslaget.

Jeg anbefaler med dette komiteens tilråding, slik det fremgår av innstillingen.

Ole M. Thommessen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Gunvor Eldegard (A) [13:46:26]: Eg vil på vegner av fleirtalet i Arbeidarpartiets fraksjon leggja fram vårt syn i saka om innføring av republikk som styreform i Noreg.

Me står saman med fleirtalet og seier at me ikkje går inn for forslaget. Forslag om republikk har vorte avvist av Stortinget ved alle tidlegare behandlingar. I 1905 vart det halde folkerøysting om Noreg framleis skulle vera eit kongedøme. Det vart som kjent fleirtal for det. Det valet me gjorde då, ved å velja å ha konge, viste seg å vera eit heldig val. Me kan vel ikkje omtala Noreg under den andre verdskrigen utan at kong Haakon VII si viktige rolle er med.

Arbeidarpartiets første regjering vart oppretta som følge av at den same kongen på demokratisk vis ønskte at Arbeidarpartiet skulle danna regjering. Han spelte ei viktig rolle.

Det syner seg ved meiningsmålingar at monarkiet har stor oppslutning i folket. Det tilseier at det er ikkje noko signal frå folket om at det er eit ønske om å endra styreform i Noreg. Men eg er samd med forslagsstillarane i at ein bør stilla spørsmål om det er rett at posisjonen som statsoverhovud er noko som kan arvast, og at dette ikkje speglar ideala våre om demokrati og like moglegheiter.

Det er vel få som på prinsipielt grunnlag meiner at det er riktig at eit statsoverhovuds tilgang til makt skal koma gjennom arv. Men det som det er brei tilslutning til, er at det er dei demokratiske prosessane, baserte på hemmelege og frie val, som skal vera grunnlaget for maktutøving. Heile den sosialdemokratiske tenkinga om samfunnsmodellen i Noreg byggjer akkurat på det. I Noregs moderne historie byggjer vår kulturelle, sosiale og økonomiske utvikling på ei demokratisk styreform. Eit godt organisert og levande demokrati er ein føresetnad for eit stabilt og humanistisk samfunn. I det historiske perspektiv veit me at det har vore mykje motstand, men i dag kan me seia at alle grunnleggjande sett er einige om dette.

Eg meiner òg at dersom me ein gong i framtida skulle endra styringsform, må det vera ei folkerøysting om det.

Summert opp: Monarkiet står sterkt i folket. Det er ingen krav frå folket om nokon endring av styreform, og då ser eg ikkje noko behov for å vedta ei grunnlovsendring her, som eventuelt skal tre i kraft etter ei folkerøysting og etter eventuelle utgreiingar.

Erik Skutle (H) [13:49:44]: Jeg skal ikke bruke veldig lang tid i denne saken. Høyres standpunkt bør være godt kjent.

Det ligger i Høyres ideologi ikke å reparere det som ikke er ødelagt. Man skal ikke endre det som fungerer. Monarkiet i Norge, med den innretningen vi har på det, fungerer. Det er mange prinsipielle innvendinger, men målestokken er om folket synes at statsformen vi har, fungerer – og det synes folket. Vi har målinger som tyder på at 80–90 pst. er fornøyd med den innretningen vi har på statsformen i dag.

Det er mange – også i Høyre – som mener at utover

det rent ideologiske er monarkiet i Norge og den måten man har valgt å innrette det på i Norge, en fin institusjon, en institusjon som gir stabilitet, og en institusjon som gjør at samfunnet er bedre enn om vi ikke hadde hatt den institusjonen.

Jeg vil også si, som både representanten Eldegard og saksordføreren har vært inne på, at det selvfølgelig er store prinsipielle utfordringer med et arvelig monarkisk system – åpenbart og helt klart. Jeg tror ikke jeg trenger å utdype det noe nærmere. Til og med en stortingsrepresentant som meg selv, som vil kunne tendere mot å kalle seg republikaner, hvis formen er bra, kan si at statsformen er noe som folket må bestemme, uansett. Det at en intellektuell elite skal tre en statsform nedover hodet på folket, imot dets vilje, har man sett eksempler på mange ganger, og det har sjelden fungert veldig bra. Derfor vil jeg også markere at jeg står inne for alle merknadene som Høyre står bak, og jeg kommer til å stemme med resten av Høyres gruppe i dag, selvfølgelig.

Så kan man da spørre seg: Hvis jeg mener at det er folket som skal bestemme statsformen i Norge – hvorfor ikke da gå inn for en folkeavstemning, hvorfor ikke la folket gi dette signalet i en folkeavstemning? Svaret på det er veldig enkelt: Det er ingen bestilling om det fra folket. Det er et så tydelig flertall at det å ha en folkeavstemning nå er å kaste bort ressurser og å bruke tiden helt feil.

Det er heller ikke slik at et republikansk system skal være det perfekte. Det kan ikke være slik at man skal ha folkeavstemninger i Frankrike, USA, Storbritannia og Tyskland hvert fjerde eller hvert åttende år for å få bekreftet eller avkreftet at den statsformen man til enhver tid har, er den perfekte. Slike folkeavstemninger må komme når det er strømninger i folket som bestiller det, og som ber om det, og det er det ikke. Derfor kan selv en som kan tendere mot å kalle seg republikaner på prinsipielt grunnlag, stemme imot dette forslaget som blir tatt opp i dag.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [13:53:31]: Det er i år 111 år siden det ble holdt folkeavstemning om Norge fortsatt skulle være et kongedømme etter unionsoppløsningen i 1905.

Grunnlovsforslaget vi behandler i dag, handler om å be regjeringen om å forberede en ny folkeavstemning med tanke på å endre styringsform fra monarki til republikk. Argumentene som anføres, er at dagens monarki er en fortidslevning fra et autoritært styre, en anakronisme som egner seg dårlig som demokratisk symbol.

Selv om det ikke har vært folkeavstemninger om fortsatt kongedømme på de årene som har gått siden 1905, har det vært gjort mange meningsmålinger som har målt befolkningens innstilling til statsformen i Norge. I en av de siste var det bare ca. 20 pst. som svarte at de ønsket innføring av republikk, mens 70 pst. ønsket å beholde monarkiet. En så høy andel av mennesker som er positive til monarkiet, forteller oss at kongehuset har en sterk folkelig legitimitet.

Som innbygger i Norge føler man på ingen måte at monarkiet er utenfor de folkevalgte kontroll. Kongehuset løser de oppgavene det er satt til. Vi har fått et moderne

monarki, som ikke på noen måte representerer et presserende samfunnsproblem. Monarkiet er tvert imot uttrykk for historiebevissthet og skaper lange linjer, som kan være gode å ha for et land og en befolkning.

Argumentene om monarkiet som anakronisme i et demokratisk samfunn synes vanskelig å få øye på, slik vi opplever kongedømmet fungere i vårt land. Faktum er at det vi har i dag, er et konstitusjonelt innskrenket monarki, med folkelig mandat og demokratisk kontroll. Fra vårt ståsted, i Kristelig Folkeparti, kan vi derfor ikke se at det å fjerne monarkiet vil bety noen utvidelse av folkestyret.

Kongehuset arbeider langs de lange linjer. Et kongehus slik vi har det i Norge, er med på å bygge en nasjonal identitet, som faktisk er både under og over det politiske nivået. Det er mange gode grunner til at samfunn i rask endring trenger noen lange linjer og tradisjoner. Det norske monarkiet representerer etter vårt syn noen viktige historiske tradisjoner som skaper stolthet og identitet, virker samlende og samtidig er godt forankret og underlagt demokratisk, folkevalgt kontroll. For Kristelig Folkeparti er det derfor ikke aktuelt å støtte det framlagte forslaget i saken.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:56:42]: Kongedømmet fungerer tilfredsstillende. Kongen skal være samlingsmerke for alle. Kongen skal være konge både for det norske folk og for det samiske folk. Den beste tradisjonen med kongedømmet i Norge er at kongen nettopp solidariserer seg med sitt folk.

For å si det tydelig: Konge og kronprins skal derfor opptre både i seilerstøvler og i vanlige gummistøvler for å forstå alle og gjennom innlevelse bedre forstå sitt folks hverdagsliv. En skal delta i det internasjonale arbeidet som Norge står for, og det nasjonale arbeidet. En skal delta på samme måte i det arbeidet som skjer i vår periferi, som i landets sentrum. En skal delta og forstå de ulike yrker – tjenesteyrkene, industriyrkene og primærnæringene. En skal forsøke å få innsikt i hele vårt arbeids- og næringsliv.

Det er en rimelig forventning at kongedømmet også har sin forankring i de grunnfestede institusjonene i Norge, eksempelvis vårt offentlige skoleverk.

Senterpartiet er for monarkiet og vil stemme mot samtlige grunnlovsforslag om innføring av republikk som styreform i Norge.

Sveinung Rotevatn (V) [13:58:35]: President! Eg har sansen for presidentar. Dei har eit mandat bak seg som kjem til uttrykk gjennom eit demokratisk val, tufta på folkestyre. Det kan godt hende at ein familie med spesielt edelt blod kunne gjort ein god jobb som stortingspresident. Vervet kunne gått i arv – det er trass alt mykje seremonielt ein må lære seg: Det er ein forretningsorden ein må kunne, ein skal representere heile folket, og det er viktige representasjonsoppgåver som skal gjerast – og det er ikkje berre berre.

Hadde vi heller late stortingspresidentvervet gå i arv i staden for å velje deg, president, ville nok folk flest kunne slått seg til ro med det. Kanskje kunne vedkomande til og med ha vore populær – og kvifor fikse noko som ikkje er øydelagt? Men, president, du har eit demokratisk mandat

bak deg, heldigvis, fordi det er det prinsipielt riktige, og fordi det er slik vi gjer det i Noreg med offentlege verv og offentlege maktposisjonar – med eitt unntak, det aller øvste vervet. Kvifor? Det er fordi det er slik det er. Men denne grunnleggjande konservative haldninga er etter mitt syn ikkje eit godt nok argument – langt derifrå.

Monarkiet som institusjon kan ein gjerne vere glad i på eit emosjonelt nivå, men ein kjem likevel ikkje unna at det kviler på ein heilt avgjerande pilar: ein grunnleggjande mistillit til den jamne borgar i dette landet. Den mistilliten kjem til uttrykk på to måtar, anten ved at ein meiner at det ikkje finst ein einaste person i dette landet – ikkje ein einaste person blant 5 213 985 nordmenn – som er kvalifisert til å vere statsoverhovud, anna enn dei som tilfeldigvis måtte vere fødte inn i fyrstehuset Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg.

Den andre måten den mistilliten kjem til uttrykk på, er at dersom monarkistane meiner at det faktisk kan tenkjast å finnast kvalifiserte kandidatar i dette landet, føreset dei likevel at folket gjennom ein demokratisk prosess ikkje vil vere i stand til å kjenne att personen, at ein ikkje kan stole på at folket vil ta eit godt val. Ei slik haldning kan ein kalle mykje, men uttrykk for eit spesielt demokratisk sinnelag er det neppe.

Reint utover det prinsipielle meiner eg at det er eit problem at stortingsfleirtalet i dag kjem til å stadfeste sitt syn på ei rekkje grunnlovsformuleringar som stortingsfleirtalet eigentleg ikkje trur på. Det er ingen i denne salen som meiner at kongen er heilag, slik det blir slått fast i Grunnlova § 5. Eg håpar ikkje at det er mange i denne salen som faktisk meiner at kongen ikkje skal ha religionsfri-dom, slik det står i Grunnlova § 4, eller som faktisk meiner at ein prins eller ei prinsesse med arverett ikkje skal kunne gifte seg utan samtykke frå monarken, slik det står i § 36. Gode representantar, de meiner jo eigentleg ikkje det, så kvifor skal det stå i Grunnlova? Er det fordi det alltid har stått der?

Eg vil leggje til nok ei føresegn i Grunnlova som eg mistenkjer at Stortinget eigentleg ikkje meiner – sjølv om eg er litt usikker – nemleg § 48, som slår fast at dersom kongsætta er utdøydd, eller – meir realistisk – dersom arvingane seier frå seg retten til trona, skal Stortinget velje ein ny monark. Det står det i den paragrafen. Vi skal velje ein ny monark, kjære representantar. Stortinget skal altså finne ein person og seie at vedkomande skal vere regent i Noreg, og alle hans etterkomarar skal vere det same. Ville vi gjort det? Kven skulle vi i så fall ha peika ut? Eg trur ikkje vi ville gjort det. Eg trur Stortinget i all sin visdom ville funne fram til ei ordning der ein peiker ut ein kvalifisert person som statsoverhovud. Men vedkomande ville ikkje fått vervet til evig tid – han ville vore gjenstand for den demokratiske øvinga vi kallar val. Då er spørsmålet: Kva er det eigentleg ein ventar på?

Det er tilsynelatande inga hast. 93 pst. av alle nordmenn meiner at kong Harald gjer ein god jobb. Eg er blant dei. Så meiner i underkant av 20 pst. at vi bør innføre republikk. Eg er også blant dei. Eg nemner det fordi det berande og dominerande argumentet for monarki som har kome til uttrykk i alle dei føregåande talarane sine innlegg,

er at institusjonen har stor folkeleg støtte. Så vil likevel dei fleste vedgå – bl.a. representanten Skutle – at prinsipielt er monarki ei avleggs styreform, og at om ein skulle starte på nytt, ville ein kanskje ha valt litt annleis. Det trur eg også at fleirtalet i denne salen meiner – sannsynlegvis eit stort fleirtal.

Eigentleg ville altså dette fleirtalet vore mot monarki dersom det ikkje hadde stor folkeleg støtte. Prinsippet som skal liggje til grunn for Grunnlova, er altså å følgje den rådande folkemeininga. Det kan ein vel i og for seg også kalle ei prinsipiell tilnærming, kanskje best summert opp av den franske politikaren Alexandre Auguste Ledru-Rollin, som sa: Der går folket mitt! Eg må finne ut kvar dei går, slik at eg kan leie dei.

Så kan ein jo innvende at dei på ein måte prinsipielle innvendingane mot monarkiet berre er formalitetar. Til det er det for det første å seie at noko kan vere prinsipielt gale utan å ha stor praktisk betydning. For det andre meiner eg at det er praktisk og etisk tvilsamt at fleirtalet i eit samfunn skal påleggje små barn eit visst livsløp fram mot å bli monark, med all den personfokuseringa det fører med seg. Ein norsk prins eller ei norsk prinsesse med arverett kan faktisk gjere fint lite med livet sitt anna enn det vi som storsamfunn har pålagt vedkomande å gjere, på grunn av hans eller hennar opphav.

Så er ikkje diskusjonen om monarkiet berre ei teoretisk øving, sjølv om eg innser at forslaget vi no diskuterer, neppe får fleirtal. I mindre rolege tider enn no, i krisetider, vil ein monark ha ei viktig rolle, ta viktige avgjersler og utøve makt. Då er ikkje poenget om eit statsoverhovud i ein slik situasjon tek rett eller feil avgjersle, poenget er – iallfall frå mi side – at eg ikkje er villig til å stole på genar i ei slik stund. Eg er ikkje villig til å overlata til kvaliteten på det blå blodet å avgjere viktige vegval for ein nasjon. Eg vil vere med og bestemme kven som skal ha den typen posisjon. Eg vil vurdere dei ut frå dømekraft og evne, ikkje familieband. At stortingsfleirtalet i praksis legg til grunn at genane og også fornufta til éin familie er betre enn den alle andre har, til evig tid, står for meg som noko spesielt.

Det er i det heile vanskeleg å finne historiske eksempel på statar som har fungert betre som monarki enn det dei seinare har gjort som republikk. Det må vere liten tvil om kva veg utviklinga går. Då Michelsen-regjeringa i 1905 mot alle internasjonale trendar tilrådde folk å stemme ja til å etablere eit norsk monarki, gjekk seinare Venstre-statsminister Gunnar Knudsen ut av regjeringa i protest. Han kunne ikkje stå inne for at ei regjering i eit moderne demokrati kunne finne på å gå inn for at posisjonen som statsoverhovud skulle gå i arv. Det har vel heller ikkje vorte etablert spesielt mange monarki sidan den gongen. For å sitere kong Farouk I av Egypt: *Soon there will be only five Kings left: the King of Spades, the King of Clubs, the King of Hearts, the King of Diamonds – and the King of England.*

Like fullt bur vi i 2016 framleis i kongeriket Noreg. Her diskuterer vi ikkje kven som er dei beste kandidatane til å vere våre fremste representantar – her diskuterer vi rett og slett om dei skal veljast av oss eller ikkje. Det burde ikkje vere eit veldig vanskeleg spørsmål. Eg kjem difor til å stemme for forslaget i dag.

Rasmus Hansson (MDG) [14:08:35]: Jeg vil bare – veldig kort – ta ordet i denne debatten for å gjøre det tydelig hva Miljøpartiet De Grønne har skrevet i innstillingen til dette forslaget om å endre styreform i Norge. Saksordføreren framstilling kunne kanskje misforstås dit hen at Miljøpartiet De Grønne støtter forslaget om å endre styreform. Det gjør vi ikke. Vi kommer til å stemme imot – i denne omgang – forslaget om å avvikle monarkiet. Grunnlaget for det er først og fremst at Miljøpartiet De Grønne ennå ikke har tatt grundig stilling til spørsmålet om Norge bør beholde monarkiet eller innføre republikk, og vi har ikke deltatt i den offentlige debatten om dette spørsmålet, slik at våre velgere heller ikke har vært med på noen beslutning og sett noen diskusjon om hvor vi står i denne saken.

Nå har vi hatt en god – om enn kanskje repetitiv – diskusjon i dag om dette spørsmålet, og jeg må jo si at det er underholdende å høre representanten Rotevatn ha det gøy på Grunnlovens bekostning om akkurat dette spørsmålet. Men inntil videre legger åpenbart Miljøpartiet De Grønne vekt på det faktum at det ikke er noen bestilling fra det norske folk om å endre vår styreform. Det betyr at vi regner med at De Grønne i framtida kommer til å ha en diskusjon om styreformen i Norge, om eventuelt avskaffelse av monarkiet, og vi kommer til å ta hensyn til det som skjer i opinionen. Så vil vi komme tilbake når – regner vi med – Sosialistisk Venstreparti og eventuelt andre gjentar dette forslaget, og vi er trygge på at vi får anledning til å diskutere det flere ganger.

Jette F. Christensen (A) [14:10:47]: Jeg representerer mindretallet i komiteen, i Arbeiderpartiet og i denne salen. Det gjør jeg fordi ikke alle kan innta politiske standpunkt for å bli likt, fordi noe er koselig eller fordi det går greit. Dette er de tre argumentene som oftest blir framført av rojalister. Jeg skal gå gjennom dem.

Først: Det er flertall for at Norge skal være et monarki. Derfor vil man innta et standpunkt der man selv også er for det. Tenk om politisk historiske håndverk ble møtt med den holdningen. Tenk hvis politikere gjennom historien hadde valgt hvilke standpunkt man skulle ta ut fra hva de aller fleste mente. Da hadde vi ikke hatt mye stemmerett for damer i dette landet.

Et annet argument som blir framført, og som har blitt framført i dag, er at vi har hatt folkeavstemning om dette før. Representanten Skutle ytret bekymring for, og han ville ikke, at en intellektuell elite skulle tre en styreform over hodet på folk. Det er jeg enig i. Hvordan så Norge ut i 1905? Hvordan var skolegangen og rikdommen fordelt i Norge i 1905? Hvordan var mulighetene til å handle likt og forme sitt eget liv? Hvem hadde stemmerett i 1905? Avstemningen den gang var i realiteten en meningsmåling eller en spørreundersøkelse blant menn i Norge om hvem som skulle være konge – ikke hvilken statsform vi skulle ha.

Det tredje argumentet som ofte blir framført, og som er blitt framført her i dag, er at kongefamilien er koselig, og vi liker dem. Jeg er enig i begge deler. Kongefamilien i Norge skjønner vervet sitt godt. Dette er ikke et motforslag

mot dem personlig, måten de oppfører seg på og skjøtter vervet sitt på. Jeg er ikke blant de republikanerne som vil sette seg til doms over måten kongefamilien oppfører seg på, ter seg på eller kler seg på. Grunnen til det er at jeg ikke forventer at en kongefamilie skal være folkelig. Det henger ikke sammen å være kongelig og å være folkelig. Det er en helt urealistisk forventning, selv om noens bestefar en eller annen gang tok trikken.

Et argument er at det går jo så greit. Når jeg diskuterer monarkiet eller statsform med monarkister, kommer veldig ofte dette til slutt som et hovedargument, som et punktum: Det går greit nå. Det er ingen andre områder der jeg hører mine politiske kollegaer innta denne grenseløst avslappede holdningen til en sak der man ser prinsipielle problemer, der man ser potensielle problemer som ligger fram i tid, og der man har framtreddende motforestillinger, som man i tillegg framfører.

Det som er underlig, er at hvis man savner den avslappetheten hos seg selv i sitt politiske liv – det kan jeg skjønne at man gjør av og til, det er høye skuldre i mang en sak – velger man statsoverhodeinnretningen som område for å utøve den avslappetheten.

Jeg er republikaner fordi jeg tror på folkestyret. Jeg er republikaner fordi jeg tror på demokratiet. Jeg er republikaner fordi jeg tror og mener at maktposisjoner skal fortjenes gjennom tillit og ikke gis gjennom arv. Jeg er republikaner fordi jeg mener at måten vi innretter styreformene på i Norge, skal være tuftet på folkets mulighet til å velge sine representanter. Jeg er republikaner fordi jeg mener at det er riktig at Grunnloven skal gjenspeile statsskikken i Norge og demokratiske verdier. Og jeg vil at det som står i Grunnloven, skal være sant. Jeg vil utfordre en hvilken som helst representant i denne salen som er monarkist og føler seg kallet, og som har svaret, om å komme opp hit og forklare hvordan, på hvilken måte og hva det betyr at kongen er hellig.

Det finnes ulike former for republikk, og forslagsstillerne ber derfor regjeringen bestille en utredning om hva som vil passe best for Norge og legge det fram til folkeavstemning.

Norge er et land som setter verdiene om demokrati, folkestyre, folkevalgt tillit og representativitet veldig høyt. Statsoverhodet i Norge burde vært symbolet på det, ikke unntaket fra det.

Jeg vil gjerne ta opp forslaget.

Presidenten: Da har representanten Jette F. Christensen tatt opp forslaget hun refererte til.

Eirin Sund (A) [14:16:26]: Jeg er også en av de representantene som representerer mindretallet i salen her i dag. Jeg er en av dem som representerer mindretallet i Arbeiderpartiet i denne saken, og en av forslagsstillerne.

Jeg synes representanten Christensen beskrev fortiden på en glimrende måte, med tanke på hvordan vi har kommet dit vi har kommet når det gjelder kvinners stemmerett og andre ting, derfor skal jeg ikke si det igjen. Men jeg må si at dette faktisk er en av de vanskeligste sakene jeg debatterer, ikke fordi jeg synes sakens innhold er vanskelig,

men fordi det hver gang en debatterer det – om det er her, hjemme rundt familiebordet eller på Mega – blir en diskusjon om følelser. Jeg har veldig respekt og forståelse for at det er mange følelser knyttet til kongehuset og monarkiet, men det er vanskelig å diskutere saken på et prinsipielt grunnlag, som er grunnen til at jeg mener det jeg mener, og grunnen til at jeg er opptatt av saken.

Jeg har stor respekt for at folk opplever at det er viktig med monarkiet for den nasjonale identiteten. Jeg har også stor respekt for at det er historiske begivenheter – annen verdenskrig eller andre begivenheter – der kongefamilien og kongehuset har betydd mye for mange. Vi har – som jeg opplever at jeg hver gang må si, representanten Jette Christensen sa det også – en fantastisk flott kongefamilie, konge og dronning, og vi har en fantastisk flott kronprinsfamilie, som mest sannsynlig skal overta tronen. Som representanten Eirin Sund vet jeg også noe om hva kongefamilien har betydd i krisetider. Jeg levde jo ikke under annen verdenskrig eller like etter den, men jeg vet noe om hva kongefamilien betydde etter 22. juli, så at de er en institusjon som betyr noe for folk, har jeg stor respekt for. At de har en sterk folkelig forankring, både ser jeg og har respekt for.

Men det jeg opplever, er at det virker hemmende på debatten om en ny styreform at det raskt blir en diskusjon om personer. Skal vi komme videre, må vi løfte saken ut av sporet med diskusjon om personer, for debatten handler ikke om personer, men om hvorvidt et arvelig monarki er en egnet styreform i vår tid. Jeg mener at det ikke er det. Før eller senere vil spørsmålet om ny styreform melde seg med full tyngde. Jeg synes det er merkelig at så mange rygger unna en skikkelig utredning av alternativet, noe som kunne gjøre oss bedre forberedt på å gjøre endringer i vår statsform. Da kunne vi få en diskusjon som var reell, og som handlet om sak, og vi ville ha et godt grunnlag for f.eks. å kunne ta stilling til saken senere.

Maktposisjoner kan ikke være arvelige. Det er en av de tingene som for meg er prinsipielt utrolig viktig. Vi lever i 2016. Vi er et moderne demokrati. Det er lenge siden kongelige personer fant sine ledsagere blant andre kongehus. Det synes jeg er en veldig bra utvikling, og jeg tror også at konsekvensene før eller senere må bli at en må endre statsform.

Så må jeg si til representanten Skutle, som bruker uttrykk som om det er den intellektuelle eliten som driver dette fram: Jeg vil påstå at jeg er ganske intellektuell, men jeg vil nok også påstå – og mange med meg – at jeg nok ikke tilhører den intellektuelle eliten eller kommer fra den, for dette er spørsmål som blir diskutert blant rimelig vanlige folk, rundt bordene både her og der, så det er ikke en intellektuell elite som fremmer dette. Til det at folk ikke vil ha dette, og at det er en fin ordning vi har, tenker jeg med meg selv – og sier til representanten Skutle – at det er mye folk ikke vil ha, som både vi i Arbeiderpartiet, og i Høyre for den saks skyld, reiser som diskusjoner, fordi vi mener det er prinsipielt viktige diskusjoner.

Jeg sover godt om natten med monarkiet og kongehuset. Moren min er rasende på meg fordi jeg driver og snakker om dette, for hun er en av dem som mener at vi har det jo så bra, alt går så fint, og kongen og dronningen er

flinke folk, så la nå bare ting være som de er. Jeg ønsker ikke å ta fra noen noe, men vi lever, som jeg sa, i 2016. Vi burde utrede ulike alternativ, noe som ville være et naturlig sluttspunkt på den demokratiseringen som startet i 1814. Vi burde få et statsoverhode som er valgt av folket i valg, og der kjærligheten til kongehuset – eller kanskje redselen for hvem som eventuelt skulle bli president – ikke skulle være førende for diskusjonen. Kanskje skulle det være sånn at stortingspresidenten var den reelle presidenten, valgt av folket. Det kunne være noe jeg muligens hadde landet på etter en utredning.

Helt til slutt: Vår jobb som politikere – i hvert fall vi som sitter her i salen – er å løfte prinsipielle diskusjoner og å tørre å ta diskusjonene. Det mener jeg er vår plikt. Jeg kommer sammen med andre til å bli nedstemt her i dag. Jeg kommer til å stemme for forslaget fordi det er demokratisk prinsipielt viktig. Jeg er republikaner nettopp fordi jeg tror på folkestyret og på folkevalgte, valgt av folket i valg.

Snorre Serigstad Valen (SV) [14:22:43]: Grunnloven ble ikke bare skrevet for solskinnsdager og gode tider. Det har det kanskje vært lett å glemme i de veldig gode tidene vi har bak oss de siste tiårene. Det har kanskje også senket årvåkenheten vår litt overfor Grunnlovens faktiske tyngde, viktighet og funksjon. Det tror jeg vi har sett tegn til her i Stortinget også, f.eks. da Stortinget på alvor vurderte å innføre konseptet «familien er en grunnleggende enhet i samfunnet» som en ny formulering i Grunnloven.

Man skal ikke ta lett på de grunnleggende spillereglene for samfunnet og demokratiet vårt. Man skal ikke ta lett på Grunnloven. Det gjelder ikke minst spørsmålet om statsform.

Dette er den andre gangen, og i den andre perioden, jeg deltar i denne debatten selv i Stortinget, og det slår meg hvor ulidelig lett det virker for flertallet i Stortinget i bekvemmelighetens tegn å holde fast på en styreform som fratar en familie de grunnleggende frihetene som alle vi andre tar for gitt, og som alle vi andre er beskyttet av i grunnlovs form, mens alle andre på den annen side får beskjed om at det er forskjell på folk, og det er en forskjell som bunner i blodslinje. Er kongehusets popularitet et prinsipielt holdbart argument for å legge fem millioner nordmenns blikk, oppmerksomhet og forventninger på ei lita jente som vårt framtidige statsoverhode – ei jente som aldri selv vil kunne velge hva hun vil bli, og hvilken gud hun vil tro på, slike ting som alle vi andre tar som en selvfølge?

Sist gang republikk ble bredt diskutert i Norge uten å skli ut i helt uinteressante diskusjoner om kjoler, vesker og pengebruk, var da vår tronarving fant sin kjærlighet i livet. Da skulle det nyforelskede paret stå på pidestall for hele folket. Deres kjærlighet skulle være gjenstand for vurdering fra alle i hele landet og fordømmelse fra dem som måtte føle for det i hele landet. Vår tronarving måtte be om lov for å få gifte seg med kjærligheten i sitt liv. Det må ingen av oss andre.

Akkurat det synes jeg sier litt. En kan godt si at dagens statsform fungerer veldig godt – det gjør den. En kan godt si at dagens statsoverhode er svært dyktig – og det er

jeg helt enig i. Men er det nok til å forsvare at et knippe mennesker, fordi de har det blodet de har, skal både være pålagt forventninger og plikter som ingen andre mennesker blir pålagt, og ha privilegier og makt som ingen andre mennesker kan ha tilgang til?

At en tusenårig lang føydal tradisjon og en folkeavstemning fra en tid da kvinner var uten demokratiske rettigheter i Norge, er flertallets fremste argument for monarkiet som statsform, bekrefter jo bare hele poenget: Det er satt grenser for demokratiet vårt, både før og nå, og siden vi lever i ganske gode tider, er det helt greit. Det bunner i en begrenset maktanalyse som går igjen. Å si, som flertallet gjør, at kongehusets makt er uproblematisk fordi den ikke er formell, er jo å snu problemet helt på hodet. Det understreker bare hva slags anakronisme vi har med å gjøre.

Hvis man ser bort fra symboleffekten og at vi holder oss med et ikke-valgt statsoverhode, ser bort fra den symboleffekten det har overfor befolkninger i land som har helt andre erfaringer med hva et kongehus egentlig er, og ser bort fra den forskjellbehandlingen av mennesker – faktisk, ekte mennesker i Norge – som det medfører, er det fortsatt prinsipielt umulig å forsvare at akkurat den viktigste posisjonen i statsformen vår ikke skal være valgt.

På et eller annet tidspunkt blir Norge republikk. Det hadde vært så bra for landets demokratiske samtale, for nivået på debatten om vår statsform her i Stortinget, for kongefamilien selv, ja for oss alle, om den debatten tas nå, på prinsipielt og ryddig grunnlag, og ikke tvinger seg fram som følge av kongehusets eventuelt fallende popularitet og oppslutning i framtida. Det er da man får en persondebatt, det er da man får en ikke-prinsipiell debatt, og det er da man får en debatt som vil oppleves som vond og vanskelig for hele landet.

Derfor kommer jeg til å stemme for forslaget i dag. Jeg vet at flertallet ikke kommer til å gjøre det, men jeg håper i det minste at flertallet, uten den lett nedlatende tonen til representanten Hansson, og uten bare å si at kongehuset vårt er populært, ferdig snakka, prinsipielt kan forklare hvorfor demokratiet i Norge vedvarende skal holde seg med en statsform som ikke er demokratisk, og som gjør forskjell på folk på intet annet grunnlag enn hva slags blod de har i årene.

Michael Tetzschner (H) [14:28:38]: Det har vært en interessant debatt å lytte til, selv om den har inneholdt visse repetitive elementer for den som husker fire år tilbake. Igjen er det grunn til å helle litt kaldt vann i blodet på republikanerne, som de selv har omtalt seg som i dag.

Jeg tror vi skal minne hverandre om at det fellesskapet som en nasjon utgjør, er noe langt mer enn det politiske fellesskapet. Jeg synes også jeg hører en undertone om at man i det politiske laug er innforstått med at det er det politiske Norge som er Norge. Jeg tror det blir en veldig snever betraktning. Et land er mer enn sine politiske institusjoner, men der det skal utøves makt, skal det være politiske institusjoner under demokratisk kontroll. Men man glemmer av og til at det også er andre sektorer, andre samfunnsområder, som føler seg bedre representert gjennom et apo-

litisk statsoverhode enn ved det som er alternativet, som vi egentlig ikke har hørt så fryktelig mye om, fordi det kanskje ikke alltid har hatt samme aktualitet. Men hva er dette alternativet til det vi kjenner, det som nettopp har dette bestandige og stabiliserende i seg, også når det faktisk er avgjørende timer? Dette landet kjenner også til at i slike sammenhenger hadde kong Haakon symbolkraft utover det som allerede var avgjort politisk.

Jeg tror man i denne sammenheng skal legge vekt på at et land, en nasjon, også består av kultur og kontinuitet og andre sammenbindingskrefter enn dem politikerne kan representere. Vi har en felles historie som man neppe kan lovgi seg til eller bevilge seg til i ettertid. Vi deler en opprinnelsesmyte som utgjør en forestilling om hva Norge er. Her spiller kongehuset en helt sentral rolle, men den er ikke partipolitisk. Derfor kommer noen representanter til å blande sammen synlighet og makt. Man tror, eller inngir forestillingen om, at de som er på toppen av oppmerksomhetspyramiden, er de som sitter med mest makt. Men da må man redegjøre for på hvilken måte det å ha et monarki har hindret den naturlige overgangen fra f.eks. stemmerett bare for menn til stemmerett for kvinner – senere utvidet til stemmerett for alle grupper. Det har ikke hatt noe med synet på monarki å gjøre, fordi monarkiet har fulgt med i tiden og vist sin egen begrensning.

Hvis vi nå tenker oss at et statsoverhode skal kåres etter de uforutsigbare partipolitiske prosesser, så ville vi mer fått et øyeblikksbilde av maktforholdene i det politiske liv, og vi ville ikke oppnådd det som monarkiet har gitt oss hittil, nemlig sinnbildet på stabilitet og samling over mulige skillelinjer i samfunnet. Ingen politisk valgt skikkelse ville altså hatt den egenskapen til nettopp å la så mange føle seg representert, som det kongehuset har klart og maktet.

Så skal jeg selvfølgelig også legge til, som republikanerne gjør, at det ikke har vært uvesentlig hvilke personer som har fylt disse rollene, og som også har bidratt med klokskap ved måten de har fylt sine roller på.

Til neste gang, for jeg regner med at hvis SV blir representert etter neste valg, vil de fremsette det samme forslaget, vil jeg anbefale dem å se litt mer på hva som er alternativet til et monarki. Det er nemlig ikke en president. Det ville i så fall være en annen representant for den utøvende makt, og det kunne da ha vært regjeringen selv, uten at vi måtte velge en president som overhode.

Så til slutt dette lille hjertesukket: De som har hatt den skarpeste tonen i dag, og som har vært litt akademiske i sin gjennomgang av argumenter – det har vært interessant å høre på – er nettopp de representantene som ikke har klart å overbevise sine egne partier om visdommen i det de sier. Representanten Christensen lot svepen sveipe over oss alle som ikke mener det samme som henne. Hun kan begynne med å skape et flertall i sitt eget parti. Jeg har ikke sett at Arbeiderpartiet har skrevet om overgang til republikk i sitt program, men man kan kanskje begynne der. Det samme gjelder representanten Rotevatn. Vi får se når partiene kommer. Det eneste partiet som i så henseende opptrer ryddig og forutsigbart, det er jo SV. For de argumenterer slik at de fremstiller seg i forbindelse med valgene, og det synes jeg er reallt – det har man på partiprogrammet,

det går man inn for, og det søker man tilslutning til. Når det gjelder den tilslutningen, ser det jo ut til at kongehuset vil overleve SV, kanskje Venstre også, det vet vi ikke. For øvrig, når man først går til angrep på anakronismen, så må jeg også gi et lite stikk til SV. De kaller seg jo sosialistisk i navnet. Det er i vår tid en fullstendig anakronisme. Hvis man tenker på hva de sosialistiske presidentene har representert av fremgang for menneskeheten, så skal man altså se på det som et utslag av en anakronisme, men kanskje er dette dagen for en viss anakronisme.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Jette F. Christensen på vegne av Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«I

Dokument 12:31 – Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovsfesting av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter (romertall IX – begrensninger i de grunnlovsfestede rettigheter) – alternativ 2 B – bifalles.

II

Stortinget får fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere paragraf- og leddnummer i og henvisninger til bestemmelser som berøres av at det blir vedtatt et nytt kapittel E i Grunnloven om menneskerettigheter eller som berøres av at alternativer i forslaget her blir vedtatt.

Grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2011–2012 som angår bestemmelser som berøres av at det blir vedtatt et nytt kapittel E i Grunnloven om menneskerettigheter eller av at alternativer i forslaget her blir vedtatt, behandles ut fra bestemmelsenes nye ledd- og paragrafnummerering.»

Det voterer på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 108 mot 55 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.46.08)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 12:31 – Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir

Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovsfesting av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter (romertall IX – begrensninger i de grunnlovsfestede rettigheter) – begge alternativer – bifalles ikke.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Hans Fredrik Grøvan på vegne av Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Venstre
- forslag nr. 2, fra Per Olaf Lundteigen på vegne av Senterpartiet

Det votes over forslag nr. 2, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:26 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk, Jenny Klinge, Hallgeir H. Langeland og Aksel Hagen om endringer i §§ 49 og 75 i Grunnlova (grunnlovsfesting av kommunalt sjølstyre) – romertall II alternativ B – bifalles.»

Det votes på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble med 153 mot 10 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.47.21)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:5 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Per-Willy Amundsen, Bent Høie, Trond Helleland, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om tillegg i Grunnloven § 49 om grunnlovsfesting av lokaldemokratiet – bifalles.»

Det votes på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Venstre ble med 143 mot 20 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.47.46)

Komiteen hadde innstilt:

I

Dokument 12:26 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra

Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk, Jenny Klinge, Hallgeir H. Langeland og Aksel Hagen om endringer i §§ 49 og 75 i Grunnlova (grunnlovsfesting av kommunalt sjølstyre) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Votering:

Komiteens innstilling til I ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Komiteens innstilling til II bortfaller, jf. voteringen under forslag nr. 1.

Videre var innstilt:

III

Dokument 12:19 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og Ib Thomsen om endringer i Grunnloven § 49 (lokalt selvstyre/lokaldemokrati) – alternativ 3 B – bifalles.

Grunnlovsforslaget var sålydende:

«Innbyggerne har rett til å styre lokale anliggender gjennom lokale folkevalgte organer. Nærmere bestemmelser om det lokale folkevalgte nivå fastsettes ved lov.

–

Innbyggjarane har rett til å styre lokale tilhøve gjennom lokale folkevalde organ. Nærare føresegner om det lokale folkevalde nivået blir fastsette i lov.»

Presidenten: Representanten Thorheim har bedt om ordet til en stemmeforklaring.

Helge Thorheim (FrP) [14:49:08]: Jeg vil gjøre oppmerksom på at Fremskrittspartiet fristiller gruppen i denne saken.

Presidenten: Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de subsidiært vil støtte III.

Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har også varslet at de vil stemme for.

Vi votes ved navneopprop, og oppropet starter med representant nr. 5 for Vest-Agder fylke, Norunn Tveiten Benestad.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja, og det gjelder alle utenom Fremskrittspartiet, som har stilt sine representanter fritt.

Presidenten vil henstille til representantene om å være stille under voteringen.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 158 mot 5 stemmer.

De 158 representantene som stemte for, var:

Norunn Tveiten Benestad, Odd Omland, Sylvi Graham, Anniken Huitfeldt, Kari Kjønås Kjos, Tone Wilhelmsen Trøen, Sverre Myrli, Bente Stein Mathisen, Marianne Aasen, Hans Andreas Limi, Henrik Asheim, Abid Q. Raja, Åsmund Aukrust, Ib Thomsen, Gunvor Eldegard, Mette Tønder, Hårek Elvenes, Rannveig Kvifte Andersen, Martin Kolberg, Trond Helleland, Jørund Rytman, Lise Christoffersen, Anders B. Werp, Torgeir Micaelsen, Morten Wold, Kristin Ørmen Johnsen, Per Olaf Lundteigen, Helga Pedersen, Frank Bakke-Jensen, Kåre Simensen, Jan-Henrik Fredriksen, Knut Storberget, Anette Trettebergstuen, Gunnar Gundersen, Hege Jensen, Tone Merete Sønsterud, Trygve Slagsvold Vedum, Karin Andersen, Øyvind Halleraker, Per Rune Henriksen, Helge André Njåstad, Peter Christian Frølich, Jette F. Christensen, Torill Eidsheim, Filip Rygg, Laila Marie Reiertsen, Magne Rommetveit, Sigurd Hille, Terje Breivik, Ruth Grung, Audun Lysbakken, Kjersti Toppe, Erik Skutle, Helge Orten, Else-May Botten, Harald T. Nesvik, Elisabeth Røbekk Nørve, Fredric Holen Bjørdal, Oskar J. Grimstad, Rigmor Andersen Eide, Jenny Klinge, Pål Farstad, Lisbeth Berg-Hansen, Odd Henriksen, Kenneth Svendsen, Eirik Sivertsen, Margunn Ebbesen, Anna Ljunggren, Jan Arild Ellingsen, Kjell-Idar Juvik, Janne Sjelmo Nordås, Rigmor Aasrud, Tore Hagebakken, Olemic Thommessen, Anne Tingelstad Wøien, Stine Renate Håheim, Ketil Kjenseth, Truls Wickholm, Nikolai Astrup, Hadia Tajik, Michael Tetzschner, Jonas Gahr Støre, Kristin Vinje, Trine Skei Grande, Heikki Eidsvoll Holmås, Mudassar Kapur, Rasmus Hansson, Mazyar Keshvari, Jan Bøhler, Stefan Heggelund, Marit Nybakk, Ola Elvestuen, Heidi Nordby Lunde, Hans Olav Syversen, Siri A. Meling, Eirin Sund, Bente Thorsen, Arve Kambe, Olaug V. Bollestad, Torstein Tvedt Solberg, Roy Steffensen, Tina Bru, Hege Haukeland Liadal, Sveinung Stensland, Helge Thorheim, Geir Pollestad, Geir Sigbjørn Toskedal, Svein Abrahamson, Ingrid Heggø, Liv Signe Navarsete, Bjørn Lødemel, Sveinung Rotevatn, Terje Aasland, Solveig Sundbø Abrahamson, Bård Hoksrud, Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Geir Jørgen Bekkevold, Martin Henriksen, Kent Gudmundsen, Tove Karoline Knutsen, Regina Alexandrova, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingvild Kjerkol, Arild Grande, Marit Arnstad, Elin Rodum Agdestein, André N. Skjelstad, Audun Otterstad, Frank J. Jenssen, Eva Kristin Hansen, Torhild Aarbergsbotten, Jorodd Asphjell, Karianne O. Tung, Heidi Greni, Lill Harriet Sandaune, Snorre Serigstad Valen, Svein Flåtten, Dag Terje Andersen, Morten Stordalen, Kårstein Eidem Løvaas, Sonja Mandt, Tom E.B. Holthe, Anders Tyvand, Svein Roald Hansen, Ingjerd Schou, Ulf Leirstein, Irene Johansen, Bengt Morten Wenstøb, Stein Erik Lauvås, Line Henriette Hjemdal, Freddy de Ruiter, Svein Harberg, Kjell Ingolf Ropstad, Ingunn Foss, Kari Henriksen, Åse Michaelsen og Hans Fredrik Grøvan.

De 5 representantene som stemte mot, var:

Morten Ørsal Johansen, Øyvind Korsberg, Sivert Bjørnstad, Erlend Wiborg og Ingebjørg Amanda Godsken.

Følgende 6 representanter var fraværende:

Nils Aage Jegstad (forf.), Kirsti Bergstø (forf.), Ove Bernt Trellevik (forf.), Christian Tybring-Gjedde (forf.), Marianne Marthinsen (forf.) og Eirik Milde (forf.).

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Karin Andersen på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Dokument 12:37 (2011–2012) om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget) – alternativ 3 B og 3 C – bifalles.»

Det voterer på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 157 mot 6 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.58.43)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 12:37 (2011–2012) om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt mot 5 stemmer.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Tom E.B. Holthe på vegne av Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:1 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Trygve Slagsvold Vedum, Trine Skei Grande og Snorre Serigstad Valen om endring i Grunnloven § 14 med sikte på å utelukke at stortingsrepresentanter kan beskikkes som statssekretærer og Dokument 12:1B (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Lars Peder Brekk og Trine Skei Grande: Grunnlovsforslag 1 (2011–2012) på bokmål og nynorsk – romertall I, alternativ 2 A og romertall II, alternativ 2 – bifalles.»

Det voterer på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre ble med 113 mot 50 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 15.00.00)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 12:1 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Trygve Slagsvold Vedum, Trine Skei Grande og Snorre Serigstad Valen om endring i Grunnloven § 14 med sikte på å utelukke at stortingsrepresentanter kan beskikkes som statssekretærer og Dokument 12:1B (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Øyvind Korsberg, Per-Kristian Foss, Marit Nybakk, Dagfinn Høybråten, Lars Peder Brekk og Trine Skei Grande om Grunnlovsforslag 1 (2011–2012) på bokmål og nynorsk – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt mot 2 stemmer.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Tom E.B. Holthe på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:18 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal om endringer av Grunnloven § 57 (Valgordningen) – forslag II alternativ 11 B – bifalles.»
Det voterer på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 135 mot 28 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 15.01.35)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 12:18 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen og Øyvind Vaksdal om endringer av Grunnloven § 57 (Valgordningen) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Per Olaf Lundteigen på vegne av Fremskrittspartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:28 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra Per Olaf Lundteigen, Lars Peder Brekk og Jenny Klinge om endring av § 57 i Grunnlova (berre norske borgarar skal reknast med ved mandatfordelinga) – bifalles.»

Det voterer på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet ble med 125 mot 38 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 15.02.27)

Presidenten: Komiteens innstilling bortfaller, jf. voteringen under forslag nr. 1.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Jette F. Christensen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og representanten selv. Forslaget lyder:

«I

Overskriften skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Norges rikets grunnlov

–

Noregs rikets grunnlov

§ 1 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 1

Norge er en fri, selvstendig, udelelig og uavhengelig republikk.

–

§ 1

Noreg er ein fri, sjølvstendig, udeleleg og uavhengelig republikk.

Overskriften til kapittel B skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

B. Om den utøvende makt

–

B. Om den utøvande makta

§ 3 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 3

Den utøvende makt er hos regjeringen og presidenten. Nærmere bestemmelser om presidenten fastsettes ved lov.

–

§ 3

Den utøvande makta er hos regjeringa og presidenten. Nærare føresegner om presidenten blir fastsette i lov.

§§ 4, 5, 6, 7, 8, 9 og 11 oppheves.

§ 12 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 12

Regjeringen skal bestå av en statsminister og minst syv andre medlemmer. Alle regjeringens medlemmer skal være stemmeberettigede norske borgere.

Regjeringen fordeler gjøremålene blant sine medlemmer slik den finner det tjenlig. Til å delta i regjeringsmøter ved siden av de faste medlemmer kan regjeringen i særlige tilfeller tilkalle andre norske borgere, men ikke presidenten eller medlemmer av Stortinget.

Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid være medlemmer av regjeringen.

–

§ 12

I regjeringa skal det vere ein statsminister og minst sju andre medlemmer. Alle medlemmene av regjeringa skal vere røysteføre norske borgarar.

Regjeringa fordeler gjeremåla mellom medlemmene slik ho meiner det er tenleg. Til å delta i regjeringsmøte ved sida av dei faste medlemmene kan regjeringa i særlege høve kalle inn andre norske borgarar, men ikkje presidenten eller medlemmer av Stortinget.

Ektefolk, foreldre og born eller to sysken må ikkje samstundes vere medlemmer av regjeringa.

§ 13 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 13

Regjeringens saker avgjøres ved stemmegivning. Ved stemmelikhet har statsministeren eller, i dennes fravær, den første av de tilstedeværende statsråder to stemmer.

–

§ 13

Sakene til regjeringa blir avgjorde med røysting. Står røystene likt, har statsministeren eller, om han er borte, den fyrste av statsrådene som er til stades, to røyster.

§ 14 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 14

Regjeringen kan utnevne statssekretærer til å bistå regjeringens medlemmer i utførelsen av deres gjøremål utenfor regjeringsmøtene. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av regjeringen som hun eller han er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.

–

§ 14

Regjeringa kan utnemne statssekretærar til å hjelpe medlemmene av regjeringa med gjeremåla deira utanfor regjeringsmøtene. Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av regjeringa som ho eller han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.

§ 15 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 15

Ethvert medlem av regjeringen har plikt til å fra- tre sitt embete etter at Stortinget har fattet vedtak om mistillit til vedkommende alene eller til den samlede regjering.

Når Stortinget har fattet vedtak om mistillit, kan det bare utføres gjøremål som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.

–

§ 15

Kvar medlem av regjeringa har plikt til å gå av etter at Stortinget har gjort vedtak om mistillit til vedkommande åleine eller til heile regjeringa.

Når Stortinget har gjort vedtak om mistillit, kan det berre utførast slike gjeremål som trengst for forsvarleg embetsførsle.

I §§ 17, 18, 19 og 22 annet ledd gjøres følgende endringer:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

«kongen» erstattes med «regjeringen» på bokmål og med «regjeringa» på nynorsk.

§ 20 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Regjeringen har i regjeringsmøte rett til å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta regjeringens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

–

Regjeringa har i regjeringsmøte rett til å gje forbrytarar nåde etter at dom er fallen. Forbrytaren kan velje å ta imot nåden frå regjeringa eller ta den idømde straffa.

§ 21 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 21

Regjeringen velger og utnevner alle sivile og militære embetsmenn. Før innsettelsen skal de sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig love lydighet og troskap til konstitusjonen. De embetsmenn som ikke er norske borgere, kan ved lov fritas for denne plikt.

–

§ 21

Regjeringa vel og utnemner alle sivile og militære embetsmenn. Før innsetjinga skal dei sverje eller, om dei ved lov er fritekne frå å gjere eid, høgtidleg love lydndad og truskap til konstitusjonen. Embetsmenn som ikkje er norske borgarar, kan ved lov få fritak frå denne plikta.

§ 22 første ledd første og annet punktum skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Statsministeren, de øvrige medlemmer av regjeringen og statssekretærene kan uten dom avskjediges av regjeringen. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved regjeringens kontorer eller i utenriks-tjenesten, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip.

–

Statsministeren, dei andre medlemmene av regjeringa og statssekretæra kan utan dom avsettjast av regjeringa. Det same gjeld for dei embetsmennene som er tilsette ved regjeringskontora eller i utanrikstesteta, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalende på krigsskip.

§ 23 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Regjeringen kan dele ut ordener til hvem den vil, til belønning for utmerkede fortjenester, som må kunngjøres offentlig. Regjeringen kan ikke tildele annen rang eller tittel enn den et embete medfører. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, og gir heller ikke fortrinnsrett til statlige embeter. Embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder ikke regjeringens medlemmer eller statssekretærene.

–

Regjeringa kan gje ordenar til kven den vil, til påskjøning for framifrå gagnsverk, som må kunngjerast offentleg. Regjeringa kan ikkje tildele annan rang og tittel enn den eit embete fører med seg. Ordenen frittek ingen for dei plikter og bører som er sams for statsborgarane, og gjev heller ikkje førerrett til statlege embete. Embetsmenn som får avskil i nåde, får ha den tittelen og rangen dei hadde i embetet. Dette gjeld ikkje medlemmene av regjeringa eller statssekretæra.

§ 24 oppheves.

§ 25 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Regjeringen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt.

–

Regjeringa har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket.

§ 26 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Regjeringen har rett til å sammenkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve folkerettslige avtaler og sende og motta sendemenn.

–

Regjeringa har rett til å kalle saman troppar, byrje krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og seie opp folkerettslege avtaler og sende og ta imot sendemenn.

§ 27 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 27

Alle regjeringens medlemmer skal møte i regjeringsmøter når de ikke har lovlig forfall. Ingen beslutning må tas der når ikke over halvparten av medlemmene er til stede.

–

§ 27

Alle regjeringsmedlemmene skal møte i regjeringsmøte når dei ikkje har lovleg forfall. Inga avgjerd må takast der når ikkje over halvta av medlemmene er til stades.

§ 28 skal lyde:

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 28

Tilrådingar om embetsutnevnelser og andre viktige saker skal foredras i regjeringsmøte av det medlem av regjeringa hvis fagområde de tilhører. Hun eller han skal ekspedere sakene i overensstemmelse med regjeringens beslutning.

–

§ 28

Tilrådingar om embetsutnemningar og andre viktige saker skal målberast i regjeringsmøte av den medlemmen av regjeringa som har det fagområdet dei høyrer til. Ho eller han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda til regjeringa.

§ 29 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 29

Hindrer lovlig forfall et medlem av regjeringen fra å møte og foredra de saker som tilhører hennes eller hans fagområde, skal disse saker foredras av et annet medlem, som regjeringen konstituerer til det.

Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal så mange andre personer som nødvendig konstitueres til å delta i regjeringsmøtet.

–

§ 29

Hindrar lovleg forfall ein medlem frå å møte og målbera saker som høyrer til hennar eller hans fagområde, skal sakene målberast av ein annan medlem, som kongen konstituerer til det.

Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn halvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre personar som naudsynt konstituerast til å delta i regjeringsmøtet.

§ 30 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 30

I regjeringsmøtet føres det protokoll over alle de saker som behandles der. De diplomatiske saker som regjeringen beslutter å hemmeligholde, føres inn i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som regjeringen beslutter å hemmeligholde.

Enhver som deltar i regjeringsmøte, har plikt til å si sin mening med frimodighet. Mener noe medlem av regjeringen at regjeringens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har hun eller han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke har protestert på denne måte, anses for å ha vært enig i regjeringens beslutning og er ansvarlig for det, slik som det siden blir bestemt, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

–

§ 30

I regjeringsmøtet blir det ført protokoll over alle saker som blir behandla der. Dei diplomatiske sakene som regjeringa vedtek å halde løynde, blir førte

inn i ein særskild protokoll. Det same gjeld dei militære kommandosakene som regjeringa vedtek å halde løynde.

Kvar den som deltek i regjeringsmøte, har plikt til å seie si meining med frimod. Meiner nokon medlem av regjeringa at avgjerda til regjeringa strir mot statsforma eller lovene i landet, har ho eller han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen. Den som ikkje har protestert såleis, blir rekna for å ha vore samd i avgjerda til regjeringa og er ansvarleg for det, slik som det sidan blir fastsett, og Stortinget kan setje vedkommande under tiltale for Riksretten.

§ 31 skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 31

Alle regjeringens beslutninger utferdiges i dens navn og undertegnes av statsministeren eller, om statsministeren ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.

–

§ 31

Alle avgjerdene til regjeringa blir ferda ut i namnet til regjeringa og blir underskrivne av statsministeren eller, om statsministeren ikkje var til stades i statsrådet, av den fyrste av dei medlemmene som var det.

§§ 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47 og 48 oppheves.

§ 62 skal lyde:

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 62

De tjenestemenn som er ansatt ved regjeringens kontorer, bortsett fra statssekretærer og de politiske rådgivere, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i utenriksstjenesten, og tjenestemenn ansatt ved presidentens kontor.

Regjeringens medlemmer kan ikke møte på Stortinget som representanter så lenge de er medlemmer av regjeringen. Det samme gjelder presidenten, så lenge hun eller han er president. Heller ikke statssekretærene kan møte som representanter så lenge de er i embetet, og de politiske rådgivere ved regjeringens og presidentens kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

–

§ 62

Tenestemenn som er tilsette ved regjeringskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje veljast til representantar. Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i utanrikstenesta, og tenestemenn tilsette ved kontoret til presidenten.

Medlemmer av regjeringa kan ikkje møte på Stortinget som representantar så lenge dei er medlemmer av regjeringa. Det same gjeld presidenten så lenge ho eller han er president. Heller ikkje statssekretæranane kan møte som representantar så lenge dei er i embetet, og dei politiske rådgjevarane ved regjeringskontora

kan ikkje møte på Stortinget så lenge dei har stillingane sine.

I § 67 strykes «Kongeriket».

§ 68 første punktum skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Stortinget trer i alminnelighet sammen i rikets hovedstad den første hverdag i oktober måned hvert år, med mindre regjeringen på grunn av usedvanlige omstendigheter, så som fiendtlig angrep eller smittsom sykdom, velger en annen by i riket.

–

Stortinget kjem i regelen saman i hovudstaden den fyrste kvardagen i oktober kvart år, om ikkje regjeringa på grunn av usedvanlege omstende, så som fiendsleg åtak eller smittsam sjukdom, vel ein annan by i riket.

§ 69 skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 69

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av regjeringen dersom den mener det er nødvendig.

–

§ 69

Når Stortinget ikkje er samla, kan regjeringa kalle det saman dersom den meiner det trengst.

§ 74 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner statsministeren eller den statsministeren utpeker til det, forhandlingene med en tale om rikets tilstand og de forhold som hun eller han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot.

–

Så snart Stortinget har konstituert seg, opnar statsministeren eller den statsministeren set til det, forhandlingane med ei tale om tilstanden i riket og dei emna ho eller han særleg vil gjere Stortinget merksam på.

§ 74 annet ledd skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og regjeringens øvrige medlemmer rett til å møte i Stortinget og på lik linje med Stortingets medlemmer delta i forhandlingene når de holdes for åpne dører, men uten å avgi stemme. I de saker som behandles for lukkede dører, gjelder dette bare når Stortinget tillater det.

–

Når forhandlingane i Stortinget er opna, har statsministeren og dei øvrige medlemmene av regjeringa rett til å møte i Stortinget og til liks med medlemmene der ta del i forhandlingane når dei blir haldne for opne dører, men utan å røyste. I saker som blir behandla for stengde dører, gjeld dette berre når Stortinget gjev løyve til det.

§ 75 bokstav e oppheves.

§ 75 bokstav f blir bokstav e og skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

e) å la seg forelegge regjeringsmøtenes protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;

–

- e) å få seg førelagt protokollane frå regjeringssmøtene og alle offentlege meldingar og papir;

I § 75 bokstav g, som blir bokstav f, gjerest følgjende endring:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

«kongen» erstattes med «regjeringen» på bokmål og med «regjeringa» på nynorsk.

§ 75 bokstav h blir bokstav g og skal lyde:

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

- g) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statssaker;

–

- g) å kunne gje kven som helst påbud om å møte for seg i statssaker;

§ 75 bokstav i til m blir § 75 bokstav h til k.

§ 76 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget, enten av en stortingsrepresentant eller av regjeringen ved et av dens medlemmer.

Alle lovframlegg skal fyrst gjerast på Stortinget, anten av ein stortingsrepresentant eller av regjeringa ved ein av medlemmene.

§ 77 skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 77

Når Stortinget har fattet det samme lovvedtak to ganger etter hverandre, sendes det til regjeringen med anmodning om dens sanksjon.

–

§ 77

Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to gonger på rad, går vedtaket til regjeringa med oppmoding om sanksjon.

§ 78 skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 78

Godtar regjeringen lovvedtaket, forsyner statsministeren det med sin underskrift, og dermed blir det til lov.

Godtar regjeringen det ikke, sendes det tilbake til Stortinget med den erklæring at regjeringen for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere det. I så tilfelle kan ikke det storting som da er samlet, legge dette vedtak frem for regjeringen igjen.

–

§ 78

Godtek regjeringa lovvedtaket, skriv statsministeren under, og dermed blir det til lov.

Godtek regjeringa det ikkje, blir det sendt attende til Stortinget med dei orda at regjeringa for tida ikkje meiner det er tenleg å sanksjonere det. I så fall kan ikkje det storting som då er samla, leggje dette vedtaket fram for regjeringa att.

§ 79 skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 79

Når to storting med ett valg og minst to storting imellom har fattet det samme lovvedtak uforandret uten

at Stortinget i mellomtiden har fattet noe avvikende endelig lovvedtak, og det da forelegges regjeringen, så blir det til lov selv om regjeringen ikke gir sin sanksjon før Stortinget adskilles.

–

§ 79

Når to storting med eitt val og minst to storting imellom har gjort same lovvedtaket uendra utan at Stortinget i mellomtida har gjort avvikande endeleg lovvedtak, og det då blir lagt fram for regjeringa, så blir det til lov endå om regjeringa ikkje gjev sanksjon før Stortinget skilst.

§ 80 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Innen denne tid meddeler statsministeren regjeringens beslutning om de lovvedtak som ikke allerede er avgjort (jf. §§ 77–79), ved enten å stadfeste dem eller å forkaste dem. Alle de som ikke uttrykkelig er blitt godkjent, anses for å være forkastet.

–

Innan den tid kunngjer statsministeren for Stortinget avgjerda til regjeringa om dei lovvedtaka som ikkje alt er avgjorde (jf. §§ 77–79), med anten å stadfeste eller å forkaste dei. Alle dei som ikkje uttrykkeleg blir godkjende, blir rekna som forkasta.

§ 81 skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 81

Alle lover (unntatt dem i § 79) utferdiges i regjeringens navn, under Norges rikets segl og med følgende ord: «Den norske regjering kunngjør at vi er blitt forelagt Stortingets vedtak av dato sålydende: (her følger vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under vår hånd og rikets segl.»

–

§ 81

Alle lover (så nær som dei etter § 79) blir utferda i namnet til regjeringa, under Noregs rikets segl og med desse orda: «Den norske regjeringa kunngjer at Stortinget har lagt føre oss eit vedtak dagsett dato som lyder slik: (her kjem vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under vår hand og rikets seglet.»

§ 82 annet punktum skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Intet medlem av regjeringen må legge frem uriktig eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

–

Ingen medlemmer av regjeringa må leggje fram urette eller villeiande opplysningar for Stortinget eller eit stortingsorgan.

§ 86 første ledd skal lyde:

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot medlemmer av regjeringen, Høyesterett eller Stortinget, eller presidenten, for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

–

Riksretten dømmer i fyrste og siste instans i dei sakene som Stortinget reiser mot medlemmer av regjeringa, Høgsterett eller Stortinget, eller presidenten, for eit strafflagt eller anna rettsstridig tilhøve når dei har brote sine konstitusjonelle plikter.

I § 86 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Et medlem av regjeringen eller Stortinget, eller presidenten, kan ikke velges til medlem av Riksretten.

–

Ein medlem av regjeringa eller Stortinget, eller presidenten, kan ikkje veljast til medlem av Riksretten.

§ 112 (nå §121) skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 112

Viser erfaring at noen del av denne Norges rikes grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei. En slik endring må likevel aldri motsi denne grunnlovs prinsipper, men bare angå modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke endrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget må være enige i en slik endring.

En grunnlovsbestemmelse som er vedtatt på denne måte, skal underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes regjeringen til kunngjøring som gjeldende bestemmelse i Norges rikes grunnlov.

–

§ 112

Viser røynsla at nokon del av denne Noregs rikes grunnlov bør endrast, skal framlegget om endring leggjast fram på det fyrste, andre eller tredje stortinget etter eit nytt val og kunngjerast. Men det er fyrst det fyrste, andre eller tredje stortinget etter neste val som avgjer om endringa skal gjerast eller ikkje. Ei slik endring må likevel aldri stri mot prinsippa i denne grunnlova, men berre gjelde modifikasjonar i einskilde føresegnar som ikkje endrar ånda i denne konstitusjonen, og to tredjedelar av Stortinget må vere samde i ei slik endring.

Ei grunnlovsføresegn som er vedteken på denne måten, skal underskrivast av Stortingets president og sekretær og sendast til regjeringa til kunngjering som gjeldande føresegn i Noregs rikes grunnlov.

II

Vedtatt I trer i kraft 1. januar året etter at innføring av republikk som styreform i Norge har fått flertall ved en folkeavstemning. Slik folkeavstemning må avholdes innen 31. september 2017.

De som på tidspunktet nevnt i første ledd første punktum er regjeringsmedlemmer, får fra da av myndighet, rettigheter og plikter som medlem av regjeringen etter den forandrete grunnloven, og myndighet, ret-

tigheter og plikter som i eller i medhold av lov er tillagt regjeringsmedlemmer eller statsråder. Myndighet, rettigheter eller plikter som i eller i medhold av lov er tillagt kongen, skal fra da av tillegges regjeringen. Myndighet, rettigheter eller plikter som i eller i medhold av lov er tillagt Kongen i statsråd, skal fra da av tillegges regjeringen i regjeringssmøte.»

Stortinget har fått fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere paragraf- og leddnummer i og henvisninger til bestemmelser som berøres av at det er blitt vedtatt et nytt kapittel E i Grunnloven om menneskerettigheter eller som berøres av at alternativer i forslaget her blir vedtatt.

Grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2011–2012 som angår bestemmelser som berøres av at det blir vedtatt et nytt kapittel E i Grunnloven om menneskerettigheter eller av at alternativer i forslaget her blir vedtatt, behandles ut fra bestemmelsenes nye ledd- og paragrafnummerering.»

Presidenten: Representanten Martin Kolberg har bedt om ordet til en stemmeforklaring.

Martin Kolberg (A) [15:03:02]: Det er ikke en forklaring til den første voteringa, men til voteringa knyttet til selve innstillinga. Jeg anbefaler Arbeiderpartiets stortingsgruppe om å stemme for innstillinga, men minner også om at gruppa er fristilt i dette spørsmålet.

Presidenten: Representanten Abid Q. Raja har bedt om ordet til en stemmeforklaring.

Abid Q. Raja (V) [15:03:30]: Hvis Trine har bedt om ordet, så ... (Latter i salen)

Presidenten: Det er alltid betryggende når Trine har bedt om ordet i sånne sammenhenger.

Trine Skei Grande (V) [15:03:49]: Tusen takk for at jeg får det, president. Jeg vil orientere om at også Venstres gruppe er fristilt i denne saken. Så vi vil nok ha litt ulik stemming.

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og representanten Jette F. Christensen, og det votes på vanlig måte.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og representanten Jette F. Christensen ble med 135 mot 28 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.22)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 12:10 (2011–2012) – Grunnlovsforslag fra

Hallgeir H. Langeland, Snorre Serigstad Valen, Eirin Sund, Truls Wickholm, Marianne Marthinsen og Jette F. Christensen om endring av Grunnloven §§ 1, 3, 4–9, 11–15, 17–32, 34–37, 39–41, 43–48, 62, 67–69, 74–82, 86 og 112 (innføring av republikk som styreform i Norge) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti og noen i Arbeiderpartiet og Venstre skal stemme imot. Resten skal stemme for.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 136 stemmer for og 26 stemmer mot innstillingen.
(Voteringsutskrift kl. 15.06.06)

Elin Rodum Agdestein (H) (fra salen): President, min stemme ble ikke registrert.

Presidenten: Da tar vi voteringen om igjen.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 131 stemmer for og 26 stemmer mot innstillingen.
(Voteringsutskrift kl. 15.07.23)

Norunn Tveiten Benestad (H) (fra salen): President, denne gangen ble ikke min stemme registrert.

Presidenten: Det er flere som ikke har fått registrert sin stemme, så da tar vi voteringen en gang til.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 137 mot 26 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.08.13)

Sak nr. 8 [15:08:27]

Referat

1. (225) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Micaelsen, Tove Karoline Knutsen, Ruth Grung, Ingvild Kjerkol, Freddy de Ruiter og Kari Henriksen om implementering av mobil helseteknologi (Dokument 8:73 S (2015–2016))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
2. (226) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Micaelsen, Ingvild Kjerkol, Ruth Grung, Freddy de Ruiter, Tove Karoline Knutsen, Marianne Aasen og Kari Henriksen om å bedre tilgangen på spesialsykepleiere (Dokument 8:75 S (2015–2016))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for kirke-, utdannings- og forskningskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
3. (227) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Abid Q. Raja og André N. Skjelstad om tiltak for kvinner på flukt (Dokument 8:74 S (2015–2016))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
4. (228) Melding for året 2015 fra Sivilombudsmannen (Dokument 4 (2015–2016))
5. (229) Melding for året 2015 fra Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse (Dokument 4:1 (2015–2016))
Enst.: Nr. 4 og 5 sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.09.